

ဆွေးနွေးအကြံပြုပိုင်ခွင့်

မြန်မာနိုင်ငံ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်

icj

International
Commission
of Jurists

ကမ္ဘာ့ဒေသအားလုံးမှ အထင်ကရ တရားသူကြီးများနှင့် ရှေ့နေများ စုစုပေါင်း ၆၀ ဦး ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင် (အိုင်စီဂျေ) သည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးမှတစ်ဆင့် ၎င်း၏ ထူးခြားသော ဥပဒေရေးရာ ကျွမ်းကျင်မှုကိုအသုံးပြုပြီး ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာတရားစီရင်မှုစနစ်များကို ဖွံ့ဖြိုးနိုင်စေခြင်းဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို တိုးမြှင့်ကာကွယ်လျက်ရှိပါသည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ကမ္ဘာ့တိုက်ကြီး ငါးတိုက်တို့တွင် တက်ကြွလှုပ်ရှားလျက်ရှိသည့် အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူသားချင်းစာနာမှုဥပဒေကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေပြီး ထိထိရောက်ရောက် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်၊ အရပ်ဘက်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးအခွင့်အရေးများကို သိရှိနားလည်စေရန်၊ အာဏာခွဲဝေမှုကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်နှင့် တရားရေးနှင့်ဥပဒေရေးရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို လွတ်လပ်အမှီအခိုကင်းစေရန် အာမခံနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

ဆွေးနွေးအကြံပြုပိုင်ခွင့် : မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှု

မူပိုင်ခွင့်: အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင်

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင်သည် ၎င်းက ထုတ်ဝေသည့် မည်သည့်စာအုပ်စာတမ်းမှမဆို ထုတ်နှုတ်ကာ ပြန်လည်ထုတ်ဝေမှုကို အခမဲ့ခွင့်ပြုပေးထားပြီး ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကျေးဇူးတင်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုမှုကို ဖော်ပြရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ထိုသို့ ထုတ်နှုတ်မှုပါဝင်သည့် စာအုပ်စာတမ်းကို အောက်ဖော်ပြပါ အိုင်စီဂျေရုံးချုပ်သို့ ပေးပို့ရပါမည်။

International Commission of Jurists
P.O. Box 91
Rue des Bains 33
Geneva
Switzerland

International Commission of Jurists
Asia Pacific Regional office
10/1 Soi Aree 2, Phahonyothin Rd.
Samsennai, Phayathai
Bangkok 10400
Thailand

ဆွေးနွေးအကြံပြုပိုင်ခွင့်

မြန်မာနိုင်ငံ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်

Acknowledgements

The ICJ would like to thank the Governments of Denmark and Finland for their on-going support to the ICJ.

MINISTRY FOR FOREIGN
AFFAIRS OF FINLAND

မာတိကာ

၁။ အဖွင့်မိတ်ဆက်နှင့် အကျဉ်းချုပ်	၃
၂။ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များ	၉
၃။ နောက်ခံအခြေအနေ	၁၅
၁။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မကြာသေးမီက ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော သမိုင်းကြောင်းနှင့် အကူးအပြောင်း	၁၅
၂။ မြန်မာ့ဥပဒေစနစ်	၁၆
၃။ အကူးအပြောင်းကာလအတွင်း ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုများ	၁၈
၄။ ခြစားမှု	၂၀
၄။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလွှမ်းမိုးမှုများနှင့် အထူးအကျိုးစီးပွားများ	၂၃
၁။ ရဲဌာန	၂၅
၂။ ဘာသာနှင့် လူမျိုး	၂၆
၅။ ရှေ့နေများအပေါ် ပြုလုပ်သည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနှင့် အနှောင့်အယှက်ပေးမှု	၂၉
၁။ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများနှင့် ထုတ်ပယ်ခြင်း	၃၁
၂။ စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ နောက်ယှက်ခြင်းနှင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းများ	၃၄
၃။ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုများ	၃၅
၆။ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်စွာ အသင်းအပင်း ဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်	၃၇
၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှေ့နေများကောင်စီ (ဘားကောင်စီ)	၃၈
၂။ လွတ်လပ်သော ရှေ့နေအသင်းများနှင့် ရှေ့နေအဖွဲ့များ	၄၀
၃။ လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်	၄၁
၇။ တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းအပေါ် စနစ်တကျ ဟန့်တားမှုများ	၄၃
၁။ ဥပဒေ ပညာရေး	၄၃
၂။ လိုင်စင်ထုတ်ပေးခြင်း	၄၆
၈။ ဥပဒေပညာရပ်အား လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း	၄၉
၁။ အမှုသည်များအတွက် အမှုလိုက်ပေးခြင်း	၄၉
၂။ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်မှုအား ငြင်းပယ်ခြင်းခံနေရသူ အမှုသည်များနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံခွင့်	၅၀
၃။ မှတ်တမ်းများ ကြည့်ရှုခွင့်	၅၃
၄။ ကြားနားစစ်ဆေးမှုနှင့် တရားမျှတမှုတို့အတွက် အချိန်ဆွဲမှုများ	၅၅
၅။ တရားသူကြီးများနှင့် တရားရုံး ဆောင်ရွက်မှုများ	၅၆
၉။ အကြံပြုချက်များ	၅၉
၁၀။ လေ့လာဆန်းစစ်သည့်နည်းလမ်း	၆၉

၁။ အဖွင့်မိတ်ဆက်နှင့် အကျဉ်းချုပ်

၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်၍ မြန်မာနိုင်ငံသည် စစ်အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုမှ အရပ်သားတစ်ပိုင်းအစိုးရအဖြစ် ပြောင်းလဲလာသည်ဟု ယူဆရသည့်နည်းတူ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းတွင်ရှိသည့် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုများတွင်လည်း သိသာထင်ရှားသော ကောင်းမွန်သည့် ပြောင်းလဲခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ သမ္မတဦးသိန်းစိန်နှင့် အတိုက်အခံခေါင်းဆောင်ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်တို့ နှစ်ဦးစလုံးက မြန်မာနိုင်ငံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၏ အရေးပါပုံကို အလေးထားခဲ့ကြပြီး နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အားပေးမှုနှင့်အတူ မြန်မာ့တရားရေးစနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ စစ်အစိုးရ တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်မှု ကုန်ဆုံးသွားစဉ်ကတည်းကစ၍ မြန်မာနိုင်ငံသည် ရာနှင့်ချီသောဥပဒေများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်း၊ ဖျက်သိမ်းခြင်းတို့ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး တရားရေးစနစ်နှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုများ၏ အခင်းအကျင်းကို ပြောင်းလဲပေးခဲ့သည်။

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင် (အိုင်စီဂျေ)နှင့်စကားပြောခဲ့ကြသော မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများက အချက်သုံးချက်ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သဘောတူခဲ့ကြသည်။

ပထမအချက်မှာ ရှေ့နေအများအပြားသည် ၎င်းတို့၏အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့် အဆိုပါ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းတစ်ခုလုံး၏ လွတ်လပ်မှုမှာ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်နှစ်ကျော်ကာလအတွင်း တိုးတက်မှုအမြောက်အများရှိခဲ့သည်ဟု အခိုင်အမာပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုအမြောက်အများသည် ဖုံးကွယ်တည်ရှိနေသေးသော်လည်းအာဏာပိုင်များသည်၎င်းတို့၏ကန့်သတ်တားဆီးမှုများနှင့်ဥပဒေရေးရာလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုကို သိသိသာသာလျှော့ချခဲ့ပြီး ရှေ့နေများကို လုပ်ငန်းခွင်တွင် နှောင့်ယှက်ခြင်းနှင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းများကိုလည်း လျှော့ချခဲ့သည်။

ဒုတိယအချက်မှာ ရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့၏လွတ်လပ်မှုအတွက် စိန်ခေါ်မှုများစွာ ကျန်ရှိနေသေးကြောင်း သဘောတူခဲ့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များက မလျော်ကြသော သုံးစွဲမှုကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့် အသုံးပြုနေသည့် နိုင်ငံရေးအရအကဲဆတ်သော ပြစ်မှုဆိုင်ရာ အမှုအခင်းများတွင်ဖြစ်သည်။ ထပ်လောင်းပြောကြားရလျှင် ကာလကြာရှည်ကတည်းက စနစ်တကျ ဖြစ်တည်နေသော အမျိုးမျိုးသောပြဿနာများသည် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုအပေါ် သက်ရောက်မှုများ ရှိနေသည်။ ထင်ရှားသည့်ကိစ္စများမှာ ဥပဒေပညာပေးရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ အားနည်းနေခြင်း၊ ရှေ့နေများကို လိုင်စင်ချထားပေးရာတွင် အကန့်အသတ်များထားခြင်းနှင့် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်စွာ အသင်းအပင်း ဖွဲ့စည်းခွင့်ကို ကန့်သတ်ထားခြင်းတို့ ပါဝင်နေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေ့နေများအတွက် လွတ်လပ်သော ရှေ့နေများကောင်စီ (ဘားကောင်စီ) မရှိခြင်းမှာ အဆိုပါပြဿနာများ၏ အကြောင်းအရင်းခံဖြစ်သည်။

တတိယအချက်မှာ ရှေ့နေတစ်ဦးချင်းစီ၏လွတ်လပ်မှုနှင့် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအားလုံးတွင် လာဘ်စားမှုက ချည့်နဲ့အောင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တိုက်စားထားကြောင်း မြန်မာ့ရှေ့နေများက ထောက်ပြခဲ့သည်။ ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု တစ်ခုလုံး၏ ရှုထောင့်တိုင်းတွင် အဆိုပါကိစ္စက အခြေခံကျကျသက်ရောက်မှုရှိနေသည်။ အမှုလိုက်ခံအတွက် ရှေ့နေများ၏တွက်ချက်မှု၊ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် ကိစ္စအားလုံးတိုင်းတွင် လာဘ်စားမှုက ပျောက်ကွယ်မသွားပေ။ လူထုကလည်း တရားရေးစနစ်နှင့် ပတ်သက်ဆက်ဆံရာတွင် လာဘ်စားခြင်းက အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ် ရှိနေသည်ဟု ယေဘုယျအားဖြင့်ယူဆထားကြသဖြင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးဟူသော သဘောတရားကို ဆိုးဆိုးရွားရွား အားနည်းသွားစေသည်။

အာဏာခွဲဝေမှုမူဝါဒများနှင့် ဥပဒေစိုးမိုးမှုကို လေးစားလိုက်နာသော မျှတသည့်တရားရေးစနစ် တစ်ခုတွင်လျှင် တရားသူကြီးများ၊ ရှေ့နေများနှင့် အစိုးရရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့၏တာဝန်များကို မဆီလျော်သည့် လွှမ်းမိုးမှုများ မရှိစေဘဲ လွတ်လပ်စွာထမ်းဆောင်နိုင်ရမည်။ ၎င်းတို့သည် မိမိ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် တိုက်ခိုက်ခံရမှုများ နှောင့်ယှက်ခံရမှုများ သို့မဟုတ် နှိပ်စက်ခံရမှုများစသည့် လက်တုန့်ပြန်ခံရမှုတို့မှ ဥပဒေအရကာကွယ် ပေးထားရမည်။ ၎င်းတို့သည်(ရှေ့နေများ) လူ့အခွင့်အရေးကို တက်ကြွစွာထိန်းသိမ်းသူများ ဖြစ်ရမည်ဖြစ်ပြီး ရိုးသားမှုကို အတတ်နိုင်ဆုံး ထိန်းသိမ်းထားရမည်ဖြစ်သလို အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို မလျော်မကန် အသုံးမချရန် ယုံကြည်ကိုးစားနိုင်သူများ ဖြစ်ရမည်။

ရှေ့နေများ၏ တာဝန်များတွင် အမှုသည်များကို ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးနှင့်တာဝန်များ၊ အဆိုပါ အခွင့်အရေး၊ တာဝန်များနှင့်ဆက်စပ်၍ တရားရေးစနစ်၏ အလုပ်လုပ်ပုံတို့ကို အကြံပေးခြင်း၊ အမှုသည်များကို သင့်လျော်သည့်နည်းလမ်းတိုင်းဖြင့် အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကို ကာကွယ်ရန် ဥပဒေကြောင်းအရ ဆောင်ရွက်ခြင်းတရားရုံး၊ တရားခွင့်နှင့် အုပ်ချုပ်မှုအာဏာပိုင်များ၏ရှေ့တွင် အမှုသည်များကို သင့်လျော်မှန်ကန်သည့်နည်းဖြင့် အကူအညီပေးခြင်းတို့ပါဝင်သည်။ ရှေ့နေများသည် လွတ်လပ်ခွင့်ဆုံးရှုံးနေသူများကို ကိုယ်စားပြုခြင်း၊ ရာဇဝတ်မှုကြောင်းအရ စွပ်စွဲခံထားရသူများ သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရသူများကို ကိုယ်စားပြုခြင်း၊ မှန်ကန်မှုကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် အမှားပြင်ဆင်ပေးခြင်း အပါအဝင် လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ခြင်းတွင် အရေးပါသည့်အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်သင့်သည်။ ရာဇဝတ်မှုတိုင်းတွင် ရှေ့နေ၏ကိုယ်စားပြုပိုင်ခွင့်တွင် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေများအရ အသိအမှတ်ပြုထားသော မျှတသည့် တရားစီရင်ခံပိုင်ခွင့်အတွက် အခြေခံအချက်များအားလုံး ပြည့်ဝစွာပါဝင်ရမည်။ ရာဇဝတ်မှုနှင့် အခြားအမှုကိစ္စများတွင် အမှုသည်များကို ကိုယ်စားပြုရာတွင် ရှေ့နေများ၏အခန်းကဏ္ဍကို ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ၎င်းတို့၏လွတ်လပ်မှုကို လေးစားရမည်။ ထို့အပြင် အမှုသည်များကို ကိုယ်စားပြုရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးကို ချည့်နဲ့နေစေသော နိုင်ငံတော်တရားစီရင်ရေးနှင့် ရုံးတော်၏ရှေ့မှောက်တွင် ရှေ့နေများသည် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ရမည်။ ရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့၏အခန်းကဏ္ဍကို ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ကြောင်းသေချာစေရန် သူတို့၏ လွတ်လပ်မှုကို လေးစားရမည်၊ အကာအကွယ်လည်း ပေးရမည်။ အချုပ်ဆိုရလျှင် ရှေ့နေတစ်ဦးချင်းစီ၏လွတ်လပ်မှုနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု တစ်ခုလုံး၏ လွတ်လပ်မှုကို သေချာစေရန် နိုင်ငံတကာဥပဒေများက အကာအကွယ်များ ချမှတ်ပေးထားပြီး ဖြစ်သည်။

ဤအစီရင်ခံစာသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏လျင်မြန်သော အကူးအပြောင်းကာလတွင် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများအတိုင်း တသီးပုဂ္ဂလိကလုပ်ကိုင်သော ရှေ့နေများ၏လွတ်လပ်ခွင့်အပေါ် အကျဉ်းချုံးသဘောထား အမြင်ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားရေးစနစ်သည် အိန္ဒိယတွင်ကျင့်သုံးခဲ့သလို အင်္ဂလိပ်ရိုးရာဥပဒေစနစ်မှ ဆင်းသက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်ငြားလည်း လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာတွင် ရေးသားထားသော တရားစီရင်မှု နှင့် ယခင်အောင်မြင်ခဲ့မှုအပေါ် မှီခိုအားထားခြင်းစသည့် ကျင့်ထုံးဥပဒေစနစ်၏ စံသတ်မှတ်ချက်များကို အသုံးပြုနိုင်မှုတွင် လက်ရှိစနစ်က အားနည်းနေသေးသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအပေါ် လေးစားမှု ပျက်ယွင်းလာသည့် သမိုင်းကြောင်း အစဉ်အလာကြောင့် တစ်ကြောင်း၊ နိုင်ငံရေးဖိနှိပ်မှုများကြောင့် တစ်ကြောင်း၊ ဖြစ်ပျက်နေသည့် လာဘ်စားမှုများကြောင့် တစ်ကြောင်း စသည် တို့ကြောင့် ဥပဒေဖြင့်အသက်မွေးမှုသည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ရပ်တည်မှုနှင့် လူထုပူးပေါင်းပါဝင်မှုနိမ့်ပါး လျက်ရှိသည်။ ရှေ့နေများရင်ဆိုင်နေရသော ယခင်ကဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပြီး လက်ရှိလည်းဖြစ်ပေါ်နေသည့် အချို့အခက်အခဲများ ကို ကျော်လွှားနိုင်ရန် အချိန်၊ အရင်းအမြစ်များနှင့် ထင်ရှားသည့် ထပ်ဆောင်းနိုင်ငံရေးဆန္ဒတို့ လိုအပ်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးအရ အကဲဆတ်သော ရာဇဝတ်မှုများကို ကိုင်တွယ်နေသည့် ရှေ့နေများသည် ပေါ်ထွန်းစ ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ အနည်းဆုံးသော အကျိုးရလဒ်ကိုသာ တွေ့ရသေးသူများဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့နှင့် ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များသည် ရဲများ၏ ဥပဒေမဲ့လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ လွတ်လပ်မှုမရှိသော ဘားကောင်စီ၏ နိုင်ငံရေးအရ လှုံ့ဆော် ထားသော စည်းကမ်းပိုင်းအရေးယူမှုများ၊ လူမျိုးဘာသာ အပေါ်မူတည်သည့် ခွဲခြားနှိမ့်ချမှုများတို့ကဲ့သို့ ပြဿနာများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရဆဲ ဖြစ်သည်။

ထိုရှေ့နေများမှာ နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အရာရှိများ၏ နှောင့်ယှက်မှု၊ ခြိမ်းခြောက်မှုနှင့် စောင့်ကြည့်မှု များကို ဆက်လက်ရင်ဆိုင်နေရဆဲ ဖြစ်သည်။ တရားဥပဒေဘောင်အတွင်းမှ အမှုသည်၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ် ပေးနေသော လွတ်လပ်သည့်ပညာရှင်များအဖြစ် ၎င်းတို့ကို ဆက်ဆံရမည့်အစား ၎င်းတို့အမှုသည်များ၏ အမှုအခင်း များနှင့် တွဲ၍သတ်မှတ်ကာ တရားရုံး မထေမဲ့မြင်မှု အပါအဝင် ရာဇဝတ်မှုပုဒ်မများဖြင့် တရားစွဲဆိုခံခဲ့ရသည်။ ထိုသို့ ဖြစ်ရသည်မှာ အင်အားကြီးသောအစိုးရ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏အကျိုးစီးပွားများကို ဆန့်ကျင်သည့်အတွက် အားယုတ် အောင်လုပ်ခြင်း သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးခြင်း ဖြစ်ဖွယ်ရာရှိသည်။ အာဏာပိုင်များသည် ထိန်းသိမ်းခံထားရသော ၎င်းတို့၏ အမှုသည်နှင့် ရှေ့နေများကိုထိတွေ့ခွင့်အား ပိတ်ဆို့လျက်ရှိပြီး သို့မဟုတ်လျှင်လည်း ဥပဒေကိုယ်စားလှယ်၏ အခွင့် အရေးများ သို့မဟုတ် ခုခံကာကွယ်ခွင့်တို့ကို ချိုးဖောက်ခြင်း၊ ချဉ်းနဲ့အောင်ပြုလုပ်ခြင်းများကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင် လျက်ရှိသည်။ ရှေ့နေနှင့်အမှုသည် ဆက်သွယ်တွေ့ဆုံမှုများ၏ လျှို့ဝှက်ခြင်းအပေါ်လေးစားမှု၊ ကာကွယ်မှုရှိသည့် အခြေအနေတွင် တွေ့ဆုံရမည်တို့ကို အာဏာပိုင်များက ခွင့်မပြုကြပေ။ အမှုသည်များ သို့မဟုတ် အမှုသည်များ ပါဝင် ပတ်သက်နေသည့် ကိစ္စများသည် အာဏာရှိသူများ၏ အကျိုးစီးပွားကို ထိပါးနိုင်ချေရှိနေသည့် အခါမျိုးတွင် တရားရုံး လုပ်ငန်းစဉ်များကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ နှောင့်နှေးအောင်လုပ်မှုများနှင့် ရှေ့နေများနှင့် ၎င်းတို့၏အမှုသည်များ ရင်ဆိုင်နေရ သည်။ အာဏာပိုင်များသည် ဥပဒေနှင့်အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများကို ရှေ့နေလိုင်စင်ဆိုင်ငံခြား၊ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှု ကို ထိန်းချုပ်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်ဖြင့် ဥပဒေကျင့်သုံးခြင်းအား ကန့်သတ်ရန် ရှေ့နေလိုင်စင်ကိုဆိုင်ငံခြား သို့မဟုတ် ရုတ်သိမ်းခြင်း၊ အသေးအဖွဲ့ ကျင့်ဝတ်မညီမှုနှင့် မညီမျှလောက်အောင် ကာလအတိုင်းအတာ ကြာမြင့်စွာ လိုင်စင်ဆိုင်ငံခြားတို့အတွက် စည်းကမ်းများကို ဥပဒေမဲ့ ချမှတ်လျက်ရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများကို ကာကွယ်ရန် လွတ်လပ်သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ပညာရှင်အဖွဲ့အစည်း ဖွဲ့စည်းနိုင်စွမ်းရည်နှင့် ၎င်းတို့လုပ်ငန်းခွင်တွင် ကြုံတွေ့ရသော ပြဿနာများကို လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်အတွက် ဆယ်စုနှစ်နှင့်ချီ၍ ကန့်သတ်တားဆီးခံခဲ့ရသည်။ လွတ်လပ်စွာ သင်းပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်အပေါ် သဘောပေါက်မှုတွင် မကြာသေးခင်က တိုးတက်မှုအချို့ ရှိလာသော်လည်း ပြဿနာများရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အထင်ရှားဆုံးအချက်မှာ မြန်မာဘားကောင်စီသည် အစိုးရက ထိန်းချုပ်ထားသော အဖွဲ့အစည်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများ၏အကျိုးစီးပွားများကို လုံလောက်စွာ ကာကွယ်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။ ထို့အပြင် လွတ်လပ်သော ရှေ့နေအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားရှေ့နေအဖွဲ့အစည်းများ တရားဝင် မှတ်ပုံတင်ရန် မစွမ်းနိုင်ခဲ့ကြဘဲ ရှေ့နေအများစုမှာ လူထုရှေ့မှောက်တွင် တရားရေးစနစ်အတွင်းမှ ပြဿနာများ အကြောင်း ပြောကြားလျှင် ဖြစ်လာမည့်အကျိုးဆက်များကို ဆက်လက်ကြောက်ရွံ့နေရဆဲ ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေများသည်

၎င်းတို့ချင်းစုစည်းမှုအတွက် တစ်ခါတရံ အနှောင့်အယှက်ပေးခံနေရပြီး ရှေ့နေအချို့က တရားမဝင်ဆောင်ရွက်မိမည်ကို စိုးရွံ့သည့်အတွက် ထိုသို့ မပြုလုပ်တော့ဘဲ ရှောင်ဖယ်ကုန်ကြသည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်ကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်အပေါ် လူထု၏ လေးစားမှု တိုးတက်လာသည့်အလျောက် ရှေ့နေများသည် လွန်ခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်များအတွင်းကထက် ယုံကြည်မှုရှိရှိ ပိုမိုပြောဆို လာကြသည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်အပေါ် မဆီလျော်သည့် ကန့်သတ်ချက်များနှင့် ရင်ဆိုင် နေရဆဲဖြစ်ပြီး နိုင်ငံရေးအကဆတ်သည့် ကိစ္စရပ်များနှင့်ကြုံလျှင် မသေချာမှု၊ ကြောက်ရွံ့မှုများကြောင့် အဆိုပါ လွတ်လပ်ခွင့်ကို မိမိဘာသာ ကန့်သတ်လိုက်ကြသည်။

ရှေ့နေတစ်ဦးချင်းက အမှုသည်များအတွက် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာတာဝန်များ လုပ်ကိုင် ပေးရာတွင် အာဏာပိုင်များသည် တိုက်ရိုက်ပြောကြားသော ပင်ရောက်စွက်ဖွက်မှုများကို (နှေးကွေးသော်လည်း)လျှော့ ချလာခဲ့ပြီး ၎င်းတို့ ပိုမိုစိတ်သက်သာမှုရစေရန် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုလုပ်ငန်းများတွင် စနစ်တကျအတားအဆီး များ ချမှတ်လာခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၅ နှစ်လုံးလုံး ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ဥပဒေပညာကို အားနည်းချိနဲ့သွားစေရန် လုပ်ဆောင်ခဲ့ရာ အဆိုပါအတားအဆီးများက တိကျပြတ်သားသော တရားဝင်အရေးယူမှုများထက် အရေးယူရန် ပျက်ကွက်မှုများ၊ မူဝါဒအမှားအယွင်းများ၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် နည်းပညာစွမ်းရည်နိမ့်ပါးမှုများသာ ပေါ်ထွက်လာစေခဲ့သည်။ ထိုကိစ္စရပ်များက တာဝန်ယူမှုထက် လျစ်လျူရှုမှုများဖြစ်ပေါ်စေပြီး ၎င်းတို့ကို ကျော်လွှားနိုင်စေရန် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဥပဒေဆိုင်ရာအသက်မွေးမှုများကို နှိုင်းနှိုင်းချိန်ချိန် တည်ဆောက်ရန် ကြိုးပမ်းမှု၊ တောင့်တင်းခိုင်မာစေရန် လုပ်ဆောင်မှု၊ အလုပ်ဖြစ်စေရန် လုပ်ဆောင်မှုတို့ကို နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့်အညီ လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းစသည့် ပြောင်းပြန် သက်ရောက်မှုများ လိုအပ်လျက်ရှိသည်။

အသက်မွေးမှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုအပေါ် စနစ်တကျအတားအဆီးများ ချမှတ်ခြင်းသည် ရှေ့နေများအားလုံးသို့ တူညီစွာသက်ရောက်မှုရှိစေပြီး တရားရေးစနစ်နှင့် ဥပဒေပညာသည်များ အားလုံးကို ထိခိုက်စေသလို ဥပဒေနှင့် ၎င်း၏ထုတ်ပြန်ကြေညာချက်များ၊ ကျင့်သုံးမှုများ၊ ကာကွယ်မှုနှင့် သရုပ်ဖော်မှုများကိုပါ ထိခိုက်မှုဖြစ်စေသည်။ စနစ်တကျလုပ်ထားသော အဆိုပါ အတားအဆီးများက မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအပေါ် အဟန့်အတား ဖြစ်စေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှု၏ လွတ်လပ်မှုအတွက် ပြဿနာများမှာ ဥပဒေကျောင်းများမှ အစပြုခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး အဆိုပါကျောင်းများမှာ လေးစားလောက်ဖွယ်မရှိသလို ပြင်ဆင်မှုနည်းပါးသော ရှေ့နေများကိုသာ မွေးထုတ်ပေးသဖြင့် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးမှုကို လုပ်ဆောင်ရာတွင် လွတ်လပ်စွာလုပ်ဆောင်နိုင်ခြေ နည်းပါးလျက်ရှိ သည်။ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုအတွက် ပြီးပြည့်စုံသည့်အပိုင်းဖြစ်သည့် ပညာရှင်၏လုံခြုံမှုသည် လွတ်လပ်သော ဘားကောင်စီကို မမှီခိုနိုင်ခြင်းကြောင့်သာမက ရှေ့နေများနှင့် အမှုသည်များ၏ အခွင့်အရေးကို မှှင့်တင်၊ ကာကွယ်ပေး ခြင်းထက် တားဆီးကန့်သတ်မည့်ဘက်သို့ အလေးသာနေသည့် ဘားကောင်စီနှင့် ဆွေးနွေးနေရခြင်းကြောင့် ထိခိုက် လျက် ရှိသည်။ စနစ်ကျနမူမရှိသော တရားရုံးများမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် များပြားလှသည့် ကြီးနီများမှာ ရှေ့နေများနှင့် အမှုသည်များကို ဆိုးကျိုးများ သက်ရောက်လျက်ရှိသည်။

နောက်ဆုံးတွင် စနစ်တကျ လာဘ်စားမှုများက တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ လာဘ်ယူမှု၊ အချိန်ဆွဲမှုနှင့် အတားအဆီး ဖြစ်စေမှုတို့တွင်သာမက အမှု သို့မဟုတ် ဥပဒေအကြောင်းပြချက်တို့တွင် လုပ်ငန်းစဉ်ချောမွေ့စေရန် လုပ်ဆောင်ရမည့်အစား ငွေကြေးပေါ်တွင်သာ မူတည်ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းတို့ကို ဖြစ်ပေါ်လာစေသည်။ ရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့အချင်းချင်းနှင့် အမှုသည်များအကြား၊ အရာရှိများအကြား၊ ရဲများ၊ မျက်မြင်သက်သေများ၊ တရားရုံးစာရေးများ၊ တရားပြိုင်ရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီးများအကြားတွင် ၎င်းတို့ကို ပွဲစားများဟု အမြင်ရှိနေကြသည်။

အဆိုပါတွေ့ရှိချက်များပေါ်မူတည်၍ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင် (International Commission of Jurist) က လာဘ်စားမှုတွင် ပါဝင်နေသော မြန်မာအာဏာပိုင်များ၊ ရှေ့နေများ ကောင်စီ (ဘားကောင်စီ) နှင့် အသင်းအဖွဲ့များ၊ စည်းကမ်းချိုးဖောက်မှုများ၊ အမှုသည်နှင့် သတင်းအချက်အလက် ရရှိမှုများ၊ ဥပဒေပညာရေးနှင့် တရားဥပဒေစီမံမှုတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အကြံပြုချက် ၂၂ ချက်ကို ထုတ်ပြန်ပေးခဲ့သည်။ အဆိုပါအကြံပြုချက်များသည် ဤအစီရင်ခံစာ၏ အဆုံးတွင် အပြည့်အစုံပါဝင်သည်။ အဓိက အကြံပြုချက်များမှာ-

- ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သည် ရှေ့နေများကောင်စီ (ဘားကောင်စီ)ကို တရားမျှတမှုကို မြှင့်တင်ထိန်းသိမ်းမည့်၊ ပညာရှင် လွတ်လပ်ခွင့်ကို ကာကွယ်မည့်၊ လူမှု အသိုင်းအဝိုင်း အတွင်းရှိ ရှေ့နေများ၏အခန်းကဏ္ဍကို ထိန်းသိမ်းမည့် လွတ်လပ်ပြီး စွမ်းရည်ရှိသော အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်စေရန်၊ ဂုဏ်သိက္ခာ၊ ရိုးသားမှု၊ ကျွမ်းကျင်မှု၊ ကျင့်ဝတ်များ၊ ကျင့်ထုံး စံနှုန်းများနှင့် မိမိအသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုအပေါ် တာဝန်ခံမှုကို ထိန်းသိမ်းရန်၊ လွတ်လပ်မျှတသော စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးစနစ်ကို ထိန်းသိမ်းရန်၊ သတ်မှတ်ထားသော ပညာရှင်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုရှိသူတိုင်း မိမိပညာရပ်ကို ခွဲခြားနိုင်မှု ယာယီအကြမ်းဖျက်မှုမရှိဘဲ အခကြေးငွေမပေးရဘဲ ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင် နိုင်ခွင့်ရှိစေရန်၊ ဥပဒေပြန်လည်ပြင်ဆင်ရေးကို မြှင့်တင်ထောက်ခံရန်၊ လူထုအနေနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ထိရောက်စွာသိမြင်နိုင်မှုကို မြှင့်တင်ရန်၊ ဤအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ကိုင်သူများ၏ သက်သာချောင်ချိရေးကို မြှင့်တင်ရန်၊ နိုင်ငံတကာ ရှေ့နေ အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် သိသိသာသာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ဆောင်ရမည်။
- ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်အနေဖြင့် လာဘ်စားမှု စွပ်စွဲချက်များကို ထိရောက် ပြီး လက်ငင်းဆောင်ရွက်သည့် ရာဇဝတ်မှု စုံစမ်းထောက်လှမ်းမှုများ ပြုလုပ်ရန် အခွင့်အာဏာအပ်နှင်း ထားသော လွတ်လပ်သည့် အထူးလုပ်ငန်းယန္တရားကို ဖန်တီးပေးရမည်။ အဆိုပါ အထူးလုပ်ငန်းယန္တရား သည် ထောက်လှမ်းမှုများပြုနိုင်ရန်နှင့် စနစ်တကျ လာဘ်စားမှုများကို တိုက်ဖျက်ရေးတွင် အကြံပြုချက်များ ပေးနိုင်ရန် အခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းထားရမည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အစဉ်လေးစားလိုက်နာပြီး လာဘ်စားသည်ဟု သံသယရှိသည့်အမှုတိုင်းကို တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၊ သမာသမတ်ကျစွာ နှံ့နှံ့စပ်စပ် ဖြင့် လူ့အခွင့်အရေး၊ တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်မှုနှင့် ဥပဒေလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် မျှတမှုရှိကြောင်း နိုင်ငံ တကာ အာမခံချက်များအတိုင်း လေးစားလိုက်နာပြီး စုံစမ်းထောက်လှမ်းရမည်။
- ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနသည် ဥပဒေပညာရှင်များ၏ ဆွေးနွေးလမ်းညွှန်မှုဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပညာ ရေးကို ဥပဒေကျောင်းဝင်ခွင့်စံနှုန်းများ၊ ဥပဒေကျောင်းသင်ရိုးများနှင့် ကျောင်းသားများ လေ့လာသင်ယူ နိုင်မှုနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များကိုတိုးမြှင့်ရန် လုပ်ဆောင်ရမည်။ ထိုသို့ လုပ်ဆောင်ရာတွင် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံသားများသည် လမ်းညွှန်ချက်များ၊ ဆက်စပ်ပစ္စည်းများတွင် အပြည့်အဝ နားလည်သဘောပေါက်ရန် ဘာသာစကားဆိုင်ရာ အဆင်ပြေအောင် ဆောင်ရွက်ရမည်။ ကျောင်းသားများနှင့် တက္ကသိုလ်ဌာနများအနေနှင့် သင်ထောက်ကူပစ္စည်းများကို ရယူသုံးစွဲနိုင်စွမ်း မြှင့် တင်ရမည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုတွင် ချောမွေ့အဆင်ပြေစေရန် လုပ် ဆောင်ပေးရမည်။

၂။ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များ

“တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် ဥပဒေပညာရှင်များ၏ အဓိကတာဝန်ကို ချဲ့ထွင်ရန်၊ ဖြည့်ဆည်းရန် ခိုင်မာအားကောင်းသည့် အယူအဆဖြစ်ပြီး လွတ်လပ်သော လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်း၏ ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်၊ မြှင့်တင်ရန် တာဝန်ထမ်းရွက်ရမည်ဖြစ်သလို ၎င်းတို့၏ တရားဝင်ပြင်းပြသည့်ဆန္ဒနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာကို အသိအမှတ်ပြုပေးမည့် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ပညာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခြေအနေများကို တည်ဆောက်ရမည်ဟု အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင်က သဘောပေါက်လက်ခံထားသည်။”¹

နိုင်ငံတကာဥပဒေနှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များ၏ ပင်ကိုသဘောအရ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့်အညီ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားအာမခံခြင်းသည် တိုင်းပြည်တစ်ခု၏ ဝတ္တရားဖြစ်ပြီး ယင်းတာဝန်ဝတ္တရားများပေါ် အခြေပြုကာ တိုင်းပြည်တစ်ခု၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လှုပ်ရှားလည်ပတ်မှုများကို စုစည်းထားပြီး တိုင်းပြည်အာဏာကို အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးဟူ၍ အာဏာသုံးရပ်ကို ခွဲခြားထားသည်။ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအရ လွတ်လပ်ပြီး အစိုးရ၏ အခြားလုပ်ဆောင်ချက်များ၊ လက်တံများမှလွတ်ကင်းသော တရားရေးစနစ်သည် တရားဥပဒေကို မျှတစွာစီမံအုပ်ချုပ်ရန် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အခြေအနေတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး တရားဥပဒေလေးစား လိုက်နာမှုမရှိသည့် အမွေဖြစ်သည်။²

အခြေခံဥပဒေ၊ ဥပဒေများနှင့် မူဝါဒများအရ တရားရေးမဏ္ဍိုင်သည် အခြားမဏ္ဍိုင်များမှ ကင်းလွတ်ကာ လွတ်လပ်စွာ လှုပ်ရှားနိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် တရားရေးစနစ်အတွင်းရှိ တရားသူကြီးများ၊ ရှေ့နေများနှင့် တရားရေးဝန်ထမ်းများ သည် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို အခြားကဏ္ဍများ၏ အနှောက်အယှက်မရှိဘဲ လွတ်လပ်စွာ ဖော်ဆောင်နိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ကို တရားစွဲခံရခြင်း၊ အန္တရာယ်ပြုခံရခြင်းနှင့် တိုက်ခိုက်ခံရခြင်းကဲ့သို့သော ရန်လိုတုန့်ပြန်မှုများမှ ကာကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် တက်ကြွစွာ အကာအကွယ်ပေးသူများ ဖြစ်ရမည်ဖြစ်ပြီး တိုင်းပြည်နှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေများ၊ ကိုယ်ကျင့်တရားဆိုင်ရာ စံနှုန်းများအရ လုပ်ဆောင်တတ်သည့် အဆင့်တန်းဂုဏ်ကိုလည်း ထိန်းရမည်ဖြစ်သည်။ ပညာသည်အဖြစ် လွဲမှားသောလုပ်ရပ်များ ပြုမူမိပါကလည်း တာဝန်ယူနိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။³

1 International Commission of Jurists, Declaration of Delhi (1959).

2 See, among other, Human Right Committee, General Comment No. 29, States of Emergency (Article 4), UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 (2001), para. 16; Bacre W. N'diaye, Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, and Param Cumaraswamy, Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Report to the Commission on Human Rights on the Situation of human rights in Nigeria, UN Doc. E/CN.4/1997/62/Add.1 (1997), para. 71; “...the separation of power(s) and executive respect for such separation is a *sine qua non* for an impartial judiciary to function effectively”; Param Cumaraswamy, Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Report to the Commission on Human Rights, UN Doc. E/CN.4/1995/39 (1995), para. 55; “...the principle of the separation of powers, which is the bedrock upon which the requirements of judicial independence and impartiality are founded. Understanding of, and respect for, the principle of the separation of powers is a *sine qua non* for a democratic State and is, therefore, of cardinal importance for countries in transition to democracy ...”.

3 See, among others, Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Adopted by the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders held at Milan from 26 August to 6 September 1985 and endorsed by General Assembly Resolutions 40/32 of 29 November 1985 and 40/146 of 13 December 1985 (hereinafter: ‘UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary’), Principle 1 and 2; Basic Principles on the Role of Lawyers, Adopted by the Eight United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990 (hereinafter: ‘UN Basic Principles on the Role of Lawyers’), Principles 12, 14 and 16; Guidelines on the Role of Prosecutors, Adopted by the Eight United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. Guidelines 3-5 and 12.

ကုလသမဂ္ဂ၏ ရှေ့နေများအခန်းကဏ္ဍအတွက် အခြေခံစည်းမျဉ်းများ ချမှတ်ထားသည့်အတိုင်း ရှေ့နေများသည် ပညာသည်အဖြစ် စောင့်ထိန်းရမည့်ရိုးဂုဏ်နှင့် ဂုဏ်သိက္ခာကို အချိန်တိုင်း လိုက်နာစောင့်ထိန်းရမည် ဖြစ်သည်။ အမှုသည်များ၏ အခွင့်အရေးများနှင့် ဝတ္တရားများကို အကြံပေးရမည့် တာဝန်များရှိပြီး၊ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများနှင့် ဝတ္တရားများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် တရားဥပဒေစနစ်ကို အကြံပေးရမည်။ အမှုသည်များကို သင့်လျော်သည့် နည်းလမ်းများဖြင့် အကူအညီပေးပြီး ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ဥပဒေကြောင်းအရ ကာကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ အမှုသည်များကို တရားရုံး၊ ခုံရုံးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်များ ရှေ့မှောက်တွင် သင့်လျော်သည့်နေရာမှ အကူအညီပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့ပြုလုပ်ရင်း ရှေ့နေများသည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များရရှိရန် ဥပဒေများ၊ သတ်မှတ်ထားသည့် နှုန်းစံများနှင့်အညီ လွတ်လွတ်လပ်လပ် ဖွဲ့ရှိရှိဖြင့် အချိန်အတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ အမှုသည်များ၏ အကျိုးစီးပွားကို အစဉ်အမြဲလေးစား ဦးထိပ်ထားရမည်ဖြစ်သည်။⁴

ရှေ့နေများသည် မဏ္ဍိုင်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့အပေါ်တွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုတို့က တည်နေပေသည်။⁵ လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်ရေးအတွက် ၎င်းတို့တွင် အရေးကြီးသောတာဝန်များ ရှိနေပြီး၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအပါအဝင် တရားခွင့် လွတ်လပ်မှုတစ်ခုအတွက် အာမခံချက် ပေးနိုင်သူများလည်း ဖြစ်သည်။ မည်သည့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုကိုမဆို ရှေ့နေများအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် လွတ်လပ်စွာ စစ်ဆေးစီရင်ခွင့်က အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင်နေရမည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာဥပဒေများအရ အသိအမှတ်ပြုထားသည်များနှင့်အညီ ဖြစ်ရမည်ဖြစ်သည်။⁶ ထို့အပြင် လွတ်လပ်ခွင့်များကို ကာကွယ်ပေးရေးအတွက် ရှေ့နေများသည် အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နေပြီး၊ လွတ်လပ်ခွင့်ကိုပင်သည့်တစ်ဖက်သတ်အကျဉ်းချုပ်ကဲ့သို့ကိစ္စရပ်များကိုလည်း တားဆီးရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေ၏ အခြေခံအချက်များကို ဆန့်ကျင်စိန်ခေါ်သည့် ဖမ်းဆီးမှုများနှင့် ရုံးထုတ်မိန့်ဖြင့် ရုံးတော်သို့ဆင့်ခေါ်သည့် အမိန့်စာထုတ်ခြင်းကဲ့သို့သော ကိစ္စများကိုလည်း တားဆီးရမည်ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေများသည် ပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးထားခြင်းကဲ့သို့သော ကိစ္စများကိုလည်း တိုက်ဖျက်ရမည်ဖြစ်ပြီး လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရနေသူများနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများ၏ ဆွေမျိုးသားချင်းများကိုလည်း ကူညီအကြံပေးခြင်းများလည်း ပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ကိစ္စရပ်များကို ပြေငြိမ်းကျေလည်စေရေးအတွက် တတ်နိုင်သမျှ ရည်ရွယ်လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အမှုသည်များ၏ အကျိုးစီးပွားအလို့ငှာ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အားနည်းစေသည့်လုပ်ရပ်များကို နိုင်ငံတော် တရားရုံးရှေ့တော်မှောက်မှာပင် စိန်ခေါ်ရန်အတွက် ရှေ့နေများသည် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ရမည်ဖြစ်သည်။⁷

4 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principles 12-15.

5 Lawyers' essential role in defending human rights and the rule of law has been underscored repeatedly by United Nations authorities, see *inter alia* General Assembly, Strengthening the rule of law: Report of the Secretary-General, UN Doc. A/57/275 (2002), para. 41; Human Rights Council, Resolution on the Independence and impartiality of the judiciary, jurors and assessors, and the independence of lawyers, A/HRC/RES/23/6 (2013), Preamble.

6 See Article 14(3)(d) of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR); UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 1; Article 11 (1) of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR).

7 See *inter alia* General Assembly, Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, UN Doc. A/RES/43/173 (1988), Principles 11, 12, 15, 17, 18, 23, 25, 32 and 33; General Assembly, United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of Their Liberty, UN Doc. A/RES/45/113 (1990), Rules 18, 60 and 78; General Assembly, United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules"), UN Doc. A/RES/40/33 (1985), Rules 7.1 and 15.1; Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977, Rule 93. See further also Human Rights Committee, General Comment No. 20: Replaces General Comment 7 concerning prohibition of torture and cruel treatment or punishment (Art. 7), UN Doc. HRI/GEN/1/Rev. 9 (Vol. 1) at p. 200, para. 11; General Assembly, Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Freedoms, UN Doc. A/RES/60/161 (2006), Articles 1, 9, 11; General Assembly, Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, UN Doc. A/RES/40/34 (1985), Principle 5; General Assembly, Declaration on the Protection of All Person from Enforced Disappearance, UN Doc. A/RES/47/133 (1992), Article 13, Economic and Social Council, Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, UN Doc. E/1989/89 (1989) at p. 52, Principle 6; General Assembly, Principles on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment, UN Doc. A/RES/55/89 (2000), Principles 3 and 4.

ကုလသမဂ္ဂ၏ ရှေ့နေများအခန်းကဏ္ဍအတွက် အခြေခံစည်းမျဉ်းများချမှတ်ထားမှုများအရ ဥပဒေရေးရာ အထောက်အပံ့များ ထိရောက်ထက်မြက်ရေးအတွက် လွတ်လွတ်လပ်လပ် အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။⁸ အချုပ်ဆိုရသော် သီးသန့်ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ပညာသည်အဖြစ် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဘေးကင်း လုံခြုံရေးအတွက် နိုင်ငံတကာဥပဒေများကို ရည်ရွယ်ပြဋ္ဌာန်းပေးထားခြင်း ဖြစ်သည်။

တရားရေးဌာနနှင့် တရားသူကြီးတစ်ဦးချင်း၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးသူများ၊ ရှေ့နေများအတွက် ဘက် မလိုက်ဘဲ၊ လွတ်လပ်မှုရှိနိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေး စံနှုန်းများကို အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာမူဘောင်များဖြင့် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးထားသည်။ ယင်းစံနှုန်းများတွင် လွတ်လပ်သောတရားသူကြီးများ၏ အခြေခံစည်းမျဉ်းများ၊ တရား ရေးဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများအတွက် တာဝန်ယူမှုဆိုင်ရာ ဘန်ဂလောစည်းမျဉ်းများ၊ ရှေ့နေများ၏ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ အခြေခံစည်းမျဉ်းများ၊ တရားရေးဝန်ထမ်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့် အရေးဆိုင်ရာ ကြေညာစာတမ်း (UDHR)နှင့် ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာပဋိညာဉ် တို့ (ICCPR) ပါဝင်သည်။⁹ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လအထိ မြန်မာနိုင်ငံသည် ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာပဋိညာဉ်အဖွဲ့တွင် အဖွဲ့ဝင် မဟုတ်သေးပေ။ အိုင်စီဂျေ၏ ထောက်ပံ့မှုများနှင့် ယင်းတို့အပေါ် လူ့ အခွင့်အရေးကော်မတီ၏ ရှင်းလင်းချက်များသည် မြန်မာအာဏာပိုင်များအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေပြီး တရား ဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေးအပေါ်လေးစားမှု၊ တရားသူကြီးများနှင့် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်ကို အာမခံမှုများ ပေးနိုင်မည်ဟု အိုင်စီဂျေကယူဆခဲ့ပါသည်။ ယင်းသို့ယူဆခြင်းကလည်း ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ပဋိညာဉ်အဖွဲ့တွင် ဝင်ခွင့်ရရေးအတွက် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီတွင် ၂၀၁၁ ခုနှစ်က ပြုလုပ်သည့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အခါအားလျော်စွာ စိစစ်သုံးသပ်ချက် (Universal Periodic Review)တွင် မြန်မာ အာဏာပိုင်များ ကတိကဝတ် ပြုခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။⁹

ICCPR နှင့် အခြားသော နိုင်ငံတကာ စံသတ်မှတ်ချက်များက ထောက်ပံ့ကူညီပေးထားသည်မှာ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲခံရသူတိုင်းသည် ၎င်းကိုယ်တိုင် ခုခံကာကွယ်ပိုင်ခွင့်ရှိသလို၊ ၎င်းကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်ထားသည့် ဥပဒေပိုင်းဆိုင် ရာအကူအညီများဖြင့်လည်း ခုခံကာကွယ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဥပဒေပိုင်း ဆိုင်ရာ အကူအညီများမရှိပါက ၎င်း၏ရပိုင်ခွင့်အရ အကြောင်းကြားရမည်ဖြစ်ပြီး ယင်းအမှုတွင် တရားမျှတမှု လိုအပ်နေခြင်းကြောင့် အကယ်၍ ငွေကြေးမတတ်နိုင်လျှင် သော်မှ ၎င်းကိုအခမဲ့ ကူညီပေးရမည်ဖြစ်သည်။¹⁰ “ပြည်တွင်းဥပဒေများအရ အရည်အချင်းမပြည့်မီသော ရှေ့နေများမှ တပါး ပြစ်မှုဆိုင်ရာများနှင့် တရားမမှုများအတွက် လျှောက်လဲလိုသူ ရှေ့နေများရှိပါက ရှေ့နေများ၏ ရပိုင်ခွင့်အရ မည်သည့်တရားရုံးမှ ငြင်းပယ်ပိုင်ခွင့် မရှိပေ။”¹¹

ပြစ်မှုကြောင်းအရ တရားစွဲခံထားရသူများသာမက လွတ်လပ်ခွင့်မရရှိသူများအတွက် ရှေ့နေများသည် ပုံမှန် ထိတွေ့ဆက်ဆံနေရမည် ဖြစ်သည်။¹² အမှုသည်များ စတင်ထိန်းသိမ်းခံရကတည်းက ရှေ့နေနှင့်တွေ့ဆုံနေရမည်ဖြစ်ပြီး၊ သံသယဖြစ်ခံရသူကို သက်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များဖြစ်သည့် ရဲများနှင့် စုံစမ်းရေးတရားသူကြီးများ စိစစ်မေးမြန်းခံနိုင်

8 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Preamble para. 9.
9 Human Rights Council, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Myanmar, UN Doc. A/HRC/17/9 (2011), para. 104.6.
10 See ICCPR, Article 14(3) (d); UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principles 1 and 6; Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 76.
11 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 19.
12 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 7; General Assembly, Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, UN Doc. A/RES/43/173 (1988), Principle 17; Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 34; Human Rights Committee, Concluding Observations on Georgia, UN Doc. CCPR/C/79/Add. 74 (1997), para. 28; International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis (2008), Principle 8.

မေးမြန်းစဉ်ကာလတွင်လည်း ရှေ့နေနှင့် တွေ့ဆုံနေရမည်ဖြစ်သည်။¹³ ယင်းသို့ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခွင့်ပေးရန် အချိန်ဆွဲမှုများရှိပါက တစ်မျှချင်း ဆုံးဖြတ်အကဲဖြတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ “ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းစဉ်မှ စတင်ကာ အချိန်ဆွဲမှုများရှိပါက ၄၈ နာရီထက်မကြာရှည်သင့်ပေ။”¹⁴ ရှေ့နေနှင့်အမှုသည်များတွေ့ဆုံဆွေးနွေးရာတွင် အမှုကိစ္စအတွက် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရန် လုံလောက်သော အချိန်ရရှိဖို့ လိုအပ်သည်။ ICCPR နှုန်းစံများ အပါအဝင် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများအရ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲခံရသူများ၏ အခွင့်အရေးများအတွက် “မိမိကိုယ်ကိုယ်မိမိ ခုခံကာကွယ်ပိုင်ခွင့်ကို အဆင်သင့်ဖြစ်ရေးအတွက် လုံလောက်သောအချိန်နှင့် လိုအပ်သောအထောက်အပံ့များ အလုံအလောက် ရရှိရမည်ဖြစ်သည်။”¹⁵ အခြားနှုန်းစံများ အပါအဝင် ကုလသမဂ္ဂ၏ ရှေ့နေများ၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် ပတ်သက်သော အခြေခံစည်းမျဉ်းများတွင် “ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံရသူများသည် လုံလောက်သောအချိန်နှင့် လိုအပ်သောအထောက်အပံ့များ အလုံအလောက် ရရှိရမည်ဖြစ်ပြီး ရှေ့နေများ လာရောက်ခွင့်၊ ဆက်သွယ်ခွင့်တိုင်ပင် ခွင့်ရှိရမည်ဖြစ်ကာ၊ ကြားဖြတ် အသိပေးမှုများထောင်ခြင်းနှင့် ဆင်ဆာလုပ်ခြင်းများ အပါအဝင် အချိန်ဆွဲခြင်းများမပါရှိဘဲ လုံခြုံစိတ်ချမှုအပြည့်ဖြင့် ရှေ့နေနှင့်အမှုသည် ဆွေးနွေးနိုင်ရမည်”¹⁶ ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ လုံခြုံစိတ်ချရခြင်းသည် ရှေ့နေနှင့်အမှုသည် ဆက်ဆံရေးအတွက် ပဓာနအချက်ဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းများကလည်း “ရှေ့နေနှင့်အမှုသည် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်းသည် သက်ဆိုင်ရာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး အရာရှိများ မြင်နိုင်သည့်နေရာတွင် ရှိရမည်ဖြစ်သော်လည်း၊ ကြားနိုင်သည့်နေရာတွင် ဖြစ်မနေစေရ”ဟု ဆိုထားသည်။¹⁷ လုံခြုံစိတ်ချရခြင်းကို အာမခံထားပြီး၊ လုံခြုံရေးအတွက်လည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားခြင်း ဖြစ်သည်။

“အမှုသည်များကို ထိရောက်သောဥပဒေကြောင်းအရ အကူအညီပေးနိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သော စာရွက်စာတမ်းများ၊ ဖိုင်များနှင့် သင့်လျော်သော သတင်းအချက်အလက်များကို လိုအပ်သောအချိန်တွင် ရယူနိုင်ရန်အတွက် ရှေ့နေများကို နိုင်ငံတော်က အာမခံချက် ပေးရမည်ဖြစ်သည်။”¹⁸

အမှုကိစ္စ လိုက်ပါဆောင်ရွက်ပေးသည့်အတွက် ရှေ့နေများကို ယင်းအမှုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆန့်ကျင်ဘက် အကျိုးဆက် မရရှိရေးကလည်း အရေးကြီးလှသည်။ ကုလသမဂ္ဂ အခြေခံစည်းမျဉ်းများတွင် “အမှုသည်များကို လိုက်ပါဆောင်ရွက်ပေးသဖြင့် ရှေ့နေများသည်ယင်းအမှုအတွက် အမှုပတ်မခံရဘဲ၊ အမှုကိစ္စရပ်များကြောင့် ရှေ့နေ၏လုပ်ငန်းများကို မထိခိုက်စေရ”ဟု ပါရှိသည်။¹⁹ ထို့အပြင် ရှေ့နေများအား “၎င်းတို့၏ အသက်မွေးမှုလုပ်ငန်းကို ထိခိုက်စေမည့် ရင့်သီးရိုင်းစိုင်းသော၊ ခွဲခြားဆက်ဆံသော ပြစ်မှုဆိုင်ရာနှင့် တရားမမှုဆိုင်ရာ ပိတ်ဆို့ဒဏ်ခတ်မှုများကို မည်သည့်အခါမျှ မပြုလုပ်ရပါ။ နောက်ဆက်တွဲ ရလဒ်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အဖွဲ့အစည်းကို မျက်နှာသာ မပေးသော (သို့) မလိုလားအပ်သော

13 See General Assembly, United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment: the role and responsibility of judges, prosecutors and lawyers, UN Doc. A/HRC/RES/13/19 (2010), para. 6.

14 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 7.

15 ICCPR, Article 14(3)(b). See also General Assembly, Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, UN Doc. A/RES/43/173 (1988), Principle 18.

16 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 8. See also Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), Imprisonment, UN Doc. A/RESE/43/173 (1988), Principle 18; see also Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 91; International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis (2008), Principle 8; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession (1990), Article 12-13; International Law Association, Paris Minimum Standards of Human Rights Norms in a State of Emergency (1984), Article 5.2(b).

17 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 8. Outside criminal justice matters, Principle 22 establishes that “Governments shall recognize and respect that all communications and consultations between lawyers and their clients within their professional relationship are confidential”.

18 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 21. See also Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 33; International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Time of Crisis (2008), Principle 8.

19 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 18.

ပြဿနာများဖြစ်ပွားစေခြင်း (သို့) အမှုသည်များဖြင့် အဆင်မပြေဖြစ်စေခြင်း စသည်တို့ကိုလည်း မဖြစ်ပေါ်စေရပါ။”²⁰ ထို့ကြောင့် ရှေ့နေများသည် “တရားရုံး၊ ခုံရုံး သို့မဟုတ် အခြားသောဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်များ ရှေ့မှောက်တွင် သင့်လျော်သော ဖော်ပြချက်များအား ရေးသားလျှောက်လဲခြင်း၊ နှုတ်ဖြင့်လျှောက်လဲခြင်းနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ လျှောက်လဲချက်ပေးမှုများကို ကောင်းမွန်သည့် စိတ်ဓာတ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် တရားမကြောင်းအရနှင့် ပြစ်မှုကြောင်းအရ ကင်းလွတ်ခွင့် ရှိစေရပါမည်။”²¹

မြန်မာနိုင်ငံသည် နှစ်ပေါင်း ၅၀ ကျော် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးလက်အောက်တွင် နေထိုင်ခဲ့ရာမှ ယခုအခါ အပြောင်းအလဲကာလတွင်သာ ရှိနေသေးခြင်းကြောင့် ရှေ့နေများနှင့် တရားရေးဌာနများသည် လွတ်လပ်ခြင်းမရှိသေးပေ။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ၊ ရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီးများ၏အခန်းကဏ္ဍများသည် ပြန်သည်သုံးသပ်ဆဲ ကာလတွင်သာ ရှိနေသေးပြီး၊ တရားရုံးစနစ်များကို ပြန်လည်စိစစ်ခြင်းနှင့် ပြန်လည်တည်ဆောက်ဆဲ ဖြစ်သည်။ (နိုင်ငံတကာ ဥပဒေများကို အတိတ်ကာလက ချိုးဖောက်ခြင်းကြောင့် တာဝန်ယူမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို ဆွေးနွေးခြင်းများကိုမူ ချွင်းချက်အဖြစ် ဖယ်ချန်ထားပါသည်။) ယင်းကြိုးပမ်းမှုတွင် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း များစွာပါဝင်နေပြီး အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတကာ စံသတ်မှတ်ချက်များမှ ဆင်းသက်လာသော ရှေ့နေများ၏တာဝန်နှင့် ၎င်းတို့၏အခန်းကဏ္ဍများ၊ အကျပ်အတည်းကာလများတွင် ရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီးများ၏အခန်းကဏ္ဍများနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အိုင်စီဂျေကြေညာချက်နှင့် လုပ်ငန်းစီမံကိန်းများနှင့် အဓိကပါဝင်နေသည်။ ယင်းအချက်များအနက် အောက်ပါတို့ ပါဝင်သည်။

“၇။ အကျပ်အတည်းကာလတွင် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စများသည် ပြုလဲလုနီးပါး ဖြစ်နေသောကြောင့် ရှေ့နေများသည် လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်ရေး၊ တရားမျှတမှုတိုးတက်စေရေးနှင့် အမှုသည်များ၏အခွင့်အရေးများကာကွယ်ရေးတို့ကို ပိုမိုတာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဆိုးသွမ်းသော နှိမ့်ချဆက်ဆံမှုများ၊ လက်တုန့်ပြန်မှုများ၊ ခြိမ်းခြောက်မှုများ၊ အကြမ်းဖက်မှုများမှ ရှေ့နေများကို ကာကွယ်ပေးရန်အတွက် အစိုးရသည် အတတ်နိုင်ဆုံး လုပ်ဆောင်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး လူ့အခွင့်အရေးကို ဥပဒေကြောင်းအရ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မှု၏ အကျိုးဆက်များကြောင့် ဖိအားပေးခံရခြင်းနှင့် တစ်ဖက်သတ် အရေးယူခံရခြင်းတို့မှလည်း ကာကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် အမှုသည်များကို လိုက်ပါဆောင်ရွက်ပေးသဖြင့် ရှေ့နေများသည် ယင်းအမှုအတွက် အမှုပတ်သက်မှုများ၊ အမှုကိစ္စရပ်များကြောင့် ရှေ့နေ၏လုပ်ငန်းများလည်း မထိခိုက်သင့်ပေ။ အာဏာပိုင်များက ရှေ့နေများအပေါ် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ လုပ်ရပ်များကြောင့် မတရားမခံရစေရေးအတွက် အကာကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ရှေ့နေများအား ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးမှုလုပ်ငန်းကို ထိခိုက်စေမည့် ရင့်သီးရိုင်းစိုင်းသော၊ ခွဲခြားဆက်ဆံသော ပြစ်မှုဆိုင်ရာနှင့် တရားမမှုဆိုင်ရာ ပိတ်ဆို့ဒဏ်ခတ်မှုများကို မည်သည့်အခါမျှ မပြုလုပ်ရပါ။ နောက်ဆက်တွဲရလဒ်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အဖွဲ့အစည်းကို မျက်နှာသာမပေးသော (သို့) မလိုလားအပ်သော ပြဿနာများ ဖြစ်ပွားစေခြင်း (သို့) အမှုသည်များဖြင့် အဆင်မပြေဖြစ်စေခြင်း စသည်တို့ကိုလည်း မဖြစ်ပေါ်စေရပါ။”

“၈။ အကျပ်အတည်းကာလများတွင် အမှုသည်များနှင့် ဆက်ဆံရာတွင် လျင်မြန်သော၊ ပုံမှန်နှင့် ဘေးကင်းလုံခြုံသောတွေ့ဆုံခွင့်ကို ရှေ့နေများက ရရှိရမည်ဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်ခွင့်မရသူများ အပါအဝင် အမှုသည်များကို ထိရောက်သော ဥပဒေကြောင်းအရ အကူအညီပေးနိုင်ရန် အမှုစစ်သည့်အဆင့်တိုင်းတွင် လိုအပ်သော စာရွက်

20 International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis (2008), Principle 7. See also Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 84.
21 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 20. See also Singhvi Declaration, Article 85.

စာတမ်းများ၊ ဖိုင်များနှင့် သင့်လျော်သော သတင်းအချက်အလက်များကို လိုအပ်သောအချိန်တိုင်းတွင် ရှေ့နေများက ရယူနိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေနှင့်အမှုသည် ဘေးကင်းလုံခြုံရေးကို ကာကွယ်ပေးရန်အတွက် အစိုးရသည် အတတ်နိုင်ဆုံး လုပ်ဆောင်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး၊ အရေးကြီးလိုအပ်သော အမှုကိစ္စဆိုင်ရာဖိုင်များကို အချိန်ကိုက်ရယူခြင်း အပါအဝင် ရှေ့နေကို ဥပဒေကြောင်းအရ ကာကွယ်ပေးနိုင်သည့် လိုအပ်သော အခွင့်အရေးများကိုလည်း အစိုးရက ပေးရမည်ဖြစ်သည်။”²²

နိုင်ငံတကာနှုန်းစံများနှင့် စည်းမျဉ်းညွှန်းကြားချက်များအရနှင့် သုတေသနရှာဖွေတွေ့ရှိချက်များအား သုံးသပ်ချက်များအရ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် လိုအပ်ကြောင်း အိုင်စီဂျီက သိမြင်ပါသည်။ ရှေ့နေများက ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို အခြိမ်းအခြောက်မရှိ၊ အနေ့့က်အယုက်မရှိ၊ ဘေးကင်းစွာ သို့မဟုတ် မတရားဟန့်တားခံရခြင်းမရှိဘဲ အမှုသည်ကို ထိရောက်သော ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အကူအညီများကို ပေးနိုင်စွမ်းရှိရမည် ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်စွာဖော်ပြခွင့်နှင့် အသင်းဖွဲ့ခွင့်ကိုလည်း ကာကွယ်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ ပညာရေးရေချိန်တိုးမြှင့်ပေးမည့် အစီအစဉ်များကိုလည်း အကောင်အထည်ဖော်ရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ဥပဒေဖြင့် အသက်မွေးနိုင်သည့် အခြေအနေများ လွယ်ကူဖြစ်ပေါ်စေရေးကိုလည်း အာမခံလုပ်ကိုင်ပေးရမည် ဖြစ်သည်။

---

22 International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis (2008).

၃။ နောက်ခံအခြေအနေ

၁။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မကြာသေးမီက ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော သမိုင်းကြောင်းနှင့် အကူးအပြောင်း

ယနေ့ ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံနယ်နိမိတ် ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ရှေ့ပြေးနယ်နိမိတ်မှာ ၁၉ ရာစုတွင် အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိသျှကိုလိုနီအစိုးရများနှင့် စစ်ပွဲများဆင်နွှဲကာ တဖြည်းဖြည်းချင်း တည်ဆောက်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံကို ဗမာပြည်ဟု အမည်ပေးခဲ့သူများဖြစ်ပြီး ၁၉၃၇ ခုနှစ်တွင် တရားဝင်ကိုလိုနီအဖြစ် ကြေညာခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ရောက်ချိန်အထိ မြန်မာနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှအိန္ဒိယ ကိုလိုနီဥပဒေဖြင့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ စစ်ကြီးအပြီး ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သော အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ်က အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပြီး တစ်နှစ်တွင်းမှာပင် အဆိုပါအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုခဲ့သည်။ ၎င်းနှစ် အတွင်းမှာပင် ပင်လုံစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့ပြီး ပြည်မ ဗမာများနှင့်ဝေးကွာသော တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် နေထိုင်သူ များဘက်မှ အရေးဆိုပေးခဲ့ပြီး အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရသည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို ကျင့်သုံးစေခဲ့ သည်။

၁၉၄၈ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီ ၄ ရက်နေ့တွင် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် လွတ်လပ်သော ပြည်ထောင်စုဖြစ်လာခဲ့ပြီး အခြေခံဥပဒေသစ်နှင့်မညီသည့် ရှိရင်းစွဲဥပဒေများကို ဆက်လက် ကျင့်သုံးခဲ့သေးသည်။ ဥပဒေပြန်လည်သုံးသပ်ရေးကော်မတီက ဆက်လက်ကျင့်သုံးနေသည့် လွတ်လပ်ရေးခေတ်ကြို ဥပဒေများနှင့် ၁၉၅၄ ခုနှစ်အထိ ပြဌာန်းခဲ့သည့် မြန်မာနိုင်ငံဥပဒေများ (အတွဲ ၁ မှ ၁၃) ကို အမျိုးအမည်ခွဲခြားကာ ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အဆိုပါ ဥပဒေအတွဲများတွင် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ကျင့်ထုံးဥပဒေ၊ ရာဇသတ်ကြီး ဥပဒေ၊ တရားမမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ထုံးဥပဒေ၊ ဘားကောင်စီ အက်ဥပဒေနှင့် ရှေ့နေများဆိုင်ရာ အက်ဥပဒေစသည့် ဗြိတိသျှကိုလိုနီအစိုးရ ပြဌာန်းခဲ့သည့် အဆိုပါဥပဒေများအားလုံး ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းက အာဏာသိမ်းပြီး တော်လှန်ရေးကောင်စီနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ် လမ်းစဉ်ပါတီကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ ရှိရင်းစွဲဥပဒေများမှာ မဖျက်သိမ်းမီအထိ အသက်ဝင်နေဆဲဖြစ်သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေကို ၁၉၇၄ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ် သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော် အခြေခံဥပဒေဖြင့် အစားထိုးရုပ်သိမ်းခဲ့သည်။ တော်လှန်ရေးကောင်စီမှပြဌာန်းသော ဥပဒေအသစ်များနှင့် စည်းမျဉ်းအသစ်များကို ကျင့်သုံး သက်ဝင်စေခဲ့သော်လည်း ရှိရင်းစွဲဥပဒေများမှာ အခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်မဖြစ်လျှင် ၎င်းတို့ မဖျက်သိမ်းမီအထိ ဆက်လက် အာဏာတည်တံ့ခဲ့သည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် ဗမာဏကြီးမားသော ဒီမိုကရေစီအရေး လှုပ်ရှားမှုကြီး တစ်နိုင်ငံလုံးတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပြီးတွင် လူပေါင်း သုံးထောင်ခန့်သေဆုံးခဲ့ပြီး စစ်တပ်က ဖိနှိပ်မှုလှိုင်းကြီးကို စတင်ကာ အာဏာသိမ်းမှုတစ်ခု ထပ်မံပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အသစ်တက်လာသော အစိုးရက နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု တည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ကို ထူထောင်ခဲ့ပြီး ၁၉၇၄ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေကို ဆိုင်းငံ့ခဲ့သည်။ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကြေညာကာ အရေးပေါ် အမိန့်ကြေညာချက်များကို အစဉ်လိုက်ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ထို့အတူ တည်ဆဲဥပဒေများကို မဖျက်သိမ်းမီအထိ ဆက်လက်အာဏာတည်စေခဲ့သည်။ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည် ဦးဆောင်သည့် အတိုက်အခံ အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သော အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (အန်နီအယ်လ်ဒီ)သည် ၁၉၉၀ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရခဲ့သော်လည်း နိုင်ငံတော် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့က အာဏာလွှဲပေးရန် ငြင်းဆန်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက် ရေးအဖွဲ့သည် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားခဲ့ပြီး ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးအာဏာ များကို ဆက်လက်ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ငြိမ်/ပိအဖွဲ့သည် ဥပဒေပြုအဖွဲ့ဖြစ်သည့် ပြည်လုံးကျွတ်ညီလာခံကို အခြေခံ ဥပဒေအသစ်ရေးဆွဲရန် အမျိုးသားညီလာခံအဖြစ် အသွင်းပြောင်းခဲ့ပြီး ၁၉၉၃ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၅ ခုနှစ်အထိ ကျင်းပခဲ့သည်။

အန်နအယ်လ်ဒီကိုယ်စားလှယ်များက ဆန္ဒပြချိန်တွင် ညီလာခံကိုရွှေ့ဆိုင်းခဲ့သည်။ ၁၉၉၇ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာတွင် ငြိမ်/ဝိ
အဖွဲ့သည် ၎င်းတို့၏အမည်ကို နိုင်ငံတော် အေးချမ်းသာယာရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီအဖြစ် ပြောင်းလဲခဲ့သော်လည်း
စစ်တပ်အုပ်ချုပ်ရေးမှာ အလုံးစုံတည်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

၂၀၀၃ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်တွင် ဝန်ကြီးချုပ် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးခင်ညွန့်က ဒီမိုကရေစီလမ်းပြမြေပုံ ခုနစ်ချက်ကို ကြေညာ
ခဲ့ပြီး အမျိုးသားညီလာခံကို အဆိုပါနှစ်ထဲတွင် ပြန်စခဲ့သည်။ ၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းတော်ကြီး
များဦးဆောင်သော ရွှေဝါရောင်တော်လှန်ရေးဟု လူသိများသည့် အစိုးရဆန့်ကျင်ရေး ဆန္ဒပြပွဲများအလယ်တွင် အဆိုပါ
ညီလာခံက အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအသစ်တစ်ခု ရေးဆွဲပြီးစီးခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်၊ မေလ နာဂစ် ဆိုင်ကလုန်းမုန်တိုင်း
မြန်မာနိုင်ငံကို ဝင်ရောက်တိုက်ခတ်ခဲ့ပြီးချိန်တွင် ဖွဲ့စည်းအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအပေါ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲပြုလုပ်
ခဲ့ပြီး အစိုးရအချက်အလက်များအရ မဲပေးသူ ၉၂ ဒသမ ၄၈ ရာခိုင်နှုန်းက အတည်ပြုခဲ့ကြသည်။ မဲပေးခွင့်ရှိသူ ၂၇
သန်းထဲမှ မဲဆန္ဒရှင် ၂၆ သန်းက လာရောက် မဲထည့်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၂၀၁၀ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် နှစ် ၂၀ အတွင်း ပထမဦးဆုံး အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကို
ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ထိုရွေးကောက်ပွဲကို လွတ်လပ်မျှတမှုမရှိဟု ကျယ်ပြန့်စွာ ဝေဖန်ခံခဲ့ရသည်။ တစ်ပတ်အကြာတွင်
ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်ကို နေအိမ်အကျယ်ချုပ်မှ လွှတ်ပေးခဲ့ပြီး (ပြီးခဲ့သည့် ၂၁ နှစ်အတွင်း ၁၅ နှစ်မှာ အထိန်းသိမ်း
ခံထားရခြင်းဖြစ်သည်) ၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် ဦးသိန်းစိန်က သမ္မတရာထူးကိုရယူပြီး မြန်မာ့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ
အသစ်ကို အပြည့်အဝ အသက်ဝင်စေကာ ရာစုနှစ်ထက်ဝက်ကျော်ကြာ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကို အဆုံးသတ်လိုက်သည်။
၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဧပြီ ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်က ပြည်သူ့လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် တစ်နေရာ
အနိုင်ရခဲ့ပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် သမ္မတနှင့် ချက်ချင်းပူးပေါင်းခဲ့သည်။

ထိုအချိန်မှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဥပဒေရာနှင့်ချီ၍ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်း၊ ဖျက်သိမ်းခြင်းနှင့် အသစ်
အတည်ပြုခြင်းတို့ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး တရားရေးစနစ်နှင့်ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများအပါအဝင် လူမှုကဏ္ဍ
ပေါင်းစုံကို အကျိုးသက်ရောက်မည့် ဥပဒေအခင်းအကျင်းကို ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။

၂။ မြန်မာ့ဥပဒေစနစ်

မြန်မာနိုင်ငံ၏ မကြာသေးမီက ဖြတ်သန်းခဲ့သော သမိုင်းကြောင်းမငြိမ်သက်ခဲ့သည့် ရလဒ်အဖြစ် နိုင်ငံ၏ ဥပဒေ
စနစ်မှာလည်း အင်္ဂလိပ်စီရင်ထုံးဥပဒေ ဓလေ့က များစွာလွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့သည်။ (အဆိုပါဥပဒေစနစ်ကို ၁၉ ရာစုနှင့် ၂၀
ရာစုအစောပိုင်းတွင် ဗြိတိသျှအင်္ဂလိပ်တို့ထံမှ ရရှိကျင့်သုံးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။) အာဏာရှင်စနစ်ဖြင့် ဆယ်စုနှစ်လေးခုကြာ
တစ်ခါတရံ တစ်ဖက်သတ် ဆန့်လွန်းခြင်းဖြင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေ့နေအားလုံးနီးပါးက
နိုင်ငံ၏ဥပဒေစနစ်သည် အင်္ဂလိပ်စီရင်ထုံးဥပဒေမှအသွင်ပြောင်းလာခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ရေးသားထားသောတရားစီရင်ချက်များ
နှင့် စီရင်ထုံးများအပေါ်တွင် မှီခိုရသည့် အစိတ်အပိုင်းများပါဝင်နေပြီး လက်တွေ့တွင်မူ ထိုဥပဒေကို မကြာခဏ ကျင့်သုံး
ခြင်းမရှိပေ။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အာဏာခွဲဝေမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး တရားစီရင်ရေးနှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း
တရားရေးအာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းများကို အခြေခံဥပဒေအား ပြန်လည်သုံးသပ်ရန် တည်ထောင်ပေးခဲ့သလို
ပြည်ထောင်စုအစိုးရက တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကို ပုံစံချမှတ်ပေးသည့် တည်ဆောက်ပုံများကို ဖန်တီး
ပေးခဲ့သည်။ ၎င်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို လေးစားလိုက်နာရန် အာမခံချက်
ပေးထားသော်လည်း ဖော်ဆောင်ရန် အရည်အချင်းပြည့်မီသူကို ကန့်သတ်ထားမှုကြောင့် အခြေခံဥပဒေပါ အထောက်

အပုံ များစွာကို ချဉ်းနဲ့သွားစေခဲ့သည်။

အဆိုပါဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ မတ်လ မတိုင်မီက အစိုးရက ကျူးလွန်ခဲ့သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို ပြစ်ဒဏ်မှကင်းလွတ်ခွင့်ပေးထားပြီး²³ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးအတွက် စစ်တပ်မှ ထိရောက်သော ဗီတိုအာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားစေသည်။²⁴ ထို့ပြင် လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့များ၏ အရေးကိစ္စများကို လွတ်လပ်စွာ အုပ်ချုပ်စီရင်ခွင့်ကို တပ်မတော်ကို အပ်နှံထားသည်။²⁵

လက်ရှိကျင့်သုံးနေသော ဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ နည်းဥပဒေများ၊ ထုတ်ပြန်ချက်များ၊ အမိန့်များ၊ ညွှန်ကြားချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များသည် အခြေခံဥပဒေနှင့် မဆန့်ကျင်သရွေ့နှင့် လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရမှ မပြင်ဆင်သရွေ့ ဆက်လက်ကျင့်သုံးရန် အခြေခံဥပဒေက ပြဌာန်းထားသည်။²⁶

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းကျင့်သုံးနေခဲ့သော ဥပဒေများသည် အခြေခံဥပဒေသစ်နှင့် မညီညွတ်ကြောင်း အစိုးရက ဝန်ခံခဲ့သည်။²⁷ သမ္မတ၏ အကြီးတန်းဥပဒေအကြံပေးဖြစ်သူ ဦးစစ်အေးက ဗြိတိသျှရိုးရာ ဥပဒေစနစ်သည် ခေတ်နောက်ကျနေပြီး ပြန်လည်သုံးသပ်ရန်၊ ဖြည့်စွက်ရန်၊ လိုက်လျောညီထွေဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်နေသည်ဟု အိုင်စီဂျေကို ပြောကြားခဲ့သည်။²⁸

အကြီးတန်းအစိုးရရှေ့နေများက အိုင်စီဂျေကို အလွတ်တန်းပြောကြားခဲ့ရာတွင် လက်ရှိ အခြေခံဥပဒေသည် အပြစ်အနာအဆာများနှင့်အတူ ကွာဟချက်များရှိနေသည်ဟု ပြည်တွင်းပြည်ပ ဥပဒေရေးရာစောင့်ကြည့်သူများ၏ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ချဉ်းကပ်သုံးသပ်မှုများက ဆိုပါသည်။ မျှတပြီး ကိုယ်စားပြုမှုရှိသည့် မှတ်ချက်ပြုမှုတစ်ခုတွင် ရှေ့နေတစ်ဦးက “ဥပဒေတွေက သံချေးတက်နေပါပြီ” ဟု အိုင်စီဂျေကို ပြောကြားခဲ့သည်။ ထို့အတူ ရှေ့နေက မညီညွတ်သောဥပဒေများကို ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်နိုင်သည့် ရှေ့နေများရှားပါးမှုကြောင့် အစိုးရဝန်ကြီးဌာနများနှင့် ရှေ့နေချုပ်ရုံးသည် ဝန်ပိနေသည်။ အခြားရှေ့နေတစ်ဦးက အိုင်စီဂျေကို ပြောကြားရာတွင် ၎င်း၏အမှုသည်ကို ထိရောက်သည့်အကြံပေးရာတွင် အကြီးမားဆုံးသောစိန်ခေါ်မှုမှာ ဥပဒေများသည် “တည်ငြိမ်မှု မရှိသေးခြင်း”ဖြစ်ပြီး စည်းမျဉ်းများကို အနက်အဓိပ္ပာယ်ပြန်ဆိုထားမှုလည်း မရှိဟုဆိုသည်။

လက်ရှိဥပဒေအချို့နှင့် တရားရေးဆိုင်ရာကန့်သတ်ချက်အချို့သည် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများကို ချိုးဖောက်လျက်ရှိပြီး အများစုမှာ စစ်အစိုးရလက်ထက်က ပြဌာန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါဥပဒေများကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအချို့ ပြုလုပ်ရန် သုံးသပ်လျက်ရှိသော်လည်း လွှတ်တော်သည် အဆိုပါပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို အချိန်တိုအတွင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရန်ရုန်းကန်ရဖွယ်ရှိနေသည်။ ဥပဒေပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ လူထုထံမှ အကြံဉာဏ်တောင်းခံမှုနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်ခွင့်ရှိမှုတို့ အားနည်းနေသဖြင့် စိုးရိမ်စရာအခြေအနေအဖြစ်

23 See Constitution, S. 445.
24 Constitution, S. 74 jo. S. 109 and S. 141, respectively, reserve 110 of 440 total seats in the lower house, and 56 of 224 total seats in the upper house for Defence Services personnel nominated by the Commander-in-Chief. S. 436 of the Constitution requires a 75 per cent majority to ratify any amendment to the Constitution, *de facto* giving the military a veto.
25 Constitution, S. 20(b) establishes that “The Defence Services has (sic) the right to independently administer and adjudicate all affairs of the armed forces”. S. 293 (b) and S. 319 provide for the establishment of permanent military tribunals, for which the commander-in Chief exercises appellate power. The Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar has repeatedly stated the need for civilian control of the military as fundamental to any democracy that upholds the rule of law, and has recommended the amendment of these constitutional provisions. See Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/22/58 (2013), para. 76.
26 See Constitution S. 446-447.
27 See Human Rights Council, Working Group on the Universal Periodic Review of Myanmar, Report of the Working Group, Addendum: Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, UN Doc. A/HRC/17/9/Add.1 (2011), para. 10; United Nations Development Programme, *Democratic Governance in Myanmar: Preliminary Situation Analysis*, July 2012, p. 7; International Bar Association’s Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 41.
28 Interview with ICJ researcher, Naypyidaw, 28 May 2013.

ဆက်လက်တည်ရှိနေသည်။²⁹

မြန်မာနိုင်ငံသည် နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်သော်လည်း³⁰ အရေးပါသော လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်အများစု၏ အဖွဲ့ဝင် မဟုတ်သေးပေ။ ၎င်းတို့တွင် ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက် (၎င်းနှင့် ရွေးချယ်စရာ စာချုပ်နှစ်ရပ်)၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက် (၎င်းနှင့် ရွေးချယ်စရာ စာချုပ်)၊ နည်းမျိုးစုံဖြင့် လူမျိုးရေး ခွဲခြားနှိမ်ခြားမှုများအားလုံး တိုက်ဖျက်ခြင်း ဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားရက်စက်မှုများ၊ လူမဆန်မှုနှင့် နှိမ်ချဆက်ဆံမှုများကို တိုက်ဖျက်ရန်ကွန်ဗင်းရှင်း (၎င်းနှင့် ရွေးချယ်စရာစာချုပ်)၊ လူသားများအား အဓမ္မဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်ခြင်းမှ ကာကွယ် တားဆီးရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်နှင့် အခြား လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်အားလုံး ပါဝင် သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၏ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အခါအားလျော်စွာ စိစစ်သုံးသပ်ချက် တွင် တင်ပြသော မြန်မာနိုင်ငံအပေါ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာမှ ချုံငုံလေ့လာချက်တွင် နိုင်ငံတော်အဆင့် အာဏာပိုင်များက မြန်မာနိုင်ငံက မပါဝင်ရသေးသော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံဖြစ်လာစေရန် ထည့်သွင်းစဉ်းစားလျက် ရှိသော်လည်း ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံတစ်ခုအနေနှင့် ၎င်း၏တာဝန်ဝတ္တရားများကို အပြည့်အဝ အကောင် အထည်ဖော်နိုင်သည့် ရင်းမြစ်နှင့်စွမ်းရည်အပေါ် မူတည်နေသည်ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။³¹

၃။ အကူးအပြောင်းကာလအတွင်း ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုများ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုများမှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအပေါ် ဖျက်စီးခဲ့သည့်သမိုင်းနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖိနှိပ်မှုများ၊ ဖြစ်ပွားနေသော လာဘ်စားမှုများကြောင့် လူထု၏အကောင်းမြင်မှုနှင့် ပညာရှင်အဖြစ် ရပ်တည်မှု နိမ့်ပါးနေရသည်။ ရှေ့နေများရင်ဆိုင်ခဲ့ရပြီး လက်ရှိလည်း အချို့ဆက်လက်ရင်ဆိုင်နေရသည့် လွတ်လပ်မှု ကင်းမဲ့ခြင်းနှင့် အခြားစိန်ခေါ်မှုများကို ကျော်လွှားနိုင်ရန် ထိရောက်သော နိုင်ငံရေးစိတ်ဆန္ဒနှင့် အချိန်ကာလ လိုအပ် မည်ဖြစ်သည်။

အိုင်စီဂျေနှင့်စကားပြောခဲ့သော ရှေ့နေအားလုံးနီးပါးက ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစ၍ ပေါ်ပေါ်တင်တင် နှောင့်ယှက် ဟန့်တားမှုများနှင့် ၎င်းတို့၏အလုပ်ကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများ များစွာလျော့ပါးလာသည့်အလျောက် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှုများ ပိုမိုလွတ်လပ်လာသည်ဟု ထင်မြင်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး နိုင်ငံရေးအကဲဆတ်သည့်အမှုများ ကိုင်တွယ်နေသည့်ရှေ့နေများတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး စတင်ကတည်းက တိုး တက်မှု အနည်းငယ်သာ မြင်တွေ့ခဲ့ရသည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်ကတည်းက တိုးတက်မှုများ မည်သို့ပင်ရှိစေကာမူ အိုင်စီဂျေနှင့်တွေ့ဆုံခဲ့သော ရှေ့နေအများစုက အမှုသည်များအပါအဝင် ပြည်သူလူထုက ဥပဒေဆိုင်ရာအသက်မွေးသူများအပေါ် များစွာလေးစားမှုမရှိဟု တညီ တညွတ် ဆိုကြသည်။ အချို့သောဝေဖန်မှုများတွင်ဆိုလျှင် ရှေ့နေများကို တစ်ဘုံတည်းသမား၊ အပေးအယူဆန်လွန်းသူ

29 See Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the General Assembly, UN Doc. A/67/383/ (2012), para. 70-72 and 95.

30 Among others the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women; the Convention on the Rights of the Child; the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, child Prostitution and Child Pornography; the Convention on the Rights of Persons with Disabilities; the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide; the 1949 Geneva Conventions; the Convention Against Corruption; ILO Forced Labour Convention (No. 29); and ILO Freedom of Association and Protection of the Right to Organize Convention (No. 87).

31 Human Rights Council, Working Group on the Universal Periodic Review of Myanmar, Report of the Working Group, Addendum: Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, UN Doc. A/HRC/17/9/Add.1 (2011), para. 3.

သို့မဟုတ် လောဘကြီးသူ၊ အမှုသည်များအပေါ် ငိုစားရယ်စားသမားများဟု ပြောကြဆိုကြသည်များကို လူမှုအသိုင်း အဝိုင်းများစွာထဲတွင် ကြားကောင်းကြားရနိုင်ပေသည်။ သို့သော် နိုင်ငံက တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စ များဆီ ချီတက်နေချိန်တွင် ဥပဒေဆိုင်ရာအသက်မွေးသူများအပေါ် လူထုယုံကြည်မှု နိမ့်ကျနေခြင်းသည် မြန်မာလူထု အတွက် ထင်သာမြင်သာ ပူပန်စရာတစ်ခု ဖြစ်နေသည်။ တရားရုံးစနစ်များနှင့် ပတ်သက်ဆက်သွယ်ရာတွင် မမှန်မကန် လုပ်ဆောင်မှုများနှင့် လာဘ်စားမှုများကို များစွာကြုံတွေ့ရသည့်အတွက် ရှေ့နေများကို တရားသူကြီးနှင့် အမှုသည် အကြား ဆက်သွယ်ပေးရသည့် ပွဲစားအဖြစ်သာ ဆက်လက် ရှိမြင်နေကြသည်။ လူထုက ရှေ့နေ၏ ဥပဒေဗဟုသုတ၊ သုံးသပ်နိုင်စွမ်း၊ လျှောက်လဲနိုင်စွမ်းရည်များသည် အမှု အနိုင်/အရှုံးနှင့်မသက်ဆိုင်ဟု မှတ်ယူထားကြောင်း ရှေ့နေ အများအပြားက ရှင်းပြခဲ့ကြသည်။ အကြောင်းမှာ အမှုများကိုဆုံးဖြတ်ရာတွင် ဥပဒေကိုအခြေခံသည်ထက် အခြား လွှမ်းမိုးမှုနှင့် လာဘ်လာဘကို အခြေခံ ဆုံးဖြတ်ကြခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဝါရင့်ရှေ့နေကြီး တစ်ဦးကဆိုလျှင် အမှုသည်က ၎င်းတို့၏အမှုတွင် ရှေ့နေက ပါဝင်ပတ်သက်ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် ကောင်းကျိုးသက်ရောက်သည့် နည်းလမ်း ထက် အတားအဆီးအဖြစ်သာ ရှိမြင်နေကြသည်ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။ တကယ်တမ်းဆိုလျှင် အမှုသည်များ၏ ယုံကြည်မှုဆုံးရှုံးခြင်းသည် “ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများအတွက် အကြီးအမားဆုံး ထိုးနှက်ချက်ဖြစ် သည်”ဟု ရှေ့နေတစ်ဦးက သုံးသပ်ခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် သက်တမ်းနုရှေ့နေများကို ပညာရည်နည်းပါးပြီး အတွေ့အကြုံ မရှိသူများ၊ ရှေ့နေလိုက်ခ တောင်းရာတွင် ကျင့်ဝတ်မမှန်ကန်သူများအဖြစ် ယေဘုယျရှိမြင်ထားကြသည်။ ၎င်းတို့မှာ အပျံ့သင်စ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် ငွေကြေးများစွာသုံးစွဲခဲ့ရပြီး ဥပဒေဆိုင်ရာ အကြံပေးချက်များကို အခမဲ့ လုပ်ဆောင်ပေးနေကြရခြင်း ဖြစ်သည်။

အိုင်စီဂျေနှင့်တွေ့ဆုံခဲ့သော ရှေ့နေအချို့က မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးသူများအပေါ် ရှိ နေသည့်ပုံရိပ်ကို ပိုမိုကောင်းမွန်လာစေရန် “အရည်အချင်းအခြေပြု စနစ်သစ်တစ်ခု”နှင့် တဖြည်းဖြည်းချင်း ပြောင်းလဲရ မည်ဟု သတိပြုမိကြသည်။ အဆိုပါကိစ္စအတွက် အကြောင်းပြချက်များဆိုလျှင် လယ်သမားများနှင့် အစိုးရ၊ စစ်တပ်နှင့် အကြီးစားစီးပွားရေးလုပ်ငန်းကြီးများ၏ အကျိုးစီးပွားတို့အကြား ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည့် ထင်ရှားသောအမှုများတွင် ရှေ့နေ များကွန်ယက်က ငွေကြေးမတတ်နိုင်သူများကို အခမဲ့ ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အကူအညီပေးခြင်းဖြင့် ရှေ့နေကောင်းတစ်ဦး သည် တစ်စုံတစ်ဦး၏ အကျိုးစီးပွားကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်ကြောင်း သတိပြုမိစေခဲ့သည်။ ဥပမာ ပဲခူးရှိရှေ့နေတစ်ဦးက ရဲတစ်ဦးသည် စောဒကတက်မှုများကြောင့်တော့ မထိခိုက်နိုင်ဟု မမှတ်ယူတော့ကြောင်း မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။ အခြားသူ များကလည်း အဆိုပါလုပ်ငန်းအပေါ် ပိုမိုအသိအမှတ် ပြုလာကြပြီး အန်နီအယ်လ်ဒီမှ ဝါရင့်ရှေ့နေနှင့် အဖွဲ့ဝင်များက ဥပဒေရေးရာကိစ္စများတွင် အကျိုးရလဒ်အသစ်များ တွေ့ရှိခဲ့ကြခြင်းကြောင့် နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ တိုးတက်လာခြင်း နှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးလာစေရန် မျှော်လင့်တောင်းဆိုမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေခဲ့သည်။

အိုင်စီဂျေနှင့်တွေ့ဆုံခဲ့သည့် ဝါရင့်ရှေ့နေအချို့က ၎င်းတို့လုပ်ငန်း၏ လက်ရှိအခြေအနေအပေါ် သံသယရှိနေ ကြဆဲဖြစ်သည်။ ပဲခူးရှိ ဝါရင့်ရှေ့နေကြီးတစ်ဦးက ပြောကြားခဲ့ရာတွင် ရှေ့နေများက ဝေဖန်သုံးသပ်သော ခုခံလျှောက်လဲ ချက်များ လျှောက်လဲရာတွင် တရားရုံး မထိမဲ့မြင်ပြုမှုပုဒ်မကို အာဏာဖြင့် အသုံးပြုမှုသကဲ့သို့ အတိတ်မှအရိပ်များက တရားရုံးတွင် အရိပ်ထိုးနေဆဲဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ မန္တလေးမြို့ရှိ ဝါရင့်ရှေ့နေကြီးတစ်ဦးက ယခင်စနစ်ဟောင်းမှ မဖြေ ရှင်းရသေးသော အမွေများက ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အသက်မွေးသူများအတွက် ပြဿနာများဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း သူက နိုင်ငံရေးနှင့် ဥပဒေရေးရာ အသွင်းကူးပြောင်းမှုများက မှန်ကန်စွာဆောင်ရွက်လျှင် ရေရှည်တည်တံ့ နိုင်သည်ဟုဆိုသည်။ ပဲခူးမြို့ရှိ ရှေ့နေလိုင်စင် အသိမ်းခံထားရသော အခြားဝါရင့် ရှေ့နေကြီးတစ်ဦးက တရားစီရင်ရေး သည် အသွင်းကူးပြောင်းမှုကို မလိုက်နိုင်ဘဲ နောက်တွင်ပြတ်ကျန်ရစ်ခဲ့ပြီဟု ဆိုသည်။ ထို့ပြင်သူက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သည် အားနည်းလွန်း၊ အရပ်ဆိုးလွန်းကြောင်း ဝေဖန်ခဲ့ပြီး တရားရုံးစနစ်များအတွင်းတွင် လာဘ်စားမှုများက ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေဆဲဖြစ်ပြီး အပြောင်းအလဲကို ဟန့်တားလျှက်ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ သမ္မတ၏ အကြီးတန်း

ဥပဒေအကြံပေးဖြစ်သူ ဦးစစ်အေးက တရားသူကြီးများနှင့် ရှေ့နေအများအပြားသည် အရည်အချင်း၊ အတွေ့အကြုံနှင့် ကျွမ်းကျင်မှု ချို့တဲ့နေသည်ဟု ထောက်ပြခဲ့သည်။

၄။ ခြစားမှု

အိုင်စီဂျေနှင့် စကားပြောခဲ့ကြသော ရှေ့နေ ၆၀ ဦးတွင် အားလုံးနီးပါးက လာဘ်စားခြင်းကို ပုံဖော်ရာတွင် မလျော်ကြေးသုံးမှုနှင့် လိုချင်သောဥပဒေရလဒ် ထွက်လာစေရန် ငွေကြေးမက်လုံးပေးခြင်း၊ ဥပဒေစနစ်တစ်ခုလုံးကို ငွေကြေးမက်လုံးပေးခြင်းတို့ဖြစ်ပြီး ထိုကိစ္စက ရှေ့နေ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှု တစ်ခုလုံးအတွက် ၎င်းတို့၏လွတ်လပ်မှုကို အဓိကစိန်ခေါ်နေသည့် အရာဖြစ်ကြောင်း ပြောကြားခဲ့သည်။ ၎င်းတို့က ရှေ့နေအသက်မွေးမှုလုပ်ငန်း၏ ရှုထောင့်တိုင်းတွင် လာဘ်စားမှုက အခြေခံသက်ရောက်မှု ရှိနေသည်ဟုဆိုသည်။ လာဘ်စားမှုသည် ရှေ့နေ ကျောင်းဆင်းချိန်မှစ၍ အမှုသည်လက်ခံခြင်း၊ သတင်းအချက်အလက်ရယူခြင်း၊ ထိန်းသိမ်း ထားသောအမှုသည်နှင့် တွေ့ဆုံခြင်း၊ တွေ့ဆုံမှုများကို လုံခြုံအောင်စီစဉ်ခြင်း၊ လျှောက်လဲချက်တင်ပြခြင်း၊ သက်သေ တင်ပြခြင်း၊ အမှုနိုင်အောင်ပြုလုပ်ခြင်း၊ စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများအပေါ် သေချာအောင် လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ ဥပဒေအရ ကျင့်သုံး ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုင်စင်ကိုထိန်းသိမ်းထားခြင်းတို့တွင် သက်ရောက်မှုရှိနေသည်။ ရှေ့နေတစ်ဦး၏ စကားအရဆိုလျှင် “ကျွန်တော့်ရဲ့တရားပြိုင်မှာ ပိုက်ဆံရှိရင် ကျွန်တော်ရှုံးမှာပဲ”ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။ အခြားတစ်ဦး၏ အဆိုအရဆိုလျှင် လာဘ်စားမှုက “တရားရုံးတိုင်း အမှုတိုင်းမှာ ရှိနေပါတယ်”ဟုဆိုခဲ့သည်။ အိုင်စီဂျေနှင့်စကားပြောခဲ့သော ရှေ့နေအများစု ၏ အမြင်အရ လာဘ်စားမှုသည် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်း၊ ရဲဌာနများနှင့် တရားရုံးများအကြား အဆင့်အမျိုးမျိုးရှိပြီး ရှေ့နေနှင့်အမှုသည်များအကြား ရှေ့နေလိုက်ခ တွက်ချက်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ ရုံးတော်တွင်လည်းကောင်း၊ ခြုံငုံ၍ လည်းကောင်း တွက်ချက်ကြသည့် ညီမျှခြင်းများတွင် လာဘ်စားမှုသည် မည်သည့်အခါမျှ ကင်းလွတ်ခဲ့ခြင်းမရှိဟု ဆိုသည်။ ထိုကိစ္စက တရားရေးစနစ်တစ်ခုလုံးတွင် နက်ရှိုင်းစွာအမြစ်တွယ်နေပြီး မချစ်သော်လည်း အောင်ကာနမ်းရမည် ဟု တရားသေမှတ်ယူထားကြသည်။

တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် လာဘ်စားမှုမှာ မည်သည့်နည်းလမ်းနှင့်မဆို ကန့်သတ်ထားရမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ တကာဖွံ့ဖြိုးမှုများတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကြီးများနှင့် နိုင်ငံရေးလာဘ်စားမှုများကို စောင့်ကြည့်သည့် အန်နီဂျီအိုတစ်ခု ဖြစ်သော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ပွင့်လင်းမြင်သာရေးအဖွဲ့ (Transparency International) ၏ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ခြစားမှု ညွှန်းကိန်းတွင် နိုင်ငံပေါင်း ၁၇၆ နိုင်ငံအနက် မြန်မာနိုင်ငံက အဆင့် ၁၇၂ ချိတ်သည်။ အဆိုပါအဆင့်များကို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ၏ အစိုးရကဏ္ဍတွင် မည်ကဲ့သို့ လာဘ်စားသည်ဟူသည့် အချက်အပေါ်မူတည်ကာ သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။³² ၎င်းတို့၏ ၂၀၁၁ ခုနှစ် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားညွှန်းကိန်းများတွင် ကမ္ဘာ့ဘဏ်က မြန်မာနိုင်ငံကို ညွှန်းကိန်း ငါးခုအနက် လေးခုတွင် သုည မှ ၅ ရာခိုင်နှုန်းနေရာတွင် သတ်မှတ်ပေးထားသည်။ အဆိုပါ ညွှန်းကိန်းများတွင် အသေးစား၊ အကြီးစားလာဘ်စားမှုပုံစံမျိုးစုံနှင့် လူမလိုင်များနှင့် ပုဂ္ဂလိက အကျိုးစီးပွားများအတွက် နိုင်ငံကို အသုံးပြု နေခြင်းအပါအဝင် အာဏာကို အလွဲသုံးနေသည့်ပမာဏ သိမြင်ထားမှုကို ဖော်ပြသော ခြစားမှုထိန်းချုပ်ရေးညွှန်းကိန်း လည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။³³

တရားရေးစနစ်အတွင်း လာဘ်စားမှုသည် ခရိုင်နှင့်မြို့နယ်အဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်များ၏ အုပ်ချုပ်မှု စနစ်အတွင်းရှိ အောက်ခြေအဆင့်များတွင် အဆိုးရွားဆုံးဖြစ်ပြီး ရှေ့နေတစ်ဦး၏ စကားအရဆိုလျှင် “ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချထားခြင်း”ကြောင့် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ပဲခူးမှရှေ့နေတစ်ဦးက အိုင်စီဂျေသို့ပြောခဲ့ရာတွင် “လာဘ်စားမှုတွေက များလွန်းလို့ တွန်းလှန်နိုင်မှာ မဟုတ်ဘူး” ဟုပင် ဆိုသည်။ ပြည်မြို့ရှိ ရှေ့နေအုပ်စုငယ်လေးတစ်ခုက ၎င်းတို့ဘာသာစု

32 See Transparency International, Corruption by Country: Myanmar (<http://www.transparency.org/country#MMR>).
33 See World Bank, Worldwide Governance Indicators: Myanmar (<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx-#home>).

ဖွဲ့ပြီး လာဘ်ယူရန် ငြင်းပယ်ခဲ့ပြီး ပြဿနာကို မည်သို့ရင်ဆိုင်ရမည်၊ ရင်ဆိုင်နိုင်မည်ကို သရုပ်ပြခဲ့သည်။ ရှေ့နေများ၊ အမှုသည်များ၊ အာဏာပိုင်များစသည့် အပေးဘက်၊ အယူဘက် နှစ်ဖက်စလုံးမှ တစ်သီးပုဂ္ဂလချင်းသည် လာဘ်စားမှုကို ရပ်တန့်၊ ဆန့်ကျင်ရမည်ဖြစ်ပြီး အာဏာပိုင်ဘက်မှ တရားရေးစနစ်ကို ပြောင်းလဲရန် စွမ်းအားမြှင့်နေသည့်အချိန်တွင် လာဘ်စားမှုကိုတိုက်ဖျက်ရန် ရှေ့သို့ချီရမည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းကိစ္စရပ်ကို တားဆီးရမည်ဖြစ်ပြီး နောင်ကျင့်အောင် အပြစ် ပေးရမည်။

အချုပ်ဆိုရလျှင် အိုင်စီဂျေသည် ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီက အဂတိလိုက်စားမှု တိုက်ဖျက်ရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ ကွန်ဗင်းရှင်းကို မြန်မာအစိုးရက လက်ခံလိုက်မှုနှင့် ၎င်းအကျိုးဆက်အဖြစ် အဂတိလိုက်စားမှု တိုက်ဖျက်ရေးကော်မရှင် ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းအပေါ် ကြိုဆိုပါသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်တွင် လွှတ်တော်က အဂတိလိုက်စားမှု တိုက်ဖျက်ရေး ဥပဒေသစ်ကို ပြဌာန်းခဲ့ပြီး နိုင်ငံ၏ ၆၆ နှစ်ကြာ ပြည်တွင်းဥပဒေကို အစားထိုးလိုက်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားစီရင် အုပ်ချုပ်မှုနယ်ပယ်တွင် လာဘ်စားခြင်း၏ ဘေးထွက်ဆိုးကျိုးကို ချဲ့ကားဖော်ပြခွင့်မရှိသဖြင့် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးမှု ၏လွတ်လပ်မှုမှာလည်း အဆင့်တိုင်းတွင် လာဘ်စားခြင်းကို မဖော်ထုတ်နိုင်ဘဲနှင့် ပြေလည်အောင်ညှိနှိုင်းနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

၄။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလွှမ်းမိုးမှုများနှင့် အထူးအကျိုးစီးပွားများ

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်အတွက် ဆက်ရှိနေသော စိန်ခေါ်မှုများမှာ ပုံသဏ္ဌာန်မျိုးစုံဖြင့် နေရာယူထားသည်။ အကျယ်အားဖြင့် အခန်းကဏ္ဍနှစ်ခုအနက်မှ တစ်ခုဆိုလျှင် နိုင်ငံနှင့် လုံခြုံရေးအာဏာပိုင်များက ရှေ့နေတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီကို ၎င်းတို့၏လွတ်လပ်မှုအား ချဉ်းနစ်စေခြင်း၊ ဦးဆောင်ဦးရွက် မပြုနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုတစ်ခုလုံးကို မြှင့်တင်ရန် လိုအပ်သည့်ခြေလှမ်းများ အကောင်အထည်မဖော်နိုင်စေရန် ပြုလုပ်ခြင်း နည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာ၏ လာမည့်နောက်ပိုင်းအခန်းနှစ်ခုတွင်ပထမအခန်းကဏ္ဍကိုဖော်ပြထားပြီးရှေ့နေတစ်ဦးချင်းစီ၏လွတ်လပ်မှုအပေါ် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများအတွက် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကို ဖော်ပြထားသည်။

ဥပဒေဆိုင်ရာ အသက်မွေးကျောင်းမှုများ၏ လွတ်လပ်ခြင်းအပေါ် ဤကဲ့သို့ တိုက်ခိုက်မှုများသည် မြန်မာ့သမိုင်းတွင် အခိုင်အမာရှိပြီးဖြစ်ပြီး မကြာသေးမီကမှ အရပ်သားများဖြင့် အစားထိုးလိုက်သော စစ်အစိုးရ၏ အကျင့်ဟောင်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၂ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကော်မရှင်က မြန်မာအစိုးရနှင့်ပြည်သူကို တိုက်ခိုက်ဆက်ဆံရန် အထူးကိုယ်စားလှယ်ကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ခန့်အပ်သည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေများကို စစ်ဆေးရန်နှင့် အရပ်သားအစိုးရထံသို့ အာဏာလွှဲပြောင်းရာတွင် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် တိုးတက်မှုများကို လေ့လာစောင့်ကြည့်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်ဖြစ်သည်။³⁴

ဆယ်စုနှစ် နှစ်ခုအတွင်းတွင် ကုလသမဂ္ဂအထူးကိုယ်စားလှယ်၏ နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာများ³⁵မှ ပေါ်ထွက်လာသည့်ပုံရိပ်မှာ မြန်မာအာဏာပိုင်များက နိုင်ငံသားများအပေါ် ပြင်းထန်သောဥပဒေဖြင့် အုပ်ချုပ်သည့်စနစ် ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် မြန်မာလူထုအပေါ် လူ့အခွင့်အရေးစနစ်တကျ ချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်စေပါသည်။ ၎င်းက သဘောထား ကွဲလွဲသူများအတွက် နေရာမရှိပါ။ အဆိုပါကိစ္စတွင် အထူးကိုယ်စားလှယ်က ဥပဒေစနစ်၏ လွတ်လပ်ခွင့်အပေါ် အစိုးရ၏ တိုက်ခိုက်မှုများကို အကြိမ်ကြိမ်ဝေဖန်ခဲ့သည်။ ခြုံငုံပြောရလျှင် အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ ယခင်ထက် နည်းပါးလာသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း နိုင်ငံနှင့်လုံခြုံရေးအာဏာပိုင်များ၏ လူ့အခွင့်အရေး အားနည်းအောင် လုပ်ဆောင်မှုများနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ လွတ်လပ်မှုကို³⁶ အားနည်းအောင်လုပ်ဆောင်မှုသည် ရှေ့နေများ၊ ၎င်းတို့၏အမှုသည်များ တရား

34 Commission on Human Rights, Resolution 1992/58 on Situation of human rights in Myanmar, UN Doc. E/CN.4/RES/1992/58 (1992), para. 3.

35 They can be accessed through the OHCHR's database: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?c=125&su=129.

36 See, among others, Yozo Yokota, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report of the Special Rapporteur to the Commission on Human Rights, UN Doc. E/CN.4/1994/57 (1994), para. 46 regarding the revocation of lawyers' license; Rajsoomer Lallah, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report of the Special Rapporteur to the Commission on Human Rights, UN Doc. E/CN.4/1997/38 (1997), para. 28-30 regarding the lack of fair trial guarantees; Rajsoomer Lallah, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Commission on Human Rights, Doc. E/CN.4/2000/38 (2000), para. 18-29 regarding the lack of independence of the judiciary, the breakdown of the rule of law under the junta, the lack of due process and judicial control over detention, the suppression of the freedom of individual lawyers to exercise their profession and defend opponents of the regime, and the withdrawal of lawyers' licenses; Paulo Sérgio Pinheiro, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Commission on Human Rights, Doc. E/CN.4/2002/45 (2002), para. 40 regarding the arrest of two lawyers for political activity; Paulo Sérgio Pinheiro, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Commission on Human Rights, Doc. E/CN.4/2004/33 (2004), para. 41 regarding detainees' lack of access to lawyer; Paulo Sérgio Pinheiro, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/4/14 (2007), para. 49 regarding the lack of independence of the judiciary, which provides a "legal" basis for the abuses of power and exonerates those responsible for serious human rights violations, the abuse of due process in political trials and the denial of rights in detention; Paulo Sérgio Pinheiro, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/7/18 (2008), para. 49 regarding the abusive application of anti-terror laws against lawyers; Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/10/19 (2009), para. 20 regarding the lack of representation by counsel in court, para. 25 regarding difficulties faced by defence lawyers in gaining access to their clients and pertinent information on the case, and para. 26 regarding the conviction of defence lawyers for contempt of court. In his latest report to the Human Rights Council (UN Doc. A/HRC/22/58, 17 April 2013), the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Tomás Ojea Quintana, noted seeing no evidence that the judiciary is developing any independence from the Executive (para. 63), and expressed continued concern over information he received of non-going intimidation of lawyers by State Officials and arbitrary revocation of licenses (para. 67).

စီရင်ရေးဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်စီမံရေး၊ တသီးပုဂ္ဂလတိုင်းအတွက် ပြဿနာဖြစ်နေဆဲဖြစ်သည်။

အစိုးရအရာရှိများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများသည် ရှေ့နေများ၏လွတ်လပ်မှုကို ဆက်လက်ကန့်သတ်နေဆဲဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ရှေ့နေများက နိုင်ငံရေးအမှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်သည့် အခြေအနေတွင် ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျဆိုရလျှင် အစိုးရ၊ အရာရှိများ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ပါဝင်ပတ်သက် နေသည့်အကျိုး စီးပွားများကို စိန်ခေါ်သည့်အမှုများတွင်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါအမှုများသည် (ယေဘုယျအားဖြင့် ရာဇဝတ်မှုများ ဖြစ်နေတတ်ပြီး) လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်သူများပါဝင်နေသော သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်များ၏ လူ့အခွင့်အရေးမျိုးဖောက်မှုများကို စွပ်စွဲပြစ်တင်သော အမှုများ၊ ကုမ္ပဏီများ သို့မဟုတ် အာဏာရှိသောပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အာဏာပိုင်များ၏ မြေသိမ်းမှုများ၊ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ နှစ်နာမှုများနှင့် ထင်ရှားသောသူများ၏ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများလည်း ပါဝင်နေသည်။ အဆိုပါအမှုများတွင် လာမည့် အပိုင်း ၈ တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဥပဒေအသိုင်းအဝိုင်း၏လွတ်လပ်စွာလုပ်ဆောင်မှုများအပေါ် ယေဘုယျကျသည့်စိန်ခေါ်မှုများသည် ပိုမိုပြင်းထန်ဆိုးရွားလာပြီး နိုင်ငံအဆင့်ထောက်လှမ်းရေးများမှ စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခြင်း၊ သက်သေပုံဖျက်ခြင်း၊ တရားရုံးမတင်မီ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်လာကြသည်။

တရားရေးစနစ်တိုင်းတွင် ဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ လူ့အခွင့်အရေးလေးစားလိုက်နာခြင်းတို့နှင့်အညီ တရားသူကြီးများက လွတ်လပ်ပြီး ဘက်မလိုက်ရန်မှာ အခြေခံကျသောအချက်ဖြစ်သည်။³⁷ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေနှင့် ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂအထူးကိုယ်စားလှယ်၏ အဆိုအရ “တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ထိန်းသိမ်းရန် လွတ်လပ်၊ ဘက်မလိုက်ဘဲ ထိရောက်သောတရားစီရင်ရေးမှာ အဓိကဖြစ်ပြီး အဆိုပါဥပဒေများမှာ လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် ကျင့်သုံးခြင်းဖြစ်သည်”ဟု ဆိုသည်။³⁸

လွတ်လပ်ပြီး ဘက်မလိုက်သောရုံးဖြင့် စီရင်ခံပိုင်ခွင့်သည် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ “ခြွင်းချက်မရှိသော လုံးဝဥသည့်အခွင့်အရေး” ဖြစ်သည်။³⁹ လွတ်လပ်မှုဆိုသည်မှာ “မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကမျှ တရားသူကြီး၏ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် အမိန့် သို့မဟုတ် ညွှန်ကြားချက်များကို မပေးခြင်း သို့မဟုတ် ပေးရန်မကြိုးစားခြင်း”ကို ဆိုလိုသည်။⁴⁰ တရားစီရင်ရေးနှင့် တရားသူကြီး တစ်ဦးချင်းစီတိုင်းသည် အမှုများကို “အတားအဆီးများ၊ မလျော်မကန်သော လွှမ်းမိုးမှုများ၊ မက်လုံးပေး လာဘ်ထိုးခြင်း၊ ဖိအားပေးခြင်း၊ ခြိမ်းခြောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းတို့ကို တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းမျှဖြစ်စေ၊ အကြောင်းပြချက်တစ်စုံတရာကြောင့်ဖြစ်စေ” မရှိဘဲ အမှုများကို လွတ်လပ်စွာဆုံးဖြတ်ရမည်။⁴¹

တရားစီရင်ရေး၏ ဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်းတွင် ဆန္ဒဂတိနှင့် ဆန္ဒဂတိမပါသော ကဏ္ဍများရှိသေးသည်။ ဆန္ဒဂတိမပါသော ဘက်မလိုက်ခြင်းတွင် “တရားသူကြီးသည် ၎င်းတို့၏ တရားစီရင်မှုကို ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ ဘက်လိုက်မှု သို့မဟုတ် ကြိုတင်ထင်မြင် ဆုံးဖြတ်မှုအားဖြင့် မလွှမ်းမိုးစေရ”။⁴² ဆန္ဒဂတိမပါသော ဘက်မလိုက်ခြင်းတွင် “ရုံးတော်

37 See, among others, ICCPR, Article 14(1); UNHR, Article 10; Universal Charter of the Judge, Approved by the International Association of Judges on 17 November 1999, Article 1; UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Principle 1 and 2. This right applies equally to juveniles facing deprivation of the their liberty, Convention on the Rights of the Child, Article 37(d). Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, recently reiterated that “an independent judiciary lies at the very heart of a system of government that respects the rule of law” (UN Doc. A/HRC/22/58 (2013), para. 63).

38 Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the General Assembly, UN Doc. A/67/383 (2012), para 74.

39 Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 19.

40 Universal Charter of the Judge, Approved by the International Association of Judges on 17 November 1999, Article 4.

41 UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Principle 2. See also Draft Universal Declaration on the Undependence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 2.

42 Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 21.

သည် တရားမျှတပြီး ဘက်မလိုက်စေရန် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်သော စောင့်ကြည့်သူရှိရမည်။⁴³

အမှုသည်အား ၎င်းတို့၏ တရားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးနှင့် တာဝန်အရ အကြံဉာဏ်ပေးရသည့် ရှေ့နေများနှင့် ၎င်းတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် တရားရေးစနစ်အတွက် လုပ်ဆောင်ရမှုများတွင် လွတ်လပ်မှုအတွက် လိုအပ်ချက်များကို ညီမျှစွာ ကျင့်သုံးရမည်ဖြစ်ပြီး တရားရုံးရှေ့တွင် ကူညီပေးမှုများအပါအဝင် သင့်လျော်သည့်နည်းလမ်းတိုင်းနှင့် သင့်လျော်သလို ကူညီပေးရမည်။⁴⁴ ၎င်းတို့၏တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရာတွင် ရှေ့နေများသည် အာဏာပိုင်များ၏ ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ ဟန့်တားခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခြင်း သို့မဟုတ် မလျော်ညီစွာလွှမ်းမိုးမှုတို့ မရှိစေရဘဲ လွတ်လပ်၊ အမှီအခို ကင်းစွာ လုပ်ဆောင်နိုင်ရမည်။⁴⁵

“တရားဥပဒေ၏ ရှေ့မှောက်တွင် လူသားအားလုံးသည် တူညီသည့်အခွင့်အရေးရှိပြီး ခွဲခြားနှိမ့်ချမှုမရှိစေဘဲ ဥပဒေ၏အကာအကွယ်ကို တူညီစွာရရှိရမည်” ဆိုသည့်အချက်သည် အခြေခံဖြစ်သည်။⁴⁶ ဆိုလိုသည်မှာ တရားရုံးများ သည်တစ်စုံတစ်ဦးကိုဖြစ်စေ၊ ၎င်း၏ရှေ့နေကိုဖြစ်စေ လူမျိုး၊ အသားအရောင်၊ လိင်၊ ဘာသာစကား၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ နိုင်ငံရေးနှင့် အခြားအမြင်၊ အမျိုးသားရေး သို့မဟုတ် လူမှုရေးဖော်ပြချက်၊ ဥစ္စာပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု၊ မွေးဖွားရာ သို့မဟုတ် အခြား အခြေအနေအကြောင်းရင်း တစ်ရပ်ရပ်ပေါ်မူတည်၍ ခွဲခြားနှိမ့်ချမှု မရှိစေရ။⁴⁷ တရားရုံးမှ အားလုံးကို တူညီစွာဆက်ဆံရ မည်ဆိုသည်မှာ မျက်နှာသာပေးခံရသော အုပ်စုများနှင့် နိုင်ငံရေးအာဏာရှိသည့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများသည် ၎င်းတို့ တာဝန်ရှိသည့် ဥပဒေနှင့်မညီသည့် လုပ်ဆောင်ချက်တိုင်းအတွက် ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့် မရှိစေရ၊ အဆိုပါကင်းလွတ် ခွင့်မှာ ဥပဒေ သို့မဟုတ် အစဉ်အလာ၏အောက်တွင် ဖြစ်စေကာမူ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့် တရားစွဲဆိုမှုတို့ မဖြစ်ပေါ်စေရန် လုပ်ဆောင်ထားခြင်း မရှိစေရ။⁴⁸

ဥပဒေ၏ရှေ့မှောက်တွင် သာတူညီမျှရှိခြင်းကို ရှေ့နေများနှင့် ၎င်းတို့၏အမှုသည်များအားလုံး ကျင့်သုံးရမည် ဖြစ်ပြီး အမှုသည်ကို ပြုလုပ်လာနိုင်သော ခွဲခြားနှိမ့်ချမှုများအားလုံးကို ရှေ့နေ၏ ရပ်တည်မှုဖြင့် ကြိုတင်ဟန့်တားထား ရမည်။

၁။ ရဲဌာန

ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် ရဲအရာရှိများ၏ အကျိုးစီးပွားမှာ တရားစွဲဆိုမှုနှင့် တိုက်ရိုက်စပ်ဆိုင်နေသဖြင့် ရှေ့နေများအနေနှင့် ထပ်ဆောင်းဖိအားနှင့် ခြိမ်းခြောက်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည်ဟု အိုင်စီဧကေသို့ ရှေ့နေအများအပြား၏ ပြောကြားချက် အရ သိရသည်။ ရဲများသည် နိုင်ငံရေးအမှုများတွင် လာဘ်စားမှုကို ခွင့်ပြုခြင်း၊ သက်သေပုံဖျက်ခြင်း၊ ရုံးချိန်းများ အချိန်ဆွဲခြင်း၊ စုံစမ်းထောက်လှမ်းခြင်းနှင့် တရားစွဲဆို ခြင်းများတွင် နိုင်ငံရေးအရ တွန်းအားပေးခြင်း၊ အမှုသည်နှင့် တွေ့ဆုံမှုကို ငြင်းဆိုခြင်း၊ ရိုးသားသည်ဟု ထင်မြင်ယူဆချက်ကို အားနည်းအောင်လုပ်ခြင်းတို့တွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ခွင့်ပြုခြင်းတို့အတွက် ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် အဆင့်တွင် ရှိနေပေသည်။

ထင်ရှားသော တက်ကြွလှုပ်ရှားသည့် ရှေ့နေတစ်ဦးဖြစ်သော ဦးရောဘတ်စန်းအောင်က သူ၏ အမှုသည်

43 Ibid.

44 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 13.

45 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 16.

46 ICCPR, Article 26; UDHR, Article 7.

47 ICCPR, Article 2(1) and 26. See also UDHR, Article 2; Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 9. International law and standards require states to undertake to eliminate all forms of discrimination. As a State party, Myanmar is bound by the obligations to this effect contained in the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, Article 2; Convention on the Rights of Persons with Disabilities, Article 4.

48 See Human Rights Committee, General Comment No. 31, The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States to investigate and prosecute credible allegations of torture, Article 7.1

ဦးနေမျိုးဇင်သည် ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီတွင် ရဲတပ်ဖွဲ့၏ လာဘ်စားမှုကို လူသိရှင်ကြား ပြောကြားခဲ့သည့်အတွက် ရဲအရာရှိတစ်ဦးက အသားရေဖျက်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုရန် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပုံကို ရှင်းလင်းပြောကြားခဲ့သည်။⁴⁹ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ မေလတွင် ဦးနေမျိုးဇင်ကို အသားရေဖျက်မှုဖြင့် ဒဏ်ငွေ ကျပ် ၂၀၀၀၀ သို့မဟုတ် ထောင်ဒဏ်သုံးလ ကျခံစေရန် အမိန့်ချမှတ်ခဲ့ပြီး ဦးနေမျိုးဇင်ကထောင်ကျခံရန် ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ မေ ၁၇ ရက်တွင် ၎င်းကို ဘာရယ်မသိဘဲထောင်မှ ပြန်လည် လွှတ်ပေးခဲ့သည်။

ရဲတပ်ဖွဲ့မှ ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ထားစဉ် သေဆုံးသွားခဲ့သော အမျိုးသမီးငယ်တစ်ဦး၏ မိသားစုဝင်များအတွက် ရှေ့နေလိုက်ပေးသူတစ်ဦးက သေဆုံးမှုတွင် အဆိုပါရဲများ ပါဝင်ပက်သတ်ခဲ့သည်ဟု ယုံကြည်ဖွယ်ရာဖြစ်သဖြင့် တရားစွဲဆိုရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း အာဏာပိုင်များက ထိုအမှုကို ဆက်လက်ဖော်ထုတ်ရန် ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ အလောင်းကို စစ်ဆေးခဲ့သည့် ဆရာဝန်ကလည်း ရဲတပ်ဖွဲ့မှ တုံ့ပြန်လာမည်ကို စိုးရိမ်သည့်အတွက် မှားယွင်းသော အစီရင်ခံစာကို ထုတ်ပေးခဲ့သည်ဟု စွပ်စွဲမှုများရှိခဲ့သည်။ သေဆုံးသူ၏ ခင်ပွန်းကိုလည်း ရာဇဝတ်မှုဖြင့် ထောင်ချခဲ့ပြီး အဆိုပါပြစ်ဒဏ်မှာ အခြေအမြစ် မရှိဘဲ ရဲတပ်ဖွဲ့ကို တန်ပြန်တရားစွဲဆိုရန် ကြိုးပမ်းမှုကြောင့် တွန်းအားပေးခံခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ထားကြသည်။

မြန်မာစစ်တပ်က နိုင်ငံကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ နှစ်ငါးဆယ်နှီးပါးအုပ်ချုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အိုင်စီဂျေသို့ မြန်မာရှေ့နေအမြောက်အများက ပြောကြားခဲ့ရာတွင် စစ်တပ်၏အကျိုးစီးပွားနှင့် ထိပ်တိုက်တွေ့နေချိန်တွင် တရားစွဲဆိုမှုများ ပြုလုပ်ရန်မှာခက်ခဲပြီး အန္တရာယ်များသော ကြိုးပမ်းမှုဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ အဆိုပါကိစ္စကို စုံစမ်းရန်မှာ အိုင်စီဂျေ၏ သုတေသနအတွက် လက်လှမ်းမမီသည့် အနေအထားတွင် ရှိနေပေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် စစ်တပ်အရာရှိများကို နိုင်ငံအတွင်း တရားရုံးများတွင် တာဝန်ခံနိုင်ခွင့်ကို ပိတ်ပင်ထားပြီး စစ်တပ်၏ ကိစ္စရပ်များကို တပ်မတော်ကသာ လွတ်လပ်စွာစီမံခွင့် စီရင်ချက်ချပိုင်ခွင့်ကို အပ်နှင်းထားသည်။⁵⁰ တပ်မတော် အကြီးအကဲကို အဆုံးစွန်တင်ပြရသည့် စစ်ခုံရုံးစနစ်ကို ထူထောင်ထားပြီး အခြားအရပ်သား အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် တရားရုံးချုပ်သို့ အယူခံတင်ပိုင်ခွင့် ပေးမထားပေ။⁵¹ ယခင် စစ်အုပ်ချုပ်ရေး ကာလအတွင်းက စစ်ဘက်အဖွဲ့ဝင်များကို “၎င်းတို့၏ တာဝန်ကိုထမ်းဆောင်စဉ် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် ကိစ္စရပ်များ” အတွက် ကာကွယ်ပေးထားပြီး ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့် ပေးအပ်ထားသည်။⁵² စစ်တပ်၏ အကျိုးစီးပွားများမှာ အရပ်ဘက် တရားရုံးများ၏ တရားမျှတရေးအတွက် စီမံခန့်ခွဲမှုများကို မကြာခဏ သက်ရောက်မှုများရှိနေပြီး ယခုထက်ပိုမို ဖော်ထုတ်သင့်ပေသည်။

၂။ ဘာသာနှင့် လူမျိုး

ကိုးကွယ်ရာဘာသာနှင့် လူမျိုးအပေါ်တွင် အခြေခံပြီး အမှုသည်ကို ရှေ့နေ၏ ကိုယ်စားပြုနိုင်စွမ်းကို ခွဲခြားနှိမ့်ချခြင်းအား တားမြစ်ကန့်သတ်ထားသည်။ မကြာသေးမီက မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအကြား ပဋိပက္ခများနှင့် အစ္စလာမ်ဆန့်ကျင်ရေး အကြမ်းဖက်မှုများက မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ လူမှုရေးအကဲကြောင်းများကို ထင်ဟပ်ပြသလိုက်ခြင်းဖြစ်ပြီး တရားမျှတစေရေးအတွက် စီမံအုပ်ချုပ်မှုအပေါ် သိသာစွာသက်ရောက်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဘာသာရေးနှင့် လူမျိုးရေးဆိုင်ရာ အမှတ်သညာက တရားဥပဒေရေးရာ အငြင်းပွားမှုများတွင် ၎င်းတို့အနေနှင့် တရားမျှတမှုရရှိရေးအပေါ် ပြင်းပြင်းထန်ထန်သက်ရောက်မှုရှိနေပြီး တရားစွဲဆိုမှုမှ မည်သည့်ရလဒ်ထွက်လာမည်ဆိုသည်အထိ သက်ရောက်မှုရှိနေပေသည်။

49 See Myanmar Times, *Activist opts for prison over fine*, 2 May 2013 (<http://mmtimes.com/index.php/national-news/6611-activist-opts-for-prison-time-over-fine.html>).

50 See Constitution, S. 20(b)

51 See Constitution, S. 293, 319 and 343 (b).

52 Constitution, S. 445.

“တရားမျှတမှု” အပေါ် သိနားလည်လက်ခံမှုမှာ ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုနှင့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများအကြား အမျိုးမျိုးကွဲပြားကြပြီး ပြောဆိုကြသော ဘာသာစကားနှင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည့် အတွေ့အကြုံမှာလည်း ကွဲပြားကြပေသည်။

အိုင်စီဂျေနှင့် တွေ့ဆုံစကားပြောခဲ့ကြသော ရှေ့နေများက နိုင်ငံ၏ မွတ်စလင်လူထု၊ အထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ အနောက်ပိုင်း၊ ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်း အဓိကနေထိုင်ကြသည့် ရိုဟင်ဂျာ (ဘင်္ဂါလီ) လူနည်းစုများနှင့် ပတ်သက်ပြီး ခွဲခြားနှိမ့်ချမှုများရှိနေသည်ဟု သတိပြုမိကြသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဧပြီတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် လူ့အခွင့်အရေးစောင့်ကြည့်အစီရင်ခံစာတစ်စောင်တွင် ရိုဟင်ဂျာ (ဘင်္ဂါလီ) အသိုင်းအဝိုင်းမှ အချို့ကို အဓမ္မဖမ်းဆီး၊ အချုပ်ချုပ် နှိပ်စက်မှုများရှိခဲ့ပြီး ချုပ်နှောင်ထားစဉ်ကာလ အတွင်းတွင်လည်း ရှေ့ နေ၊ မိသားစုဝင်များနှင့် တွေ့ဆုံရန် ငြင်းပယ်ခံခဲ့ရသည်ဟုဆိုသည်။⁵³ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေး အထူးကိုယ်စားလှယ်က လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသို့တင်ပြသည့် အစီရင်ခံစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေနှင့်ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်မှုကိုဖော်ပြရာတွင် “အစိုးရအာဏာပိုင်များက ရှေ့နေများကို ဆက်လက်ခြိမ်းခြောက်မှုများရှိနေပြီး ထိုရှေ့နေများတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်း မွတ်စလင် တရားလိုများကို ဥပဒေရေးရာအကြံပေးမှုများ ပြုလုပ်လိုသည့် ရှေ့နေများလည်းပါဝင်နေကြောင်း သူ့အနေနှင့် သတင်းအချက်အလက် ရရှိထားသည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။⁵⁴

ရိုဟင်ဂျာ (ဘင်္ဂါလီ) မဟုတ်သည့် မွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းရှိ ရှေ့နေအချို့သည်ပင် ရိုဟင်ဂျာ (ဘင်္ဂါလီ) အမှုသည်များကို ရှေ့နေလိုက်ပေးရန် ဆန္ဒရှိကြသည်။ အိုင်စီဂျေနှင့် စကားပြောဆိုခဲ့သည့် ရှေ့နေများထဲမှ တစ်ဦးဆိုလျှင် ၎င်း၏အကျိုးတော်ဆောင်အဖွဲ့တွင် ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်း လူသတ်မှုနှင့် စွပ်စွဲခံထားရသော မွတ်စလင် တစ်ဦးဘက်မှ ရှေ့နေလိုက်ပေးပုံသုတစ်ဦးမှ မရှိဟုဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာများ၏ တုန့်ပြန်လာမည့် အကြမ်းဖက်မှုများကို အာဏာပိုင်များက ကာကွယ်မပေးနိုင်မည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ခွဲခြားနှိမ့်ချဆက်ဆံမှုက ဥပဒေစနစ်အတွင်း လွတ်လပ်မှုနှင့် ဘက်မလိုက်မှုကို အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုဖြင့် လှိုက်စားနေပြီး မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းအကြား အထူးနေရာတစ်ခုရယူထားသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအပေါ် မျက်နှာသာပေးခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ မြန်မာ့လူဦးရေတွင် အများစုကိုးကွယ်သည့် အဓိကဘာသာဖြစ်ပြီး အဓိက တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုအမျိုးမျိုးတွင်လည်း ကိုးကွယ်ယုံကြည်ကြသည်။ ဘုန်းတော်ကြီးများကို ရိုသေကြပြီး သံဃာများတွင် ထင်ရှားသည့် သီလ၊ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါမှုများရှိကြသည်။ ရရှိထားသော သတင်းများအရ ဥပဒေအမှုအခင်းတွင် ဘုန်းတော်ကြီးများ ပါဝင်ပတ်သက်လျှင် တရားရုံး၏ ဘက်မလိုက်သော စီရင်ချက်ချမှတ်ခြင်းအပေါ်နှင့် ရှေ့နေတစ်ဦးအနေနှင့် အမှုသည်၏အကျိုးစီးပွားကို ထိရောက်စွာ ကိုယ်စားပြုနိုင်စွမ်းအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိနေပေသည်။ ဥပဒေအကျိုးတော်ဆောင် ကုမ္ပဏီတစ်ခု၏ အတွေ့အကြုံအရဆိုလျှင်-

“(ကျွန်တော်တို့ရဲ့) အမှုတွေအားလုံးက ဘုန်းကြီးပါဝင်ပတ်သက်နေတဲ့ အမှုတွေကလွဲရင် အားလုံး ကောင်းပါတယ်။ အမှုတစ်ခုမှာဆိုရင် ဘုန်းကြီးက ကျွန်တော်တို့အမှုသည်ကို မြေကျူးကျော်တယ်လို့ ဆိုပါတယ်။ အဲဒါက မမှန်ပေမယ့် တရားလိုက ဘုန်းကြီးဖြစ်နေတော့ အရမ်းအက်ဆတ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းမှာ ဘုန်းကြီးတွေက အာဏာပိုင်တွေကို စောဒကတက်နိုင်ပြီး အဲလိုဖြစ်ရင် ကျွန်တော်တို့ ပြဿနာတက်မှာဖြစ်တဲ့အတွက် အလွန်ဂရုစိုက်ဖို့ လိုပါတယ်”

အဆိုပါကုမ္ပဏီမှ ခရစ်ယန်ရှေ့နေအမျိုးသမီးတစ်ဦးဆိုလျှင် ဘုန်းကြီးများ ပါဝင်ပတ်သက်နေသည့် ကိစ္စမျိုးတွင် တစ်စုံတစ်ဦးအတွက် ရှေ့နေလိုက်ပေးခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့သောအမှုများတွင် သူမ၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဘက်ရှေ့နေများကိုသာ ရှေ့နေလိုက်ခွင့်ပေးလိုက်သည် ဟုဆိုသည်။

53 See Human Rights Watch, *All You Can Do Is Pray*, April 2013, p. 37.

54 Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/22/58 (2013), para. 67.

၅။ ရှေ့နေများအပေါ် ပြုလုပ်သည့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးနှင့် အနှောင့်အယှက်ပေးမှု

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများသည် အမှုသည်များအတွက် တရားဥပဒေနှင့်အညီ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုများ၏ ရလဒ်တစ်ခုအဖြစ် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆန့်ကျင်ဘက် အကျိုးဆက်များကို ခံစားရလေ့ရှိသည်။ လွန်ခဲ့သော နှစ်နှစ်အတွင်းတွင် ဤအပိုင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် သိသာထင်ရှားသော တိုးတက်မှုများကို မြင်တွေ့ခဲ့ရသော်လည်း၊ ထိရောက်သော တရားဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ကိုယ်စားပြုမှုအား ဖော်ဆောင်ပေးသည့် ရှေ့နေများ၏စွမ်းရည်ကို ဟန့်တားနေသည့် ဆိုးရွားသောပြဿနာများ ရှိနေဆဲပင်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့်၊ “နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်” ဖြစ်သည်ဟုမှတ်ယူသော အမှုများတွင် ရှေ့နေများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းအတွက် အပြစ်ပေးသည့် အနေဖြင့် လိုင်စင်များ ရုပ်သိမ်းခြင်းအပါအဝင် တရားဝင် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအား အသုံးပြုလျက်ရှိသည်။ ထိုသို့သောအမှုမျိုးတွင် လိုက်ပါဆောင်ရွက်သည့် ရှေ့နေများသည် အခြားသော နှောင့်ယှက်မှုပုံသဏ္ဌာန်များ၊ ခြိမ်းခြောက်မှုများ၊ နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးအာဏာပိုင်များ၏ စောင့်ကြည့်ခြင်းများကို ခံခဲ့ရသည်။ အချို့မှာလည်း တရားရုံးအား မထိမဲ့မြင်ပြုမှုအပါအဝင် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုခြင်းများနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ အာဏာရှိသော အစိုးရ သို့မဟုတ် တစ်သီးပုဂ္ဂလ အကျိုးစီးပွားများအား “ဆန့်ကျင်ခြင်း” သို့မဟုတ် စိန်ခေါ်ခြင်းအဖြစ် ရှုမြင်ခြင်း ခံရသော ၎င်းတို့၏ပါဝင်မှုအတွက် ၎င်းတို့အား အပြစ်ပေးရန်၊ သို့မဟုတ် စိတ်ပျက်စေရန် ဆောင်ရွက်သည့် ကြိုးစားမှုတစ်ရပ်အဖြစ် အသုံးပြုဟန်ရှိသည်။

ရှေ့နေများအတွက် လိုက်နာရမည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်တစ်ရပ်အား နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုနှင့် အခန်းကဏ္ဍများအပေါ် အကာအကွယ်ပေးမှုများနှင့်အညီ ရေးဆွဲခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးစနစ်များ၏ ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်မှုအတွက် အလွန်အရေးပါသည်။ ဤကျင့်ဝတ်များသည် လုပ်ငန်းတာဝန်နှစ်ခုကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သည်။ အမှုအခင်း အရပ်ရပ်တွင်၊ ယင်းတို့သည် ရှေ့နေများ လိုက်နာသင့်သည့် အဆင့်အတန်းမြင့်မားသည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများအပေါ် လူအများနားလည်ခြင်းအား ပျံ့နှံ့စေနိုင်သည်။ ထို့အတူ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူမှုများအတွက် အခြေခံတစ်ရပ်အဖြစ်လည်း ဖော်ဆောင်ကောင်း ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်သည်။ ရှေ့နေများ၏ အခန်းကဏ္ဍအတွက် ကုလသမဂ္ဂ အခြေခံစည်းမျဉ်းများတွင် “လိုက်နာရမည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်အား သင့်တော်သောအဖွဲ့ခွဲမှတစ်ဆင့် တရားဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူများအဖွဲ့မှ ဖော်ဆောင်စေရမည်။ သို့မဟုတ်ပါကလည်း ဥပဒေတစ်ရပ် ပြဌာန်းခြင်းဖြင့် ဖော်ဆောင်ရမည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။⁵⁵ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများသည် နိုင်ငံထက်စီးနင်း၊ မရှင်း မလင်းမဖြစ်ရပေ။⁵⁶ သို့သော် “လိုက်နာရမည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်နှင့် အခြားအသိမှတ်ပြု စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ကျင့်တရား”တို့နှင့်အညီ မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက်ရမည်။ ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စွမ်းရည်အပေါ် စောဒကတက်ခြင်းများအား “သင့်တော်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အသုံးပြုကာ လျင်လျင်မြန်မြန်၊ မျှမျှတတ ဆောင်ရွက်ရမည်”⁵⁷ ဖြစ်ပြီး၊

55 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 26. See also Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 102. The International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession (Standard 21) reserve this task for lawyers' association.

56 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 29.

57 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 27.

စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်များအပေါ်တွင် အခြေခံကာ စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ရမည်။ နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် လည်း ကိုက်ညီရမည်။

နိုင်ငံတကာစံချိန်စံညွှန်းများသည် ရှေ့နေများ၏ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာအား စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့်⁵⁸ သက်ဆိုင်သော အဖွဲ့အမျိုးမျိုး၏ တရားဝင်မှုကို အသိမှတ်ပြုထားသည်။ ယင်းတို့သည် တာဝန်ရှိသောအဖွဲ့မှ ဘက်လိုက်မှုမရှိစေရေးနှင့် ကြားနာစစ်ဆေးမှုများအား မျှတ၍ကောင်းမွန်သော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအပေါ် အပြည့်အဝ သတိထားဆောင်ရွက်စေရေးအား တောင်းဆိုနေသည့် အခြေခံစည်းမျဉ်းများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိရမည်။⁵⁹ တရားမဝင် ဆောင်ရွက်မှုများရှိသည်ဟု စွပ်စွဲခံထားရသည့် ရှေ့နေများတွင် "၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်သော ရှေ့နေတစ်ဦး၏ အကူအညီပေးမှုကိုရပိုင်ခွင့်" ရှိသည်။⁶⁰ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကြားနာစစ်ဆေးမှုအား လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော အာဏာပိုင် သို့မဟုတ် တရားရုံးတစ်ရုံးမှ စစ်ဆေးရမည်ဖြစ်ကာ⁶¹ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့၊ အကြောင်းအရင်းတစ်ခု၏ တိုက်ရိုက်၊ သို့မဟုတ်၊ သွယ်ဝိုက်သော လွှမ်းမိုးမှု၊ ဖိအား သို့မဟုတ် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် အနှောင့်အယှက်ပေးခြင်းများ မရှိစေရပါ။⁶² ရှေ့နေများအပေါ် ပြုလုပ်သည့် စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကြားနာစစ်ဆေးမှုတစ်ခုအတွင်း၌ အမှုရင်ဆိုင်နေရသူသည် ၎င်း၏အမှုအား မျှတမှုရှိစွာ တင်ပြနိုင်သော ကြောင်းကျိုးဆီလျော်သည့် အခွင့်အလမ်းတစ်ရပ် ရရှိရေးအပါအဝင် ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက် (ICCPR) ၏ ပုဒ်မ ၁၄ အောက်ရှိ မျှတစွာကြားနာစစ်ဆေးခံခွင့်အား မဖြစ်မနေ အကာအကွယ်ပေးရမည်။ ဤအခွင့်အရေးနှင့်အညီ ရှေ့နေများအား ၎င်းတို့အပေါ် စွဲချက်တင်ထားသည့်အမှု၏ သဘောသဘာဝနှင့် အကြောင်းတရားအား အသိပေးသင့်သည်။ ၎င်းတို့နှင့် ၎င်းတို့၏ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ကိုယ်စားလှယ်များတွင်လည်း ခုခံချေပမှုတစ်ရပ်အား ပြင်ဆင်တင်ပြရန် လုံလောက်သောအချိန်နှင့် အထောက်အကူပြုပစ္စည်းများ ရှိသင့်သည်။ ထို့အတူစွပ်စွဲချက်များ၊ ၎င်းတို့အား ဆန့်ကျင်သည့်သက်သေ အထောက်အထားများအား မျက်မြင်သက်သေများသို့ မေးခွန်းမေးမြန်းခြင်းအပါအဝင် စိန်ခေါ်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းလည်း ရှိသင့်သည်။ သက်သေခေါ်ခြင်းမှ တစ်ဆင့်အပါအဝင် သက်သေအထောက်အထားများအား တင်ပြနိုင်သည့် အခွင့်အရေးလည်း ရှိသင့်သည်။⁶³ ဆုံးဖြတ်ချက်သည် စာဖြင့်ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်သင့်သည်။ ထို့အတူ တင်ပြထားသည့် ခွင့်ပြုနိုင်သော သက်သေအထောက်အထားနှင့် အကျိုးပင်သကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသော လိုက်နာရမည့် နိုင်ငံတကာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် တရားဥပဒေ အခြေခံအပေါ်တွင် အကြောင်းပြထားခြင်းလည်း ဖြစ်သင့်သည်။⁶⁴ သက်ဆိုင်ရာရှေ့နေတွင် လွတ်လပ်၍ ဘက်လိုက်မှုကင်းသော တရားစီရင်ရေး အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ရှေ့မှောက်တွင် တွေ့ရှိ၊ အပြစ်ပေးချက်အား အယူခံပိုင်ခွင့်ရှိပြီး သင့်လျော်သည့်အချိန်အတွင်း ထိုက်သင့်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို လက်ခံနိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။⁶⁵ အပြစ်ပေးမှုများ အားလုံးသည် သက်ဆိုင်ရာအမှု၏ နစ်နာမှုနှင့် မဖြစ်မနေညီမျှရမည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး စံညွှန်းများနှင့်လည်း မဖြစ်မနေ ကိုက်ညီမှု ရှိရမည်။

58 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 28; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 24.

59 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 27 and 29. See also Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 106; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 22.

60 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 27.

61 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 28.

62 See Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 25.

63 See International Bar Association (IBA) Guide for Establishing and Maintaining Complaints and Discipline Procedures, para 7 and 8.

64 See International Bar Association (IBA) Guide for Establishing and Maintaining Complaints and Discipline Procedures, para 17; UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 29.

65 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 28; Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 105; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 24.

စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအား အသုံးပြုခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်များသည် ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများအား ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများတွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ၊ လွတ်လပ်မှု၊ ရိုးသားဖြောင့်မတ်မှု၊ ဂုဏ်သိက္ခာရှိမှု တို့နှင့်အညီ ၎င်းတို့အမှုသည်များ၏ အကောင်းဆုံးအကျိုးစီးပွားအတွက် ဆောင်ရွက်ပေးရန်တို့ကို သေချာစေရန် ပုံဖော်သော စနစ်တစ်ရပ်ဖြစ်ရမည်။⁶⁶

တရားရုံးအား မထိမဲ့မြင်ပြုသည့်အတွက် ထိန်းသိမ်းအပြစ်ပေးခံရခြင်းမှာ နိုင်ငံထက်ဆီးနင်း ချမှတ်ခြင်း၊ သို့မဟုတ်၊ ရှေ့နေတစ်ဦးမှ သူ သို့မဟုတ် သူမ၏အမှုသည်အတွက် အကျိုးဆောင်ပေးခြင်းကြောင့် အပြစ်ပေးရန် အသုံးပြုခြင်းမျိုး မဖြစ်ရပေ။ ရှေ့နေများသည် “တရားမျှတစွာစီရင်ရေး၏ အရေးပါသော ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်း၏ ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်မှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိမှုတို့အား အချိန်တိုင်း ထိန်းသိမ်းစဉ်တွင်”⁶⁷ ၎င်းတို့အနေဖြင့် “တရားရုံးတစ်ရုံး၊ ခုံရုံးတစ်ရပ်၊ သို့မဟုတ် အခြားသော ဥပဒေအာဏာပိုင်၊ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်ရှေ့မှောက်တွင် သက်ဆိုင်ရာ အဆိုပြုချက်များအား ယုံကြည်စိတ်ချစွာဖြင့် စာဖြင့်ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ်၊ နှုတ်အားဖြင့်ဖြစ်စေ လျှောက်လဲခြင်း၊ သို့မဟုတ် လူကိုယ်တိုင်လျှောက်လဲခြင်းများ” အတွက် တရားမမှုနှင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ အကာအကွယ်ပေးမှုကို ရပိုင်ခွင့်ရှိသည်။⁶⁸ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု တာဝန်များအား ဆောင်ရွက်ခြင်းအတွက် ရှေ့နေတစ်ဦးအပေါ် ပြုလုပ်သည့် တရားရုံး မထိမဲ့မြင် ပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကြားနာစစ်ဆေးမှုများအား မျှတမှုမရှိစွာ ကျင့်သုံးခြင်းသည် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်း၏ လွတ်လပ်မှုကို လေးစားသမှုပြုခြင်းနှင့် ကိုက်ညီမှု မရှိယုံမျှသာမက လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်ခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။

မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် အမှုသည်တစ်ဦးအတွက် ရှေ့နေတစ်ဦး၏ အမှုလိုက်ပါဆောင်ရွက်ခြင်းကို ကြားဝင်စွက်ဖက်ခြင်းအား မဖြစ်မနေ ရပ်တန့်သင့်သည်။ ထို့အတူ ရှေ့နေများသည် “၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းတာဝန်များအား ခြိမ်းခြောက်ခြင်း၊ ဟန့်တားခြင်း၊ အနှောင့်အယှက်ပေးခြင်း၊ သို့မဟုတ် မဆီလျော်သော ကြားဝင်စွက်ဖက်ခြင်းများနှင့် မကြုံတွေ့ရဘဲ ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းရှိရမည်” ဆိုသည့်အချက်ကို သေချာစေမည့် အပြုသဘောဆန်သော ဆောင်ရွက်မှုအဆင့်ဆင့်ကိုလည်း ပြုလုပ်သင့်သည်။⁶⁹ အာဏာပိုင်များတွင် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ဆန္ဒပြခွင့်အား လေးစားသမှုပြုရမည့် တာဝန်တစ်ရပ်ရှိပြီး၊⁷⁰ ၎င်းတို့၏ တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ခြင်းရလဒ်အဖြစ် ၎င်းတို့၏ လုံခြုံရေးအား ခြိမ်းခြောက်ခံနေရသည့် ရှေ့နေများကို အကာအကွယ်ပေးရန် လုံလောက်သော စောင့်ရှောက်ကာကွယ်ပေးမှု အစီအမံများထားရှိရမည်။⁷¹

၁။ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများနှင့် ထုတ်ပယ်ခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင်၊ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်၌ ရှေ့နေများ၏ ပုံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးသော ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်မှုများအတွက် အပြစ်ပေးသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်။ အထက်တန်းရှေ့နေများနှင့် တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေများအတွက် ကွဲပြားခြားနားမှုရှိသော စည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ရှိသည် (အခန်း ၇၊ ခေါင်းစဉ်ခွဲ-၂

66 International Commission of Jurist, *Disciplinary action against lawyers in CIS countries: analysis of international law and standards*, 18 June 2013, p. 7.

67 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 12.

68 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 20. See also Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 85.

69 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 16. See also Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 75.

70 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 23.

71 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 17. See also: International Commission of Jurists, *Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis* (2008), Principle 7.

တွင်ကြည့်ပါ။) အထက်တန်းရှေ့နေများကိုရှေ့နေများအက်ဥပဒေဖြင့်⁷² စီမံအုပ်ချုပ်ပြီးတရားလွှတ်တော်ရှေ့နေများအား ဘားကောင်စီ အက်ဥပဒေဖြင့် စီမံအုပ်ချုပ်သည်။⁷³

ရှေ့နေများအက်ဥပဒေတွင် “ရှေ့နေတစ်ဦးအတွက် မလျော်ကန်သည့် အကျင့်စာရိတ္တ ဖောက်ဖျက်မှုဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်သည့်” ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုတစ်ရပ်၊ သို့မဟုတ် သူမ၏ အမှုသည်ထံမှ မဟုတ်ဘဲ အခြားသူ တစ်ဦးထံမှ ညွှန်ကြားချက်ရယူခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဟန်ဆောင်ခြင်း သို့မဟုတ် “လုံဝ လက်မခံနိုင်ဖွယ်ရာ” အပြုအမူတို့ အပါအဝင် စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာချိုးဖောက်မှု အကြိမ်အရေအတွက်အချို့အတွက် အထက်တန်းရှေ့နေများအား ထုတ်ပယ်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဆိုင်းငံ့ခြင်းများပြုလုပ်ခွင့်အား တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ အပ်နှင်းထားသည်။⁷⁴ ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်အနေဖြင့် “အခြားသော ကြောင်းကျိုးဆီလျော်မှုရှိသည့် အကြောင်းအရင်း”ဖြင့် လည်း အထက် တန်းရှေ့နေများအား ဆိုင်းငံ့ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ကောင်းပြုလုပ်နိုင်သည်။⁷⁵ အောက်ခြေ တရားရုံးများရှိ တရားသူကြီးများသည် အထက်တန်းရှေ့နေများ၏ ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်မှုများအပေါ် စစ်ဆေးမှုများ စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး၊ ဆိုင်းငံ့ခြင်း သို့မဟုတ် ထုတ်ပယ်ခြင်းဆိုင်ရာ နောက်ဆုံး ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ရပ်အားချမှတ်သည့် အခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းထားခြင်းခံရသော တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ အကြံပြုချက်များ ပေးအပ်ရသည်။ အထက်တန်း ရှေ့နေများအနေဖြင့် အောက်ခြေတရားရုံးများ၌ ကြားနာစစ်ဆေးခြင်းတွင် ၎င်းတို့ဘာသာ၎င်းတို့ ခုခံချေပခွင့် ရရှိသင့်ပြီး၊ ၎င်းတို့တင်ပြသည့် သက်သေ အထောက်အထားတိုင်းအား မှတ်တမ်းအတွင်း ထည့်သွင်းသင့်သည်။⁷⁶

ဘားကောင်စီအက်ဥပဒေမှာမူ ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာများအား အသေးစိတ်ဖော်ပြထားမှု နည်းပါးသည်။ ယင်း သည် “အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် အခြားသော ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်မှုများကို ကျူးလွန်ကြောင်း တွေ့ရှိရသည့် တရားလွှတ်တော်မှ တရားရုံးချုပ်ရှေ့နေများအား သတိပေးခြင်း၊ ဆိုင်းငံ့ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ထုတ်ပယ်ခြင်း များ” ပြုလုပ်ရန် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှု အခွင့်အာဏာအား တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ အပ်နှင်းထားခြင်းဟု သတ်မှတ်နိုင်သည်။⁷⁷ ထို့နောက်တွင် ဗဟိုတရားရုံးမှ ယင်းအမှုအားပယ်ဖျက်ခြင်း သို့မဟုတ် ဘားကောင်စီ “ခုံရုံး” သို့မဟုတ် (ဘားကောင်စီနှင့် တိုင်ပင်နှီးနှောပြီးနောက်တွင်) ခရိုင်တရားရုံးတစ်ရုံးသို့ လွှဲပြောင်းခြင်း အား ပြုလုပ်ကောင်းပြုလုပ်ပေမည်။⁷⁸ ဘားကောင်စီ သို့မဟုတ် ခရိုင်တရားရုံး၏ တွေ့ရှိချက်များအား လက်ခံပြီးနောက် တွင်းပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော် အနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာရှေ့နေ၊ ဘားကောင်စီနှင့် ရှေ့နေချုပ်တို့အား စကားပြောဆို ရန် အခွင့်အရေးပေးသည့် ကြားနာစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ် မဖြစ်မနေ ပြုလုပ်ရမည်။⁷⁹ လက်တွေ့တွင်မူ ရှေ့နေများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် ခုခံချေပရန်အခွင့်အလမ်းတစ်ရပ် ပေးအပ်ခံရခြင်း မရှိသလောက် နည်းပါးခြင်းမှာ ပြောစမှတ်တွင်ဖွယ်ရာ ပင်ဖြစ်သည်။ ဤလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား မည်သို့ လက်တွေ့အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်သည်ဆိုသည်နှင့်၊ စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအတွက် အမြင့်ဆုံးတာဝန်မှာ မည်သူတွင် ရှိသည်ဆိုသည်မှာမူ ရှင်းလင်းခြင်း မရှိပေ။

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရှေ့နေအသင်း၏ အဆိုအရ၊ မြန်မာ့ရှေ့နေ ၄၈၀၀၀ ခန့်အနက်⁸⁰ ၁၀၀၀ ကျော်အား လွန်ခဲ့ သောနှစ်ပေါင်း ၂၀ ကျော်အတွင်း၌⁸¹ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အပြစ်ပေးအရေးယူမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး၊ ၎င်းတို့အနက် တော်တော်

72 See Legal Practitioners Act 1999, S. 12-15.
73 See Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989), S. 10-13.
74 See Legal Practitioners Act 1999, S. 12-13
75 See Legal Practitioners Act 1999, S. 13 (f)
76 See Legal Practitioners Act 1999, S. 14
77 Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989, S. 10(1)
78 Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989, S. 10(2) and 11.
79 See Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989), article 12.
80 See DLA Piper New Perimeter, Perseus Strategies and Jacob Blaustein Institute for the Advancement of Human Rights, *Myanmar Rule of Law Assessment*, March 2013, p. 35.
81 See International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 63.

များများမှာ လိုင်စင်သိမ်းခံရခြင်း (အထူးသဖြင့် ရှေ့နေအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခွင့် ပိတ်ပင်ခံရခြင်းဖြစ်သည်) သို့မဟုတ် ဆိုင်းငံ့ခံရခြင်းများ ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေတော်တော်များအနေဖြင့် လွန်ခဲ့သော နှစ်နှစ်တာကာလအတွင်း ၎င်းတို့၏လိုင်စင် များ ပြန်လည်ရရှိခဲ့သော်လည်း၊ နိုင်ငံရေး အကြောင်းကိစ္စရပ်များကြောင့် လိုင်စင်ပိတ်ခံခဲ့ရသည့် ရှေ့နေ ၂၀၀ ဝန်းကျင် မှာ လိုင်စင်မရှိဖြစ် နိုင်ပါသည်။⁸² အိုင်စီဂျေမှ ထိုသို့သောရှေ့နေများစွာနှင့် စကားပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့သော်လည်း စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာအရ အရေးယူအပြစ်ပေးခံရခြင်း၊ လိုင်စင်အသိမ်းခံရခြင်းနှင့် လိုင်စင်ပြန်လည်ရရှိသည့် တစ်နိုင်ငံ လုံး အတိုင်းအတာအရေအတွက် စုစုပေါင်းအား အတည်မပြုနိုင်ခဲ့ပေ။

အိုင်စီဂျေမှ ရရှိခဲ့သည့် သတင်းအချက်အလက်များအရ ရှေ့နေများဘက်မှ သိသာထင်ရှားသော အမှား တစ်စုံတစ်ရာ ကျူးလွန်ခြင်းမရှိသော်လည်း အာဏာပိုင်များမှ ထိလွယ်ရှလွယ်သောအမှုများတွင် လိုက်ပါဆောင်ရွက် သည့် ရှေ့နေများအား နောက်ယှက်သတိပေးရန်အတွက် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို မကြာခဏဆိုသလို အသုံးပြုခဲ့သည်။ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ ကြားနားစစ်ဆေးမှုများအတွင်း၌ ရှေ့နေများ၏ အခွင့်အရေး ဖြစ်သော သက်သေအထောက်အထားများတင်ပြခွင့်နှင့် မိမိကိုယ်ကိုမိမိ ခုခံကာကွယ်ခွင့်တို့အပါအဝင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ပိုင်းဆိုင်ရာ အကာအကွယ်ပေးမှုများအား မကြာခဏ လျစ်လျူရှုသည်ကို တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။

အရပ်သားတစ်ပိုင်းအစိုးရအုပ်ချုပ်နေသည့် လတ်တလောကာလများအတွင်း၌ နိုင်ငံရေး အကြောင်းတရားများ အရ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်းများ နည်းပါးသွားပြီဖြစ်သည်။ လတ်တလောကာလများအတွင်း လိုင်စင်အသိမ်းခံရခြင်းများကို မကြာမီဟု အိုင်စီဂျေနှင့် ပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့သည့် ရှေ့နေတော်တော်များများမှ ပြောကြား ခဲ့သည်။ သို့သော် လွန်ခဲ့သောနှစ်နှစ်အတွင်း နိုင်ငံရေးအကြောင်းအရင်းများကြောင့်ဟု ယူဆရသည့် လိုင်စင်အသိမ်းခံ ခြင်း သို့မဟုတ် ဆိုင်းငံ့ခံရခြင်းများနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည့် ရှေ့နေအရေအတွက်မှာ လေးဦးထက်မနည်းရှိခဲ့သည်ဟု အိုင်စီဂျေမှ အတည်ပြုနိုင်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အနက် နှစ်ဦးမှာ “နိုင်ငံရေးအခြေအနေ” နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ အရေးပါမှုကို လူသိရှင်ကြား မှတ်ချက်ပြုခဲ့ခြင်းအတွက် လိုင်စင်ပိတ်သိမ်းခံခဲ့ရသည်ဟု သိရှိခဲ့ရသည်။ အခြားသောတစ်ဦးမှာမူ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာအရ အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်းသည် တရားရုံးရက်ချိန်းတစ်ခုအား ပျက်ကွက်ခဲ့မှုဖြင့် ဆက်စပ်သည် ဟု တရားရုံးမှ တရားဝင်အကြောင်းပြခဲ့သော်လည်း၊ တကယ်တမ်းတွင် အာဏာရှိ၍ ချမ်းသာကြွယ်ဝသော ဒေသခံ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးနှင့် တရားပြိုင်ဖြစ်နေသည့် အမှုသည်အတွက် လိုက်ပါဆောင်ရွက်ပေးခြင်းကြောင့် လိုင်စင်ဆိုင်းငံ့ ခံရခြင်းဖြစ်နိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ရသည်။

လူ့အခွင့်အရေးများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများကြောင့် လူသိများသည့် ရှေ့နေများအပါအဝင် ယခင် စစ်အာဏာရှင် အစိုးရလက်အောက်၌ လိုင်စင်ဆုံးရှုံးခဲ့သည့် ရှေ့နေတော်တော်များများသည် အာဏာလွှဲပြောင်းပေးပြီး သည့်ကာလနောက်ပိုင်းမှစတင်ကာ ၎င်းတို့၏လိုင်စင်များကို ပြန်လည်ရရှိခဲ့သည်။ ၎င်းတို့တွင်အိုင်စီဂျေနှင့် ပြောဆို ဆွေးနွေးခဲ့သည့် ရှေ့နေလေးဦးလည်း ပါဝင်သည်။⁸³ မြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်မှလည်း ပြည် ထောင်စုရှေ့နေချုပ်ရုံးနှင့် ပူးပေါင်းကာ အချို့သောကိစ္စရပ်များတွင် လိုင်စင် ပြန်လည်ပေးအပ်ရေးအား အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိသည်။

ဤကဲ့သို့သော အပြုသဘောဆန်သည့် တိုးတက်မှုများနှင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မတိုင်မီ လိုင်စင်သိမ်းခံခဲ့ရသည့် ရှေ့နေ များအနေဖြင့် “သက်ဆိုင်ရာဥပဒေများနှင့် စည်းမျဉ်းများအောက်ရှိ လိုက်နာရမည့်ကျင့်ဝတ်များ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းများအရ ၎င်းတို့အပေါ် ငြင်းပယ်ရန် အကြောင်းများမရှိပါက” ၎င်းတို့၏ လိုင်စင်များအား ပြန်လည်ရရှိနိုင်ရန်

82 See Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/22/58 (2013), para. 67.

83 See, e.g., Irawaddy, *Activist Lawyers Have Licenses Returned*, 21 November 2012 (<http://www.irrawaddy.org/archives/19466>).

မြန်မာအစိုးရမှ အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပေးနေခြင်းများ ရှိသော်ငြားလည်း၊⁸⁴ လိုင်စင်ပြန်လည်ရရှိရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း အတွက် လုပ်ငန်းစဉ်မှာ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိသေးပေ။ အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် လိုင်စင်အသိမ်းခံထားရဆဲဖြစ်ကာ ရှေ့နေ မလိုက်နိုင်သည့်အပြင်၊ အလားတူအခြေအနေများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည့် လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များအကြောင်း သိရှိ ထားသော ရှေ့နေ ၁၁ ဦးနှင့် ပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့သည်။ နောက်တစ်ကြိမ် အမှုလိုက်ပါဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ခွင့်ပြုခြင်း မခံရသေးသောသူများသည် “တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုအရှိဆုံး (နှင့်) ခြိမ်းခြောက်နိုင်စွမ်း အကောင်းဆုံးသူများဖြစ်ပြီး၊ အလုပ် သမားများ (နှင့်) လယ်သမားများအတွက် အလုပ်လုပ်နေသူများဖြစ်ကြသည်”ဟု ရှေ့နေတစ်ဦးက ဆိုသည်။ အမှု လိုက်ခွင့် ပိတ်ပင်ခြင်းခံထားရသည့် ရှေ့နေတော်တော်များများမှ ၎င်းတို့၏ လိုင်စင်ပြန်ရရန်အတွက် အစိုးရထံသို့ လျှောက်ထားပြီး ဖြစ်သော်လည်း တုံ့ပြန်မှုတစ်စုံတစ်ရာ မရရှိသေးပေ။

၂။ စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခြင်းနှင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းများ

စစ်အာဏာရှင်စနစ်အောက်တွင် ရှေ့နေများအား နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေး အာဏာပိုင်များနှင့် ထောက်လှမ်းရေး များမှ စောင့်ကြည့်ခြင်းခြောက်မှုများ ပြုလုပ်လေ့ရှိပြီး၊ ကိစ္စတော်တော်များများတွင် အလွန်ဆိုးရွားပါသည်။ ရှေ့နေ တစ်ဦးမှ ၎င်း၏အတွေ့အကြုံအား အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဟခဲ့သည်။ “အရင်တုန်းက အမှုသည်တွေနဲ့ တွေ့ဆုံပြီးလို့ ညသန်းခေါင်အချိန်လောက်ရောက်ရင် စစ်ထောက်လှမ်းရေးက ‘ခဏလောက် ဆွေးနွေးဖို့’ တံခါး လာခေါက်တာတွေ မကြာခဏ ဖြစ်တတ်ပါတယ်။ အဲဒါဆိုရင် ရှေ့နေတွေက ကြောက်သွားပါပြီ” ဟု ၎င်းကဆိုသည်။ ရှေ့နေများမှ ကျင်းပ သည့် အများပြည်သူ တွေ့ဆုံပွဲများနှင့် သီးသန့်တွေ့ဆုံမှုများသည်လည်း ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များ သို့မဟုတ် စစ်တပ်အာဏာပိုင် များ၏ မကြာခဏလာရောက်ကာ နှောင့်ယှက်ခြင်း သို့မဟုတ် ပိတ်ပင်ခြင်းများ ပြုလုပ်ခံခဲ့ရသည်။

လွန်ခဲ့သောနှစ်နှစ်အတွင်း၌ ရှေ့နေများနှင့် လုံခြုံရေးအာဏာပိုင်များအကြားရှိ ယခုကဲ့သို့သော ထိတွေ့မှုများ သိသိသာသာ လျော့နည်းသွားပြီဟု လူသိများသော်လည်း “ရှေ့နေများအပေါ် နိုင်ငံတော်အာဏာပိုင်များမှ ပြုလုပ်နေ သည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများ” အပေါ် စိုးရိမ်မိသည်ဟု မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေများဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးကိုယ်စားလှယ်က ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ မတ်လအတွင်း၌ ပြောကြားခဲ့ပါသည်။⁸⁵ ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်းရှိ မဒေးကျွန်းသို့ အချက်အလက်ရှာဖွေရန် သွားရောက်စဉ်တွင် လေဆိပ်၌ ၎င်းနောက်သို့ လိုက်ပါခဲ့သည့် ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင် ၂၀ ဦးနှင့် တွေ့ဆုံ ခဲ့ရသည်ဟု မြန်မာနိုင်ငံ၏ နာမည်ကြီး လူ့အခွင့်အရေးရှေ့နေတစ်ဦးက အိုင်စီဂျေသို့ အသိပေးခဲ့သည်။ ရှေ့နေတစ်ဦး သည်လည်း ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ မေလအတွင်း၌ အိုင်စီဂျေ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးနှင့် တွေ့ဆုံပြီးနောက်တွင် အထူးရဲတပ်ဖွဲ့မှူး တစ်ဦး၏ စောင့်ကြည့်မေးမြန်းခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ အခြားတစ်ဦးသည်လည်း ၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လအတွင်း၌ အပြည် ပြည်ဆိုင်ရာ ရှေ့နေအသင်းမှ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့နှင့် စကားပြောဆိုခဲ့ပြီးနောက်တွင် အလားတူအဖြစ် အပျက်တစ်ရပ် နှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် အစောပိုင်းကာလအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့် မွန်းမံသင်တန်းများ သို့မဟုတ် အခွင့်အရေး သိမြင်မှုမြှင့်တင်သော အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများသို့လည်း ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များ လာရောက်နှောင့်ယှက်ခဲ့သည်။⁸⁶

ဤအကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်သည့် ဖြည့်စွက်အချက်အလက်များအား အခန်း ၆ တွင် ဖော်ပြထားသည်။

84 See Asian Human Rights Commission, Lawyers can get revoked licenses back, govt says, 25 May 2012 (<http://www.humanrights.asia/news/press-releases/AHRC-PRL-017-2012>).

85 Tomás Ojea Quintana, Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Report to the Human Rights Council, UN Doc. A/HRC/22/58 (2013), para 67.

86 Matthew Bugher, ICJ consultant and co-author of this report, was present when Special Branch officers interrupted a work-shop on women's rights led by local lawyers.

၃။ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုများ

သမိုင်းအစဉ်အလာအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများမှာ နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်သည့် အမှုများတွင် လိုက်ပါဆောင်ရွက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းသော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များတွင် ပါဝင်ခြင်းများနှင့် ဆက်စပ်၍ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုခြင်းများ၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်းများ၏ သားကောင်များဖြစ်လေ့ရှိသည်။ ၎င်းတို့သည် တရားဝင် ပြစ်မှုစီရင်ချက်များနှင့် မသက်ဆိုင်သည့် နိုင်ငံရေးအကြောင်းတရားများဖြင့် စွဲချက်တင်၊ အပြစ်ပေးခံခဲ့ရပြီး ဖြစ်သည်။ လက်ရှိအချိန်တွင် တိုးတက်မှုများရှိလာသော်လည်း အိုင်စီဂျေသို့ ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည့် သတင်းအချက်အလက်များအရ “လက်စားချေရန်အတွက် ရှေ့နေများအား အမှုဆင်အရေးယူခြင်းများ ရှိနေသေးသည်။ တစ်ဖက်တွင်မူ အာဏာပိုင်များ အနေဖြင့် နိုင်ငံရေးအမှုများတွင် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေခြင်းမရှိသည့် အမှန်တကယ် အမှားကျူးလွန်သော ရှေ့နေများအား ရံဖန်ရံခါတွင် လျစ်လျူရှုပေးခြင်းများလည်း ရှိသည်။”

“ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းများ၏ တရားဥပဒေနှင့်ညီညွတ်သော အာဏာအား မထိမဲ့မြင်ပြုခြင်း”နှင့် “အများပြည်သူဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုနှင့် ဆန့်ကျင်သည့် မမှန်မကန် တင်ပြမှုများနှင့် ကျူးလွန်မှု” အမျိုးအစားများအောက်တွင်⁸⁷ မြန်မာရာဇသတ်ကြီးဥပဒေ၌ တရားရုံးတစ်ခုအတွင်းရှိ ပြုမူဆောင်ရွက်ပုံနှင့် ဆက်စပ်သည့်အခါ ယေဘုယျအားဖြင့် “တရားရုံးမထိမဲ့မြင်ပြုမှု”အဖြစ် မကြာခဏရည်ညွှန်းနိုင်သော ပြစ်မှုအချို့အား ထည့်သွင်းထားသည်။ တရားသူကြီးများမှ ရှေ့နေများအား မထိမဲ့မြင်မှုဖြင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းသည် နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်သည့် အမှုများတွင် လိုက်ပါဆောင်ရွက်နေသည့် ရှေ့နေများအား အပြစ်ပေးသည့် မဟာဗျူဟာတစ်ရပ်အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအကြောင်းတရားများကြောင့် “ရှေ့နေများ၏ ခြေထောက်အား ချိန်းကြိုးခတ်သော” ဤနည်းလမ်းအား အသုံးပြုမှုသည် လျော့နည်းလာပြီ ဖြစ်သော်လည်း သိသိသာသာဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ ပြုလုပ်သည့် ဤခြိမ်းခြောက်မှုသည် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများအပေါ် လွှမ်းမိုးနေသည့် ကြောက်လန့်ဖွယ်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှုတစ်ခုအဖြစ် တည်ရှိနေသေးသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်၌ တရားရုံး မထိမဲ့မြင်မှုဖြင့် အရေးယူခံခဲ့ရသော်လည်း ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်တွင် အယူခံဝင်ပြီးနောက် လွှတ်မြောက်ခဲ့သည့် ရှေ့နေတစ်ဦးအား အိုင်စီဂျေမှ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ တွင် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများအား အစုလိုက်အပြုံလိုက် လွှတ်ပေးမှုများနှင့် ပြည်ပရောက်နေသူများ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာရန် သမ္မတဦးသိန်းစိန်မှ တရားဝင်ခေါ်ဆိုခြင်းများ ပြုလုပ်ပြီးသည့်အခါတွင်၊ တရားရုံး ကြားနာစစ်ဆေးမှုများသို့ တက်ရောက်လာသည့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းတစ်ဦးအား ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ဖော်ကားမှုဖြင့် ၂၀၀၈ ခုနှစ်အတွင်း၌ တရားစွဲဆိုခြင်းခံခဲ့ရသော ရှေ့နေတစ်ဦးသည် (ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အား လွှတ်ပေးရန်အတွက် တောင်းဆိုဆန္ဒပြခြင်းကြောင့် ဖမ်းဆီးခံခဲ့ရသည့် ၎င်း၏ အမှုသည်သုံးဦးသည် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုများအတွင်း ၎င်းတို့၏ ကြားနာစစ်ဆေးမှုများကို ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြခဲ့ကြသည်) ရန်ကုန်သို့ ပြန်လည်ရွှေ့ပြောင်းလာခဲ့သည်။ ၎င်းသည် ဖမ်းဆီး၊ တရားဆွဲဆို ခံခဲ့ပြီးနောက် ထောင်ဒဏ်ခြောက်လ ချမှတ်ခံခဲ့ရသည်။⁸⁸

အာဏာပိုင်များသည် ရှေ့နေများအား လက်စားချေသည့်အနေဖြင့် အခြားသောဥပဒေများကိုလည်း အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ဤဥပဒေများတွင် တရားမဝင် စုရုံးသော အက်ဥပဒေ၊ အရေးပေါ်ကြေညာချက် အက်ဥပဒေ၊ နိုင်ငံတော်ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး အက်ဥပဒေ၊ ဥပဒေနှင့်အညီ စုရုံး၊ ဆန္ဒပြခြင်းများ အက်ဥပဒေနှင့် ရာဇသတ်ကြီးဥပဒေ၏ အခြားသော ပုဒ်မများ ပါဝင်သည်။⁸⁹

87 See Myanmar Penal Code, S. 172-229.

88 See DVB, *Exiled activist handed prison sentence after returning to Burma*, 30 August 2012 (<http://www.dvb.no/news/exiled-activist-handed-prison-sentence-after-returning-to-burma/23539>).

89 See International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 61-63; ARTICLE 19, *Myanmar: The Decree on the Right to Peaceful Assembly and Peaceful Procession*, 2012.

၆။ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်စွာ အသင်းအပင်း ဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားအားကာကွယ်ရန်နှင့် ၎င်းတို့ အလုပ်အတွင်း ကြုံတွေ့ရသည့် ပြဿနာရပ်များအကြောင်း လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ခွင့်အား ကာကွယ်ရန်တို့အတွက် အစည်းအရုံးများ ဖွဲ့စည်းခွင့် သို့မဟုတ် ပူးပေါင်းခွင့်နှင့် စွမ်းဆောင်ရည်များအပေါ် ဆယ်စုနှစ်များစွာကြာအောင် ကန့်သတ်ခဲ့ခြင်းများကို ခံစားခဲ့ရသည်။ လတ်တလောကာလအတွင်း၌ လွတ်လပ်စွာ အသင်းအပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ဖော်ပြခွင့်တို့အား နားလည်မှု အပိုင်းတွင် တိုးတက်မှုများရှိလာသော်လည်း၊ ပြဿနာများ ကျန်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အဆိုးရွားဆုံးမှာ၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရှေ့နေ များကောင်စီ (ဘားကောင်စီ) သည် နိုင်ငံအတွင်းရှိ ရှေ့နေများ၏အခွင့်အရေးနှင့် အကျိုးစီးပွားများကို အလုံအလောက် ကာကွယ်ပေးရန် ပျက်ကွက်သော အစိုးရထိန်းချုပ်သည့်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ဖြစ်နေခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင်၊ သီးခြားလွတ် လပ်သော ရှေ့နေအစည်းအရုံးများနှင့် အခြားသော ဥပဒေဆိုင်ရာအဖွဲ့များသည်လည်း တရားဝင် မှတ်ပုံတင်နိုင်ခြင်း မရှိသေးပေ။ ရှေ့နေ တော်တော်များများသည်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်အား အများပြည်သူဆိုင်ရာ အခမ်းအနားများတွင် ပြောကြားခြင်း၏ အကျိုးဆက်အပေါ် ကြောက်ရွံ့နေကြဆဲဖြစ်သည်။ နိုင်ငံသားများကဲ့သို့ပင်၊ ရှေ့နေများသည်လည်း လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်၊ ယုံကြည်ခွင့်၊ အသင်းအပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် စုရုံးခွင့်များရှိသည်။ ဤအခြေခံ အခွင့်အရေးများသည် တရားမျှတစွာ စီရင်ချက်ချမှတ်ခြင်းတွင် ပါဝင်နေသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ကိစ္စရပ်များတွင် အလွန်အရေးကြီးသည်။ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ချုပ်၏ အခြေခံစည်းမျဉ်းများတွင် ဥပဒေ၊ တရားမျှတစွာ စီရင်ခြင်း၊ လူ့အခွင့် အရေးများနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အများပြည်သူဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စရပ်များတွင် ပါဝင်ဆွေးနွေးရန်၊ ဒေသဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံလုံး ဆိုင်ရာနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းခွင့်၊ သို့မဟုတ် ယင်းတို့တွင် ပါဝင်ခွင့်ရရန်၊ ထိုသို့သော လူအုပ်စုများ သို့မဟုတ် အသင်းအပင်းများ၏ တွေ့ဆုံမှုများသို့ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ခြင်း မခံရ စေဘဲ တက်ရောက်ရန်နှင့် သက်ဆိုင်သော ရှေ့နေများ၏ အထူးအခွင့်အရေးများအား လေးလေးနက်နက်၊ ရှင်းရှင်း လင်းလင်း ဖော်ပြထားသည်။ ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်နှင့် အသင်းအပင်း ဖွဲ့စည်းခွင့်အား လက်တွေ့ကျင့်သုံးရန် အလေးပေးစဉ်တွင် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဤအခွင့်အရေးများအား ကျင့်သုံးခြင်းသည် ဥပဒေနှင့် အသိမှတ်ပြု စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်များနှင့်အညီ မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။⁹⁰

လွတ်လပ်စွာ အသင်းအပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂအခြေခံစည်းမျဉ်းများတွင် ထပ်မံ ရှင်းလင်း ထားသည်မှာ -

“ရှေ့နေများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကို ကိုယ်စားပြုရန်၊ ၎င်းတို့၏ လက်ရှိပညာရေးနှင့် မွမ်းမံ သင်တန်းများကို အားပေးမြှင့်တင်ရန်၊ ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်မှုအား ကာကွယ် ရန်တို့အတွက် ကိုယ်တိုင်စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပညာရပ်ဆိုင်ရာ အစည်းအရုံးများ ဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ယင်းအစည်းအရုံးများတွင် ပါဝင်ခွင့်တို့ ရှိစေရမည်။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အစည်းအရုံးများ၏ အမှုဆောင်

90 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 23; International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Prin- ciples on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis (2008), Principle 5, which stress- es that “The rights of judges and lawyers to freedom of association, including the right to establish and join professional organizations, must at all times be respected.”; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 14.

အဖွဲ့အား ယင်း၏အဖွဲ့ဝင်များမှ ရွေးချယ်ရစေမည် ဖြစ်ပြီး၊ ထိုအမှုဆောင်အဖွဲ့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များအား ပြင်ပမှ ကြားဝင်စွက်ဖက်ခြင်း မရှိစေရဘဲ ဆောင်ရွက်စေရမည်။⁹¹

တရားသူကြီးများနှင့် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးကိုယ်စားလှယ်ကလည်း “ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ရန်အတွက် သီးခြားလွတ်လပ်၍ ကိုယ်တိုင်ရေးဆွဲထားသည့် စဉ်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် အစည်းအရုံးများအပါအဝင် စုစည်းထားသည့် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူများ၏ အရေးပါမှုကို” ဖော်ပြခဲ့သည်။⁹²

ဤသဘောတူညီချက်များသည် ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အသင်းအပင်းများ ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းများတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းကို ရှောင်ကျဉ်ရမည့် နိုင်ငံတော်၏ ရှင်းလင်းသောတာဝန်တစ်ရပ်ကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။ ရှေ့နေများအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်မှ ထိန်းချုပ်သော အစည်းအရုံးတစ်ခုတွင် ပါဝင်ရန် မဖြစ်မနေလိုအပ်ခြင်းနှင့် ရှေ့နေများမှ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုရန်အတွက် ကြိုတင်လိုအပ်ချက်အဖြစ် အမှုဆောင်၏ ခွင့်ပြုလက်မှတ်လိုအပ်ခြင်းတို့အပေါ် လူ့အခွင့်အရေး ကော်မတီမှ စိုးရိမ်ပူပန်ကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောကြားခဲ့သည်။⁹³

သို့သော် ရှေ့နေများ၏ အစည်းအရုံးများသည် ထိရောက်၍ မျှတမှုရှိသော ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများကို ရရှိစေရန်အတွက် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရမည်ဆိုသည်အား နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထို့အတူ ရှေ့နေများအနေဖြင့် ဥပဒေများ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အသိမှတ်ပြု စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ကျင့်ဝတ်များနှင့်အညီ ၎င်းတို့အမှုသည်များကို မသင့်လျော်သော ကြားဝင်စွက်ဖက်မှုများ မခံရစေဘဲ အကြံပေးကူညီရာတွင် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရမည်ဟုလည်း ဖော်ပြထားသည်။⁹⁴

ရှေ့နေများ၏ အစည်းအရုံးများသည် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများအား ကာကွယ်ရန်နှင့် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုခြင်း၏ လွတ်လပ်မှုကို ကာကွယ်မြှင့်တင်ရန်တို့အတွက် ဖန်တီးခြင်းဖြစ်သည်။ တရားမျှတစွာစီရင်ခြင်း၏ အရေးပါသော ကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့များဖြစ်သည့် ယင်းတို့တွင် ဥပဒေနှင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းအား ကူညီပေးရန် အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်လည်း ရှိသည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် တည်ဆဲဥပဒေများနှင့် အဆိုပြုထားသည့် ဥပဒေများ၏ အကြောင်းအရာများ၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခြင်းများနှင့် အသုံးပြုခြင်းများဆိုင်ရာ အများပြည်သူဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ရန်နှင့် ယင်းတို့တွင် ပါဝင်ရန်၊ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်သင့်သည်။ ယင်းတို့အား လူ့အခွင့်အရေးများ ကာကွယ်မြှင့်တင်ခြင်း၊ ဥပဒေပညာဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်တို့၏ ဂုဏ်သိက္ခာအား ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့နှင့် လျော်ညီစွာ ဆောင်ရွက်ရမည်။⁹⁵

91 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 24. See also International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 17.

92 Gabriela Knaut, Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers, Report on mission to Mozambique, UN Doc. A/HRC/17/30/Add.2 (2011), para. 79.

93 See Human Rights Committee, Concluding Observations of the Human Rights Committee on Belarus, UN Doc. CCPR/C/79/Add.86 (1997), para. 14.

94 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 25. For a more elaborate list on the functions of lawyers' associations, see also International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 18. See also General Assembly, United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, UN Doc. A/RES/67/187 (2012), Principle 11.

95 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 12 and 23; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 18.

၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှေ့နေများကောင်စီ (ဘားကောင်စီ)

မြန်မာနိုင်ငံရှေ့နေများကောင်စီ (ဘားကောင်စီ) သည် ရှေ့နေများ၏မှတ်ပုံတင်ခြင်းနှင့် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးအား ကြီးကြပ်သည့် အဓိကရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဥပဒေအရခွင့်ပြုထားသော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်အထိ၊ မြန်မာဘားကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင် ၁၅ ဦးအား ရှေ့နေချုပ်၊ တရားလွှတ်တော်မှ ရွေးချယ်သူလေးဦးနှင့် လိုင်စင်ရတရားလွှတ်တော်ရှေ့နေများမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် အဖွဲ့ဝင် ၁၀ ဦးတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။^{၉၆} ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် ဘားကောင်စီ အက်ဥပဒေအား ပြင်ဆင်ခဲ့ပြီး အဖွဲ့ဝင်ဦးရေအား ၁၁ ဦးသို့ လျော့ချခဲ့သည်။ ယင်းတွင် ရှေ့နေချုပ်မှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ပါဝင်ပြီး၊ ဒုတိယရှေ့နေချုပ်မှ ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ပါဝင်သည်။ ရှေ့နေချုပ်ရုံး၏ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်မှ အတွင်းရေးမှူးအဖြစ်ပါဝင်ပြီး၊ တရားသူကြီးချုပ်မှ ရွေးချယ်သည့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်၏ တရားသူကြီးတစ်ဦး၊ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်၏ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်မှ အဆိုပြုသည့် ရှေ့နေခြောက်ဦးပါဝင်သည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာဖြင့် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် ဒီမိုကရေစီအရေးတော်ပုံ ဆန္ဒပြပွဲ၏ အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍတွင် ရှေ့နေများပါဝင်ခဲ့ခြင်းအား တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် ယခုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^{၉၇}

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရှေ့နေအသင်း၏ ၂၀၁၂ နှောင်းပိုင်းအတွင်း ဖော်ပြချက်အရ ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားမြှင့်တင်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်နေသည့် ဘားကောင်စီ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့်ပတ်သက်သော ရှေ့နေများ၏ အမြင်များမှာ “တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း ဆန့်ကျင်ကြသည်” ဟူ၍ဖြစ်သည်။^{၉၈} ဘားကောင်စီအပေါ်ရှိ အစိုးရ၏ အကျိုးစီးပွားမှာ “ရှေ့နေ ပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမှုပြုခြင်းအား ထိန်းချုပ်ရန်မျှသာ” ဖြစ်သည်ဟု ရှေ့နေတစ်ဦးက ဖော်ပြခဲ့သည်။ အခြားရှေ့နေတစ်ဦးကလည်း ဘားကောင်စီသည် “ရှေ့နေများ၏ အကျိုးစီးပွားအား ဆန့်ကျင်” ဆောင်ရွက်သည်ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။ အများစု၏ ပြောကြားချက်များမှာ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း “နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်ဖြစ်သည့်” အမှုများတွင် ရှေ့နေများပါဝင်ခြင်းအား အရေးယူရန် စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ အသုံးပြုပုံအား ဖော်ပြခြင်းနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။

တရားဥပဒေစီရင်ရေးစနစ်အတွင်းရှိ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများအား တိုက်ဖျက်ခြင်းအပြင်၊ ဘားကောင်စီအား ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုသူများ၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ဆောင်ရွက်သည့် အပြည့်အဝလွတ်လပ်သော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ဖြစ်လာစေရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်းရှိ ရှေ့နေများအတွက် စိုးရိမ်မှုအရှိဆုံးနှင့် ဦးစားပေးအခံရဆုံးသော အရေးကိစ္စအဖြစ် ရပ်တည်လျက်ရှိသည်။ အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် ဘားကောင်စီအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် တောင်းဆိုသည့်စာများကို ရေးသားခဲ့ဖူးသည့် ရှေ့နေများနှင့် ပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ထို့အတူ ဘားကောင်စီအား ပြောင်းလဲရန်အတွက် စုပေါင်းတောင်းဆိုသည့် အခမ်းအနားများသို့လည်း တက်ရောက်ခဲ့သည်။

သမ္မတဦးသိန်းစိန်၏ အကြီးတန်းဥပဒေအကြံပေးဖြစ်သူ ဦးစစ်အေးကလည်း လက်ရှိဘားကောင်စီမှာ လွတ်လပ်သော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ မဟုတ်ကြောင်းနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်စိတ်ဝင်စားကြောင်း ဝန်ခံခဲ့သည်။ ယင်းသည် အခြားသော အစိုးရထိပ်တန်းရှေ့နေများမှ ထပ်ခါထပ်ခါဖော်ပြသော ခံစားချက်တစ်ခုလည်းဖြစ်သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် အစောပိုင်းတွင်မူ အစိုးရမှ ဘားကောင်စီအက်ဥပဒေအား ပြင်ဆင်သည့် မူကြမ်းတစ်ရပ်ကို ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ယင်းတွင် ရှေ့နေများမှ ရွေးကောက် တင်မြှောက်သော ရှေ့နေ ဆယ်ဦးအား ထည့်သွင်းထားသော်လည်း ဘားကောင်စီ၏ ဥက္ကဋ္ဌရာထူးအား ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်မှ ဆက်လက်တာဝန်ယူသွားမည်ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလအထိ ယင်းပုံစံအား

96 See Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926, S. 4 (prior to amendment in 1989).
97 See International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 61
98 International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 63-64.

မပြောင်းလဲဘဲ ဆက်လက်စဉ်းစားနေခြင်း ရှိမရှိဆိုသည်နှင့် အခြားသော ပြင်ဆင်ချက်များအား ဆွေးနွေးခဲ့ခြင်း ရှိ၊ မရှိ တို့အား အတည်မပြုနိုင်ခဲ့ပေ။⁹⁹

၂။ လွတ်လပ်သော ရှေ့နေအသင်းများနှင့် ရှေ့နေအဖွဲ့များ

ဘားကောင်စီအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် မဖြစ်မနေ ဝင်ရခြင်းအပြင်၊ ရှေ့နေတော်တော်များသည် တရားဝင်မဟုတ်သော သီးခြားလွတ်လပ်သည့် ရှေ့နေအစည်းအရုံးများ၏ အဖွဲ့ဝင်များလည်း ဖြစ်ကြသည်။ အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် ရန်ကုန်၊ မန္တလေးနှင့် ပဲခူးမြို့တို့ရှိ ဘားကောင်စီများမှ အဖွဲ့ဝင်များနှင့် စကားပြောဆိုခဲ့သည်။ အဆိုပါရှေ့နေအဖွဲ့များနှင့် အခြားသော အလားသဏ္ဌာန်တူ အဖွဲ့များတွင် တရားဝင် သို့မဟုတ် အစိုးရမှအပ်နှင်းထားသည့် လုပ်ငန်းတာဝန်များ မရှိပေ။ သို့သော် ဆက်သွယ်ရေး၊ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရေးနှင့် လူမှုရေးအရ အပြန်အလှန် ဆက်ဆံခြင်းများအတွက် နည်းလမ်းများ ပံ့ပိုးပေးသည်။

၁၉၈၈ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီအရေးတော်ပုံ ပြီးဆုံးပြီးနောက်တွင်၊ အစိုးရမှ သီးခြားလွတ်လပ်သော ရှေ့နေအစည်းအရုံးများနှင့် အခြားသော ရှေ့နေအဖွဲ့များအား ဖြိုခွင်းခဲ့သည်။ ဥပဒေနှင့်အညီ မှတ်ပုံတင်ခြင်းကိုလည်း ငြင်းပယ်ခဲ့သည်။¹⁰⁰ ၁၉၈၀ ခုနှစ်များအတွင်းနှင့် အာဏာလွှဲပြောင်းပြီး နောက်ပိုင်း၌ မှတ်ပုံတင်အသစ် ပြန်လုပ်ရန်အတွက် လျှောက်လွှာတင်ခြင်းများအကြောင်းကို ရှေ့နေများမှ ပြောပြခဲ့သည်။ မည်သည့်အခါမှ တုံ့ပြန်မှု တစ်စုံတစ်ရာ မရရှိခဲ့ပေ။ ငြင်းပယ်မှုများသည် ရှေ့နေများအစည်းအရုံးများနှင့် ရှေ့နေအဖွဲ့များအပေါ် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် သက်ရောက်မှု ရှိခဲ့သည်။ ဥပမာ - ရန်ကုန်ရှေ့နေများအသင်းအနေဖြင့် ယင်း၏ လုပ်ငန်းစဉ်အများစုအား နှစ်ပေါင်း ၂၀ ကျော်ကြာ စွန့်ခွာထားခဲ့ရပြီးဖြစ်သည်။ ပဲခူးရှေ့နေများအသင်းမှာမူ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်အများစုအား ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပြီး ရှေ့နေများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အရေးကိစ္စရပ်များတွင် ဒေသခံအာဏာပိုင်များနှင့်ပင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည်များ ရှိခဲ့သည်။¹⁰¹ ရှေ့နေအသင်း အများစုအနေဖြင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်ကာ ယင်းတို့၏ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများအား ပြန်လည်စတင်ခဲ့ပြီး၊ လှုပ်ရှားမှုများစွာအား ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့သည် တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ထားခြင်း မရှိသည့်အတွက် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ မသေချာ မရေရာမှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ပါဝင်တက်ရောက်သူများအားလုံးသည် တရားဥပဒေကြောင်းအရ အန္တရာယ်ရှိသော်လည်း တရားဝင် အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်းများ မခံရသေးပေ။ အစိုးရအာဏာပိုင်များအနေဖြင့် ရှေ့နေအသင်းများ၏ မှတ်ပုံတင်ခြင်းအား ခွင့်ပြုလိုသောဆန္ဒရှိသည်ကို ဖော်ပြခဲ့သော်လည်း¹⁰² ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်အထိ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်အား အထောက်အကူပြုသည့် အပြုသဘောဆန်သော ဆောင်ရွက်မှုများကို အစိုးရမှ ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိသေးပေ။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ရှေ့နေများမှ ယင်းတို့အချင်းချင်းအကြား တရားဝင်မှုပိုင်းအရ အားနည်းသော "ကွန်ရက်များ"ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဥပဒေကြောင်းအရ စစ်ဆေးခြင်းများအား ရှောင်ရှားရန် အတွက်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုအဖွဲ့များအတွက်လည်း တူညီသည့် မသေချာ မရေရာမှုများနှင့် အန္တရာယ်အချို့ ရှိနေသေးသည်။

99 See International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 65.

100 *Ibid.*, p. 61.

101 *Ibid.*, p. 63.

102 *Ibid.*, p. 65.

၃။ လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း၌ ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်ကာ လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်များ ယျေဘုယျအားဖြင့် တိုးတက်လာခဲ့ခြင်းနှင့်အတူ ရှေ့နေများသည်လည်း လွန်ခဲ့သောဆယ်စုနှစ်များကထက် ပိုမို ယုံကြည်မှုရှိစွာ ပြောဆိုလာခဲ့ကြပြီဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ပြောဆိုဆွေးနွေးမှုများတွင် အထူးသဖြင့်၊ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖြစ်စဉ်အတွင်း၌ ဥပဒေနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်အား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်ခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုတို့အား ကာကွယ်ခြင်း၊ လေးစားသမှုပြုခြင်းအား မြှင့်တင်ရန်လိုအပ်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ သို့သော် မိမိတို့၏ လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်အပေါ် တင်းကြပ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေဆဲဖြစ်သည်ဟု အိုင်စီဂျေသို့ ရှေ့နေများက ပြောကြားခဲ့သည်။ အနိမ့်ဆုံးအနေဖြင့် “နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်” သော အရေးကိစ္စများအကြောင်း ပြောဆိုမည့်အခါတွင် ထိုလွတ်လပ်ခွင့်၏ တင်းကြပ်မှုများအကြောင်းကို ကြောက်ရွံ့ခြင်းနှင့် မသေချာခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။

၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် ဩစတြေးလျ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးဖြစ်သူ Janelle Saffin က “မြန်မာ့ရှေ့နေများသို့ အိတ်ဖွင့်ပေးစာ” တွင် ရှေ့နေများ၏ နှုတ်ဆိုခွင့်များကို မီးမောင်းထိုးပြခဲ့သည်။

“မြန်မာ့ရှေ့နေများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ဖြစ်ပွားနေသည့် အများပြည်သူဆိုင်ရာ ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုများတွင် မပါဝင်ခြင်းဖြင့် အာရုံစူးစိုက်ခြင်း ခံနေရသည်။ နိုင်ငံရေးသမားများ၊ စာနယ်ဇင်းသမားများ၊ စီးပွားရေးပညာရှင်များနှင့် စီးပွားရေးသမားများအားလုံးမှ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုမှုများ ပြုလုပ်နေကြသော်လည်း ရှေ့နေများ၏ အသံအားအနည်းငယ်သာ ကျွန်ုပ်တို့ ကြားခဲ့ရသည်။ မြန်မာ့သမိုင်း၏ နိုင်ငံရေးအရ အသွင်ကူးပြောင်းသော အခြားကာလများအတွင်း၌ ရှေ့နေများသည် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး၊ လူ့အများ အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်မြှင့်တင်ရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအား လေးစားလိုက်နာရန်တို့အတွက် အရေးပါသည့်နေရာ၏ ရှေ့တန်းမှ ရပ်တည်ဦးဆောင် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ယခုအချိန်တွင် ရှေ့နေများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ဗိသုကာအတွက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများတွင် ဦးဆောင်သူအဖြစ် တက်ကြွစွာ ပါဝင်ရန်လိုအပ်သည်။”¹⁰³

မိမိတို့အနေဖြင့် Janelle Saffin ၏ သဘောထားနှင့် တစ်ထပ်တည်းရှိသည်ဟု အိုင်စီဂျေသို့ ရှေ့နေတော်တော်များများက ပြောကြားခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့တွေ့မြင်နေရသည့် တရားရေးစနစ်၏ ကျဆုံးမှုများနှင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအတွင်းရှိ အားနည်းချက်များအား ဤအစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြခဲ့သကဲ့သို့ ဝေဖန်ရန် တွန့်ဆုတ်ကြသည်။ တကယ်တမ်းတွင် အိုင်စီဂျေသို့ ပြောကြားခဲ့သည့် မှတ်ချက်များကိုလည်း ၎င်းတို့၏အမည်များနှင့် ဆက်စပ်ခြင်းကို တွန့်ဆုတ်ကြောင်း ရှေ့နေတော်တော်များများက ဖော်ပြခဲ့သည်။ အဓိကအကြောင်းရင်းမှာ ၎င်းတို့သည် အထူးသဖြင့် တရားရုံး မထိမဲ့မြင် ပြုမူစည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှု၊ ဘက်လိုက်သော ဆက်ဆံမှုများ၊ ရာဇဝတ်မှုများဖြင့် အာဏာပိုင်များ၏ လက်စားချေမှုကို ကြောက်ရွံ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ သမ္မတဦးသိန်းစိန်အား ရာထူးမှအနားယူရန် တောင်းဆိုခဲ့သည့် အင်တာဗျူးတစ်ခု ဖြေကြားခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ရှေ့နေရောဘတ်ဆန်းအောင်အား အထူးရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များမှ အောင်သပြေရဲစခန်းသို့ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၃ ရက်နေ့တွင် ခေါ်ဆောင်သွားခဲ့ပြီး မေးမြန်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ဆူပူအုံကြွစေရန် လှုံ့ဆော်မှုဖြင့် တရားဆွဲဆိုမည်ဟုလည်း ခြိမ်းခြောက်ခံခဲ့ရသည်။ ထောက်လှမ်းရေးအဖွဲ့များမှ စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ သဘောထားအမြင် ဆောင်းပါးများအား တရားဝင်ဆင်ဆာဖြတ်ခြင်းနှင့် အများပြည်သူဆိုင်ရာ အခမ်းအနားများအတွက် ခွင့်ပြုချက် (မကြာခဏဆိုသလို ငြင်းပယ်ခံရ) ရရှိရန် လိုအပ်ချက်များသည် မိမိတို့၏ အမြင်များအား လွတ်လပ်စွာ ဖော်ပြနိုင်စွမ်းအပေါ် ထပ်တိုးဟန့်တားမှုများအဖြစ် ရှိနေသည်ဟု ရှေ့နေများက ပြောကြားကြသည်။

103 Janelle Saffin, *Where are Burma's lawyers in the transition?*, New Mandala, 18 July 2012 (<http://asiapacific.anu.edu.au/newmandala/2012/07/18/where-are-burma%E2%80%99s-lawyers-in-the-transition/>).

၇။ တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းအပေါ် စနစ်တကျ ဟန့်တားမှုများ

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အာဏာပိုင်များသည် ရှေ့နေများ၏ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ တိုက်ရိုက် ဖြစ်စေ၊ သိသိသာသာဖြစ်စေ တင်းကြပ်ခြင်းနှင့် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းများအား လျော့ချလာပြီဖြစ်သည့်အတွက် တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းအပေါ် စနစ်တကျဟန့်တားမှုများ ပိုမိုပီပြင်စွာ နေရာယူလာခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ဤအဟန့်အတားများသည်မြန်မာနိုင်ငံရှိဥပဒေပညာရေးအားအစိုးရမှအားနည်းစေခဲ့သည့် ၂၅ နှစ်တာကာလ၏ ဆိုးရွားသော သက်ရောက်မှုကို ပြသခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့သည် အစိုးရ၏ ပျက်ကွက်မှု၊ မူဝါဒရေးရာကျရှုံးမှုများ၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့်နည်းပညာစွမ်းရည်မရှိသလောက်နည်းပါးခြင်းတို့ကိုဖော်ပြခြင်းလည်းဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးစနစ်တစ်ရပ် ပုံမှန်အလုပ်ဖြစ်နေစေရန်အတွက် အဆိုပါအဟန့်အတားများအား ကျော်လွှားခြင်းသည် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့်ပတ်သက်သည့် နိုင်ငံတကာ စံချိန် စံညွှန်းများနှင့်အညီ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း၌ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်းမျိုးကို တည်ဆောက် မြှင့်တင် ဆောင်ယူလာရန် အသေအချာဆောင်ရွက်ခြင်းအား တောင်းဆိုလျက်ရှိသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် အခန်းများတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည့် နိုင်ငံရေးဇောင်းပေးသော စိုးရိမ်ပူပန်မှုများနှင့် မတူသည်မှာ လွတ်လပ်မှု ဆိုင်ရာ ဤစိန်ခေါ်မှုများသည် တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူအားလုံးနှင့် သာတူညီမျှစွာ အကျိုးဝင်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ဥပဒေပညာရေး အရည်အသွေး၊ လိုင်စင်ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ချက်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း၌ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ပြုခြင်းအပေါ် စနစ်တကျ ဟန့်တားမှုများတွင် ပါဝင်သည်။

၁။ ဥပဒေ ပညာရေး

အရည်အသွေးကောင်းမွန်သော ဥပဒေပညာရေးသည် အမှုသည်များ၏ အကျိုးစီးပွားများအား ဖော်ဆောင်ပေး နိုင်သည့်အပြင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် တရားမျှတစွာ တရားစီရင်ရေးအား အထောက်အကူပြုနိုင်သည်။ အရည်အချင်း ပြည့်ဝသော တရားဥပဒေပညာရပ်နှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူများအား မွေးထုတ်ပေးရန်အတွက် အလွန်အရေး ပါသော လိုအပ်ချက်တစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေများ၏ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအခြေခံစည်းမျဉ်းတွင် ရှေ့နေ များမှ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော ပညာရေးနှင့် မွန်မံသင်တန်းများ သင်ယူနိုင်ရေးကို အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်အား အစိုးရများ၊ ရှေ့နေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများ၏ အစည်းအရုံးများနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများအပေါ် ပေးအပ်ထားသည်။ ယင်းတွင် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံနှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေတို့တွင် အသိမှတ်ပြု ထားသည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အသိပညာဗဟုသုတများနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များ၊ ရှေ့နေများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် ၎င်းတို့၏ ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တာဝန်များအား သတိပြုမိစေရေးတို့ ပါဝင်သည်။¹⁰⁴

104 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 9. International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 2-4.

မြန်မာနိုင်ငံရှိ တရားဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ပညာရေးသည် အခြားသော အကြောင်းတရားများအပါအဝင် နိမ့်ပါးသော ဝင်ခွင့်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ခြစားမှုများ၊ ညံ့ဖျင်းသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် သင်ကြားမှုနည်းလမ်းများ၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ စာမေးပွဲဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကြောင့် အားနည်းသွားခဲ့ရသည်။ ဘွဲ့ရရှိသူများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် ၎င်းတို့၏လေ့လာမှု ပြီးဆုံးပြီးနောက်ပိုင်းတွင် တရားဥပဒေရေးရာ ကိစ္စရပ်များအား လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ရန် အတွက် ပြင်ဆင်မှုအားနည်းသည်ဟု ရှုမြင်ခြင်းခံထားရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်းအား အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရန်နှင့်ပတ်သက်သည့်ပြဿနာများမှာ ဥပဒေကျောင်းများတွင် စတင်သည်။ မြန်မာ့ပညာရေးစနစ်သည် စစ်အာဏာရှင်စနစ်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည့် လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း ဆိုးရွားစွာ ပျက်စီးသွားခဲ့ရသည်။ အထူးသဖြင့် ဥပဒေပညာရေးသည် ၁၉၇၄ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း၌ ဆိုးရွားသော အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိသွားခဲ့ရပြီး၊ ၁၉၈၈ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီအရေးတော်ပုံပြီးဆုံးပြီးနောက်တွင်လည်း ဆိုးရွားသော အခြေအနေနှင့် နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ ဥပဒေဘာသာရပ်သည် လေ့လာလိုစိတ် အနည်းပါးဆုံးသော ဘာသာရပ်အဖြစ် စဉ်းစားသတ်မှတ်ခြင်း ခံထားရသည်။ ထို့ကြောင့် ပညာရေးအရည်အချင်း ပိုမိုနိမ့်ပါးသည့် ကျောင်းသားများကိုသာ ဆွဲဆောင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေပညာရေးသည် အလွန်နိမ့်ပါးသည်ဟု အိုင်စီဂျေနှင့် စကားပြောဆိုခဲ့သည့် အမည်မဖော်လိုသော ဥပဒေရေးရာ ပညာရှင်များအပါအဝင် ရှေ့နေများမှသတ်မှတ်ကြသည်။ ထိုသို့ဖြစ်စေသော အဓိကအကြောင်းအရင်းများတွင် ကျောင်းသားများအတွက် ဝင်ခွင့်ရရန် လိုအပ်ချက်များ နိမ့်ပါးမှု၊ ဥပဒေဌာန၏ အရည်အချင်းမပြည့်ဝသော ပါမောက္ခများ၊ ကျဉ်းမြောင်း၍ အလွန်ခေတ်နောက်ကျသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် အခြားနိုင်ငံများရှိ ပညာရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုံလောက်သော ချိတ်ဆက်မှုမရှိခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ဥပဒေဘွဲ့ရများသည်လည်း ယင်းတို့၏ ပညာရပ်ဖြင့် ထိရောက်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုရန် အဆင့်သင့်ဖြစ်ခြင်းအပေါ် ယုံကြည်မှု နည်းပါးကြသည်။ ရှေ့နေတစ်ဦးကလည်း အများနည်းတူ ၎င်း၏ခံစားချက်အား ပြောပြရာတွင် “ရှေ့နေတွေက တရားမဥပဒေနဲ့ ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေတို့ကိုပဲ သိကြတာပါ။ အခြားဥပဒေတွေကို သူတို့တွေ မသိကြပါဘူး။ အခြားဥပဒေတွေက သူတို့လက်လှမ်းမမှီတဲ့ ဥပဒေတွေပါပဲ။ သူတို့က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ကနေ ဘွဲ့ရခဲ့ကြပြီး၊ သူတို့ ဘာကိုမျှ မသိကြပါဘူး” ဟု ဖွင့်ဟခဲ့သည်။

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၏ ဥပဒေဌာနမှာ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တစ်ခုတည်းသော ဥပဒေကျောင်းအဖြစ် နှစ်ပေါင်းများစွာ တည်ရှိခဲ့သည်။ ယခုအခါတွင် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ပညာရပ်အချို့အား သင်ကြားပေးနေ သည့် အင်စတီကျူးရှင်းပေါင်း ၁၁ ခု ရှိသည်။ ယခင်အစိုးရသည် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်းအား သိသိသာသာ အဆင့်နိမ့်ချ၊ အကြည်ညိုပျက်စေခဲ့သည်ဟု ရှေ့နေအချို့က ယုံကြည်နေသည်။ ထိုသို့သော စွပ်ဆိုချက်များအား မကြာခဏ ရှင်းလင်းထောက်ပြသည့် အချက်တစ်ချက်မှာ ဥပဒေဘာသာရပ်များအတွက် အလွန်အမင်းနိမ့်ပါးသော ဝင်ခွင့်လိုအပ်ချက်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုလိုအပ်ချက်သည် နှစ်စဉ်အလိုက်၊ တက္ကသိုလ်အလိုက် အမျိုးမျိုးဖြစ်နေပြီး၊ ဝင်ခွင့်ရရန် လိုအပ်သော အနိမ့်ဆုံးအမှတ်အား ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနမှ သတ်မှတ်သည်။ သို့သော် ဝင်ခွင့်ရရန် လိုအပ်သည့်အမှတ်မှာ အခြားသော ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ ကျောင်းများအနက် အစဉ်သဖြင့် အနိမ့်ဆုံးဖြစ်နေသည်ဆိုသည်အား ကျောင်းသားများ၊ ရှေ့နေများနှင့် တရားဥပဒေပညာရပ်ဆိုင်ရာ နည်းပြများက တညီတညွတ်တည်း လက်ခံကြသည်။¹⁰⁵

ထိုသို့သော လိုအပ်ချက်များ နိမ့်ပါးခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းအရင်းတစ်ရပ်မှာ ဥပဒေဆိုင်ရာ ဘာသာရပ်များ အားလေ့လာသည့် ကျောင်းသားများအတွက် ၁၉၇၀ ပြည့်နှစ် နှစ်လည်ပိုင်းတွင် စတင်ခဲ့သည့် အဝေးသင်ပညာရေးစနစ်၌

105 High school and university students consulted during a focus group session by an ICJ researcher indicated that a composite score of 260 out of 600 is required for admission to law school, whereas candidates for medical school must achieve a score of 500, and dental, computer science and merchant marine candidates need 450. See also DLA Piper New Perimeter, Perseus Strategies and Jacob Blaustein Institute for the Advancement of Human Rights, *Myanmar Rule of Law Assessment*, March 2013, p. 36.

တက်ရောက်ပညာသင်ကြားမှု မြင့်မားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။¹⁰⁶ ယနေ့အခါတွင် ယင်းဘာသာရပ်အား ရန်ကုန်နှင့် မန္တလေးရှိ အဝေးသင်ပညာရေးတက္ကသိုလ်နှစ်ခု လက်အောက်တွင် သင်ကြားလျက်ရှိပြီး၊ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဥပဒေဘွဲ့ တစ်ဘွဲ့ရရန်အတွက် ခေတ်အစားဆုံးသော နည်းလမ်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေဘာသာရပ်အား တက်ရောက်ပညာ သင်ကြားရန်အတွက် လိုအပ်သောအရည်အချင်းများမှာ အနည်းငယ်မျှသာဖြစ်ပြီး၊ ဥပဒေဌာနမှာ အသိမှတ်ပြု လေးစား ခြင်းခံရမှု အလွန်နည်းသောဌာန ဖြစ်လျက်ရှိသည်။ ကျောင်းသားများနှင့် ဌာနအကြား ထိတွေ့ဆက်ဆံမှု နည်းပါးခြင်းနှင့် အတူ ကျောင်းသားများသည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာရပ်အတွက် စာမေးပွဲများတွင် မေးမြန်းမည့်မေးခွန်းများအား သင်ကြားပို့ချ ပေးသည့် 'အနီးကပ်သင်တန်း' အကြံစာမေးပွဲများဖြင့် ပြင်ဆင်ကြသည်။¹⁰⁷

ဥပဒေပညာရပ်ဆိုင်ရာ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် စာမေးပွဲများတွင် အသုံးပြုသည့် ဘာသာရပ်မှာ ရှေ့နေများအကြား ဝေဖန်မှုအခံရဆုံးသော အချက်တစ်ချက်ဖြစ်သည်။ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ၁၉၉၀ ခုနှစ် အလယ်ပိုင်းမှစတင်ကာ တရား ဥပဒေပညာရပ်အား သင်ကြားပို့ချခြင်း၊ စာမေးပွဲစစ်ခြင်းတို့တွင် အသုံးပြုသည့် တရားဝင်ဘာသာရပ်မှာ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ရပ်ဖြစ်ပြီး၊ ယခင်က မြန်မာဘာသာရပ်ဖြစ်သည်။¹⁰⁸ သို့သော် ကျောင်းသားအနည်းငယ်တွင်သာ လုံလောက်သော ဘာသာစကားကျွမ်းကျင်မှုရှိပြီး၊ သင်ကြားပို့ချချက်များနှင့် စာအုပ်စာတမ်းများအား နားလည်မှုအပိုင်းတွင် အကန့်အသတ် များစွာရှိသည်။ သင်ကြားပို့ချသူများသည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာရပ်ဖြင့် စစ်ဆေးမေးမြန်းသည့် ရေးဖြေစာမေးပွဲများအတွက် ကျောင်းသားများကို ပြင်ဆင်ပေးရန် တာဝန်ရှိသော်လည်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာရပ်ဖြင့် ရေးသားထားသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအား မြန်မာဘာသာဖြင့် မကြာခဏ ပြန်လည်ရှင်းပြရသည်။ ပါမောက္ခများနှင့်အတူ လေ့လာသည့်အတန်းများ၊ သို့မဟုတ် ကြိုတင်ထုတ်ပေးထားသည့် ပြန်လည်လေ့လာရန် စာအုပ်စာတမ်းများမှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာရပ်ဖြင့် ရေးသားထားသော မေးခွန်းများနှင့်အဖြေများအား ယင်းတို့အကြောင်းနားမလည်ဘဲ ထပ်ခါထပ်ခါ အလွတ်ကျက်မှတ်ရသည်ကို မကြာ သေးမီက ဥပဒေဘာသာဖြင့်ဘွဲ့ရခဲ့သည့် ကျောင်းသားများမှ ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကား လိုအပ်ချက် သည် အကြီးမားဆုံးသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး၊ သင်ကြားပို့ချမှုများနှင့် စာမေးပွဲများအား မြန်မာဘာသာဖြင့် ပြုလုပ်ခွင့် ပြုခြင်းသည် ဥပဒေကျောင်းသားများအား ချက်ခြင်းဆိုသလို သိသိသာသာ အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည် ကြောင်း ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ဥပဒေဌာန၏ အကြီးအကဲဖြစ်သူ ဒေါ်ခင်မာရီက မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။

အစဉ်အလာအတိုင်း လေ့လာသင်ယူသည့် ဥပဒေပညာရေးအား သင်ယူပြီးနောက်တွင် မိမိဘာသာမိမိ အသေ အချာ လေ့ကျင့်သင်ကြားရန် လိုအပ်ကြောင်းမှတ်ယူသည့် ရှမ်းလူမျိုးစုဝင် ရှေ့နေတစ်ဦးက "ကျွန်တော်တို့ သင်ယူခဲ့တဲ့ ပညာရေးဟာ လက်တွေ့ဘဝမှာ ဥပဒေနဲ့သက်ဆိုင်တဲ့ ကိစ္စရပ်တွေကို လက်တွေ့အသုံးပြုဖို့ မလုံလောက်ပါဘူး။ ကျွန်တော် ရှေ့နေဖြစ်ကာစက ကျွန်တော်ဟာ ရှမ်းပြည်နယ်က အချို့မြို့တွေရဲ့ တစ်ဦးတည်းသော ရှေ့နေပါ။ ဥပဒေနဲ့ ပတ်သက်တာကို ကျွန်တော့်ဘာသာကျွန်တော် မဖြစ်မနေ သင်ယူရပါတယ်။ ရန်ကုန်က ကျွန်တော့် သူငယ်ချင်းတွေက ကျွန်တော့်ဆီကို စာအုပ်တွေ မဖြစ်မနေ ပို့ပေးရပါတယ်" ဟု ဖော်ပြခဲ့သည်။

သမ္မတဦးသိန်းစိန်နှင့် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်တို့မှ ပညာရေးဆိုင်ရာ စတင်ဆောင်ရွက်မှုများ လိုအပ်ချက် အကြောင်း လူသိရှင်ကြား ထုတ်ဖော်ပြောကြားခဲ့ခြင်းနှင့် အစိုးရမှ ပညာရေးဆိုင်ရာဘတ်ဂျက်များ တိုးမြှင့်ပေးခြင်းများ ရှိခဲ့သော်လည်း တိုင်းပြည်၏ကျောင်းများနှင့် တက္ကသိုလ်များအား ပြန်လည်နီးထလာခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် တိုးတက်မှု များ နှေးကွေးလျက်ရှိသည်။ ခြွင်းချက်တစ်ခုမှာ အစိုးရမှငှားရမ်းထားသည့် ရှေ့နေအသစ်များအတွက် ဥပဒေပညာရပ် ဆိုင်ရာ အခြေခံအသိပညာ ဗဟုသုတများ ပို့ချပေးသည့် ဖြည့်စွက်မွန်မံ သင်တန်းအစီအစဉ်ပင် ဖြစ်သည်။

106 See Myint Zan, Legal Education in Burma since the 1960s, unedited electronic version of articles that appeared in The Journal of Burma Studies, p. 14 (consulted at http://www.niu.edu/burma/publications/jbs/vol12/Legal_Education_in_Burma_Unpublished_Version.pdf)

107 Ibid., p.19.

108 Ibid., p.7.

၂။ လိုင်စင်ထုတ်ပေးခြင်း

ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်းတွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ရန်၊ သို့မဟုတ် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ပတ်သက်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု လုံးဝမရှိစေရန် အစိုးရအာဏာပိုင်များမှ အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရမည်။ ထို့အပြင် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများရရှိမှုတွင် ပုံမှန်ထက်လျော့နည်းနေသည့် လူမျိုးစုများမှ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအတွက် အခွင့်အလမ်းများ ဖော်ဆောင်ပေးရန်နှင့် လိုအပ်သည့် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော သင်တန်းများပေးအပ်စေရန်အတွက် သီးသန့်အရေးယူ ဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်သင့်သည်။ အထူးသဖြင့် ထိုလူအုပ်စုများတွင် မတူကွဲပြားသော ယဉ်ကျေးမှုများ၊ ရိုးရာဓလေ့များ၊ သို့မဟုတ် ဘာသာစကားများရှိခြင်း၊ သို့မဟုတ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု၏ သားကောင်များ ဖြစ်နေခြင်းများရှိပါက သီးသန့်အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်သင့်သည်။¹⁰⁹ “ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စအားလုံးအား ရှေ့နေအသင်းက ကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်ရမည်” ဟု တရားသူကြီးများနှင့် ရှေ့နေများ၏လွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်မှ အကြံဉာဏ်ပေးခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။¹¹⁰

လွတ်လပ်မှုသည် လုံခြုံရေးတွင် အကျိုးဝင်ရုံမျှမက လုံခြုံရေးဟုလည်း အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်ပြီး၊ ရှေ့နေများအတွက်မူ ၎င်းတို့၏တရားဝင်မှုကို ဖန်တီးပေးသော လိုင်စင်တစ်ခု ပေးအပ်ခြင်းဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ၎င်းတို့အား ဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များ လက်တွေ့ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ကို ဖန်တီးပေးနိုင်သည့် လိုင်စင်တစ်ခု ပေးအပ်ခြင်းဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်။ လိုင်စင်ထုတ်ပေးခြင်းသည် ရှေ့နေများ၏ အရည်အသွေးနှင့် ရိုးသားဖြောင့်မှတ်မှုကို သေချာစေမည့် နည်းလမ်းလည်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းလိုင်စင်သည် ဥပဒေဝန်ဆောင်မှုများအတွက် ရှေ့နေ ခေါ်ယူသူများအား အာမခံ အကာကွယ်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အရည်အသွေးကိုလည်း မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် လိုင်စင်ရ ရှေ့နေတစ်ဦးဖြစ်ခြင်းသည် ရှေ့နေများအတွက် အထူးကာကွယ်မှုများ ပြုလုပ်ပေးနိုင်ပြီး၊ ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်မှုများအား လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ရန် သီးသန့် အကာအကွယ်ပေးထားခြင်းလည်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်၎င်းတို့အတွက် လွတ်လပ်စွာလှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်ရန် အထောက်အကူ ဖြစ်စေသည်။

သို့မဟုတ် အခြားသော အမြင်သဘောထား၊ အမျိုးသားရေး သို့မဟုတ် လူမှုရေးဖော်ပြချက်၊ ပိုင်ဆိုင်မှု၊ မွေးဖွားမှု၊ စီးပွားရေး၊ သို့မဟုတ် အခြားသော အဆင့်အတန်းများအရ ခွဲခြားခြင်းမရှိစေရဘဲ ရှေ့နေအဖြစ် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ရန် သို့မဟုတ် ဆက်လက်လုပ်ကိုင်ရန် ခွင့်ပြုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ လိုအပ်သော အရည်အချင်းများနှင့် ရိုးသားဖြောင့်မှတ်မှုရှိသူတိုင်းသည် ရှေ့နေတစ်ဦးအဖြစ် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခွင့် ပြုသင့်သည်ဟု ဆိုလိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။¹¹¹ ရှေ့နေများ၏ အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်မှုအတွက် ရှေ့နေလိုင်စင်များအား ဆိုင်းငံ့နိုင်ပြီး၊ ဆိုင်းငံ့မှုလည်း ပြုသင့်သည်။ သို့မဟုတ် ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ပြီး၊ ရုပ်သိမ်းမှုလည်း ပြုသင့်သည်။ ထိုသို့သော ဆောင်ရွက်မှုသည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်း၊ အမှုသည်များနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်လုံးအတွက် အကာကွယ်ပေးခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ သို့သော် အခန်း ၅ တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြခဲ့သကဲ့သို့ ခိုင်လုံသော အကြောင်းပြချက်မရှိသည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများ၊ သို့မဟုတ်၊ နိုင်ငံရေးအကြောင်းတရားများဖြင့် လိုင်စင်များ ဆိုင်းငံ့ခြင်း သို့မဟုတ် ရုတ်သိမ်းခြင်း၊ သို့မဟုတ် တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုအား ထိန်းချုပ်သည့် နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ်ဖြင့် ဆိုင်းငံ့ကာလအား လိုအပ်သည်ထက် ပိုမိုရှည်ကြာစေခြင်းတို့ အပါအဝင် လိုင်စင်ဆိုင်းငံ့ခြင်းနှင့် ရုပ်သိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအား အလွဲသုံးစားလုပ်ခြင်းသည် ရှေ့နေများ၏

109 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 11.

110 Gabriela Knaul, Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Report on mission to Turkey, UN Doc. A/HRC/20/19/Add.3 (2012), para. 66. See also Human Rights Committee, Concluding Observations on Belarus, UN Doc. CCPR/C/79/Add.86 (1997), para. 14.

111 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 10. Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 77 and 80; International Bar Association (IBA) Standards for the Independence of the Legal Profession, Standard 1.

လွတ်လပ်မှုအပေါ် ဆိုးရွားစွာ အကျိုးသက်ရောက်စေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ အလွတ်တန်းရှေ့နေများသည် ပြိတ်သူ့ကိုလိုနီခေတ်မှ ရှေ့နေနှစ်မျိုးနှစ်စားဖြစ်သည့် အထက်တန်းရှေ့နေနှင့် တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေတို့အနက် တစ်ခုခုတွင် ပါဝင်သည်။¹¹² ရှေ့နေများအက်ဥပဒေမှာ အထက်တန်းရှေ့နေများအား စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အက်ဥပဒေဖြစ်သည်။ ဘားကောင်စီ အက်ဥပဒေသည် တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေများအား စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အက်ဥပဒေဖြစ်သည်။ တရားရုံးလမ်းညွှန်တွင်မူ ရှေ့နေ နှစ်မျိုးနှစ်စားစလုံးအတွက် အရည်အချင်းများနှင့် ခွင့်ပြုပေးခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် သက်ဆိုင်သော အသေးစိတ်အချက်အလက်များအား ထပ်မံဖော်ပြထားသည်။¹¹³ ရှေ့နေနှစ်မျိုးနှစ်စားစလုံးအား ခွင့်ပြုပေးခြင်းသည် နိုင်ငံသားများအတွက်သာ ဖြစ်သည်ဟု ကန့်သတ်ထားသည်။¹¹⁴ ထိုသို့ဆိုပါက မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား ဖြစ်ယုံမျှသာမက ဘာသာရေးအရလည်း လူနည်းစုဖြစ်သည့် ရိုဟင်ဂျာ (ဘင်္ဂလီ) လူမျိုးများအပေါ် ကျူးလွန်နေသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများသည် သိသာထင်ရှားသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်စေသည်။ ရိုဟင်ဂျာ (ဘင်္ဂလီ) လူမျိုးအများစုမှာ သမိုင်းကြောင်းဆိုင်ရာနှင့် ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသော ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှုများအရ မြန်မာနိုင်ငံသား ဖြစ်ခွင့်မရှိသလောက် နည်းပါးခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့၏ အရေးကိစ္စတွင် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအရ ရှေ့နေဖြစ်ရန်အတွက် နိုင်ငံသားတစ်ဦးဖြစ်ရန် လိုအပ်စေခြင်းမှ ကန့်သတ်မထားသော်လည်း တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုရန် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခြင်းတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းဆိုင်ရာ အဟန့်အတားတစ်ရပ်အဖြစ် တည်ရှိနေသည်။¹¹⁵

အထက်တန်းရှေ့နေတစ်ဦးအဖြစ် ခွင့်ပြုခံရစေရန်အတွက် လျှောက်ထားသူများအနေဖြင့် မြန်မာဘာသာစကား ကျွမ်းကျင်မှု အထောက်အထားအား မဖြစ်မနေတင်ပြပေးရပြီး¹¹⁶ “ရန်ကုန်မြို့ရှိ” တက္ကသိုလ်တစ်ခုမှ ဥပဒေဝိဇ္ဇာဘွဲ့ (LL.B) ရရှိထားသူ၊¹¹⁷ သို့မဟုတ် တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေ စာမေးပွဲ၊ သို့မဟုတ် အထက်တန်းရှေ့နေစာမေးပွဲအား အောင်မြင်ပြီးသူ ဖြစ်ရမည်။ ထို့နောက် လျှောက်ထားသူများအနေဖြင့် ငါးနှစ်ထက်မနည်း အမှုလိုက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည့် တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေ၏ ရုံးခန်းတွင် တစ်နှစ်ထက်မနည်း လေ့လာဖူးသူဖြစ်ရမည်။¹¹⁸ သို့မှသာ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်၌ လိုင်စင်တစ်ခု လျှောက်ထားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။¹¹⁹ အထက်တန်းရှေ့နေများမှာမူ တရားမမှု၊ ရာဇဝတ်မှု၊ သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ အမှုများအတွက် ရှေ့နေလိုက်နိုင်သည်။ ယင်းအား ၂၀၁၂ ခုနှစ်မှ စတင်ကာ ခရိုင်တရားရုံးတွင် လျှောက်လဲရန် ကန့်သတ်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။¹²⁰

တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေအဖြစ် ခွင့်ပြုခံရစေရန်အတွက် လျှောက်ထားသူများအနေဖြင့် အလားတူပင် မြန်မာဘာသာစကားလိုအပ်ချက်အား ပြည့်မီသည်ဆိုသော အထောက်အထားအား ပြသရန်လိုအပ်သည်။¹²¹ ထို့နောက်တွင်မူ အောက်ဖော်ပြပါ အမျိုးအစားများအား ခွင့်ပြုပေးလိမ့်မည် - က) အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် (ဝတ်လုံတော်ရရှေ့နေအဖြစ် ငါးနှစ်ထက်မနည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သူနှင့်) အနည်းဆုံးတစ်နှစ်ခန့် ချိန်ဘာဆင်းခဲ့ပြီး အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် ဝတ်လုံတော်ရ ရှေ့နေ

112 The law relating to advocates is contained in the Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989); the law relating to pleaders in the Legal Practitioners Act 1999. See also Courts Manual 1999, S. 1.

113 See Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989), S. 9; Legal Practitioners Act 1999, S. 6-8, 36 and 41-44.

114 See Courts Manual 1999, S. 3(3) and S. 7(3). The Burma Citizenship Law 1982 awards full citizenship only to people who can prove that they belong to a recognized indigenous group, or that they descended from people who were permanently settled in Burma in 1823. Anyone else is “associate” or “naturalized” citizen or is not officially recognized at all. As a consequence, an unknown but large number of Myanmar’s inhabitants lack full citizenship. See also International Bar Association’s Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 27.

115 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 10.

116 See Courts Manual 1999, S. 7(4).

117 See Courts Manual 1999, S. 7(5)(i).

118 See Courts Manual 1999, S. 7(5)(ii).

119 See Courts Manual 1999, S. 7(8).

120 See Courts Manual 1999, S. 7(2). See also International Bar Association’s Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 61.

121 See Courts Manual 1999, S. 3(1)(a)(i), S. 3(1)(b)(ii) and S. 3(1)(c)(iii).

တစ်ဦးအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခွင့်ရသူများ၊ သို့မဟုတ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် (တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေအဖြစ် အနည်းဆုံး ဆယ်နှစ် ခန့် လျှောက်လဲခဲ့သူနှင့်) အနည်းဆုံး တစ်နှစ်ခန့်ချိန်ဘာဆင်းခဲ့သူများ၊ သို့မဟုတ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အထက်တန်းရှေ့နေ အဖြစ် အနည်းဆုံး သုံးနှစ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သူများ ဖြစ်ရမည်။¹²²

ခ) ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနမှ အသိမှတ်ပြုထားသည့် ဥပဒေသင်တန်းတစ်ခုအား လေ့လာသင်ကြားပြီးသည့် ဥပဒေသွဲ့ရဖြစ်ပြီး၊ အထက်တန်းရှေ့နေအဖြစ် သုံးနှစ်ကြာဆောင်ရွက်ပြီးသူ၊ သို့မဟုတ် အထက်တန်းရှေ့နေအဖြစ် ခွင့်ပြုခံရပြီးနောက် တရားရုံးတွင် အနည်းဆုံးငါးနှစ်ကြာ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သူဖြစ်ရမည်။¹²³

ဂ) အထက်တန်းရှေ့နေတစ်ဦးအဖြစ် အနည်းဆုံးငါးနှစ် ဆောင်ရွက်ပြီးသူများ၊ သို့မဟုတ် တရားရုံးတွင် ငါးနှစ် ကြာ တာဝန်ထမ်းဆောင်ပြီးသူများ ဖြစ်ရမည်ဖြစ်ပြီး၊ တရားလွှတ်တော် ရှေ့နေစာမေးပွဲအား အောင်မြင်ပြီးကြောင်း ပြသနိုင်သူများ ဖြစ်ရမည်။¹²⁴ လိုင်စင်အတွက် တရားရုံးချုပ် (တရားလွှတ်တော်ချုပ်)သို့ လျှောက်ထားနိုင်သည်။¹²⁵ တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေများသည် တရားလွှတ်တော်နှင့် အခြားသော အဆင့်နိမ့်တရားရုံးများတွင် ခုံရုံးရှေ့မှောက်တွင် (သို့) သက်သေယူရန် တရားဝင် အခွင့်အာဏာရှိသောသူများ ရှေ့မှောက်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နိုင်သည်။¹²⁶

အထက်တန်းရှေ့နေ၊ သို့မဟုတ် တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေတစ်ဦးအဖြစ် ဆောင်ရွက်ရန် လိုင်စင်အတွက် လျှောက်ထားမှုများအား အတည်ပြုခြင်းတွင် ကြန့်ကြာခြင်းများ တွေ့ရလေ့မရှိပေ။ “သုံးနှစ်လောက် ကြာပြီးတဲ့အခါမှာ အထက်တန်းရှေ့နေတွေဟာ တရားလွှတ်တော်ချုပ်မှာ တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေဖြစ်ဖို့ လျှောက်ထားနိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ခွင့်ပြုချက်ရဖို့အတွက် အနည်းဆုံး နှစ်နှစ်ကြာပါတယ်” ဟု ရှေ့နေတစ်ဦးက ဖွင့်ဟခဲ့သည်။ ၎င်းနှင့်အတူ အိုင်စီရေ သုတေသနမှူးများ တွေ့ဆုံခဲ့သည့် အခြားနှစ်ဦးမှာ တရားလွှတ်တော်ရှေ့နေလိုင်စင်အတွက် ၂၀၀၅ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၈ ခုနှစ်တို့တွင် လျှောက်ထားခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ၂၀၁၂ ခုနှစ်အထိ ခွင့်ပြုချက် မရသေးပေ။

122 See Courts Manual 1999, S. 3(1)(a).

123 See Courts Manual 1999, S. 3(1)(b)(i).

124 See Courts Manual 1999, S. 3(1)(c).

125 See Courts Manual 1999, S. 3(4)-3(7).

126 See Bar Council Act, India Act XXXVIII 1926 (amended 1989), S. 14(1).

၈။ ဥပဒေပညာရပ်အား လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း

အချို့သောအကြောင်းတရားများသည် ထိရောက်မှုရှိသော တရားဝင်ကိုယ်စားပြုမှုတစ်ရပ်အား ရရှိသုံးစွဲခြင်း နှင့် အမှန်တကယ်ရရှိရန်အတွက် ကြိုးပမ်းသည့် မြန်မာနိုင်ငံသားများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်အပေါ် ကန့်သတ်ထားသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်ကာ တိုးတက်မှုများရှိလာသော်လည်း အဆိုပါစိန်ခေါ်မှုများသည် ဥပဒေကြောင်းအရ ကိုယ်စားပြုခွင့်အား ချိုးဖောက်နေသည်။ ထို့အတူ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်အပေါ် ခွင့်မပြုသော ကန့်သန့်ချက်များအဖြစ်လည်း တည်ရှိနေသည်။

၁။ အမှုသည်များအတွက် အမှုလိုက်ပေးခြင်း

သမိုင်းအစဉ်အလာအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အာဏာရှင်အစိုးရအဆက်ဆက်သည် ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်မှုများဖြင့် သံသယရှိသောကြောင့် ထိန်းသိမ်းထားသူများနှင့်/သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုများဖြင့် တရားစွဲဆိုခြင်း ခံထားရသူများ၏စေ့စပ်စွာ ရှေ့နေအသုံးပြုခွင့်အတွက် အမှုလိုက်ပါဆောင်ရွက်ခွင့် (မြန်မာဘာသာတွင် “ပါဝါကိုယ်စားလှယ်လွှဲစာ” သို့မဟုတ် “အခွင့်အာဏာလွှဲပြောင်းခြင်း” ဟု ခေါ်ဆိုသည်) လျှောက်ထားခြင်းအား ငြင်းပယ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်သည်ဟု ရှုမြင်ခြင်းခံထားရသည့် ရာဇဝတ်မှုများတွင်ဖြစ်သည်။

အိုင်စီဂျေနှင့် လက်ခံစကားပြောခဲ့သည့် ရှေ့နေတစ်ဦးက သူမ၏ အမှုသည်ဖြစ်နိုင်ချေ ရှိသူတစ်ဦးအတွက် ကိုယ်စားပြုအမှုလိုက်ခွင့်အား သိသိသာသာ ငြင်းပယ်ခြင်းခံရသည့် အမှုနှစ်ခု ရှိခဲ့ဖူးသည်ဟု ဖွင့်ဟခဲ့သည်။ ပထမတစ်ခုတွင် သံသယရှိခြင်းခံရသူမှာ ရဲအမှုထမ်း ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်မှုဖြင့် ဆွဲချက်တင် ထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရပြီး၊ အခြားတစ်ခုမှာ အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့နှင့် အဆက်အသွယ်ရှိသည်ဟု စွပ်စွဲခြင်းခံထားရသူတစ်ဦး၏ အမှုများ ဖြစ်သည်။

တရားရုံးများတွင် ကိုယ်စားလှယ်လွှဲစာအား လျှောက်ထားရန်၊ သို့မဟုတ် ထောင်၊ သို့မဟုတ် ရဲစခန်းများ၌ ထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသည့် အမှုသည်များနှင့် ကနဦးတွေ့ဆုံခွင့် ရရှိရန်တို့အတွက် လာဘ်လာဘများ၊ သို့မဟုတ် တရားမဝင် “အခကြေးငွေ”များ ပေးနေရဆဲဟု ရှေ့နေတော်တော်များများက ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ အခြားသော အမှုများတွင် ရှေ့နေများမှ ထိန်းသိမ်းခံထားရသည့် အမှုသည်တစ်ဦးထံသို့ ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် သွားရောက်တွေ့ဆုံခြင်းအား ပါဝါကိုယ်စားလှယ်လွှဲစာကို သက်ဆိုင်ရာ အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်မှ လက်မှတ်ထိုးပေးပြီး၊ ၎င်းအား “အပိုအခကြေးငွေ” ပေးပြီးသည့် အချိန်မတိုင်မီအထိ အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များက ငြင်းပယ်ပေးလိမ့်မည်။

ထို့အပြင် ရှေ့နေ-အမှုသည်ဆက်ဆံရေးများ တည်ဆောက်ခြင်းအပေါ် ဟန့်တားမှုများသည် စစ်အာဏာရှင်လက်အောက် ကျရောက်နေစဉ်ကထက် လျော့နည်းသွားသော်လည်း စိုးရိမ်ဖွယ်ရာ အချက်နှစ်ချက်ရှိသေးသည်။¹²⁷ ပထမအချက်မှာ ၎င်းတို့အမှုသည်၏ အမှုမှာ အာဏာပိုင်များနှင့် ဆက်စပ်နေခြင်းကို ရှေ့နေများမှ စိုးရိမ်ခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ဒုတိယအချက်မှာ မိမိတို့ရှေ့နေများ၏ နိုင်ငံရေးအရဆက်နွှယ်မှုနှင့် ပတ်သက်နေခြင်းအပေါ် အမှုသည်များမှ ကြောက်ရွံ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပထမစိုးရိမ်ပူပန်ချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ရှေ့နေများက ဖော်ပြခဲ့သည့် အမြင်မှာ ရှေ့နေများ၏ “အမှုများ”

127 One lawyer told the ICJ that “After the Thein Sein government came to power, we have not been threatened or harassed because of our representation of clients.”

သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးနှင့် အမှုသည်များသည် အတူတူပင်ဖြစ်သည်ဟု အာဏာပိုင်များမှ မှတ်ယူထားပြီး၊ ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားခံရှေ့နေများမှ အနှစ်သာရအားဖြင့် “ပူးတွဲ တရားဆွဲခံရခြင်း” တစ်ခုအဖြစ် လက်ခံထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အမှုသည်များ၏အမှု၊ သို့မဟုတ် တရားဆွဲဆိုခြင်း ခံထားရသည့် ပြစ်မှုနှင့် ရှေ့နေများ၏ ဤဆက်စပ်မှုသည် အထူးသဖြင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုအပေါ် အငြင်းပွားမှုများအပါအဝင် နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်သည့် တရားပြိုင်များ၊ သို့မဟုတ် အကြောင်းကိစ္စများ ပါဝင်နေသည့်အမှုများတွင် ပို၍အလားအလာကောင်းသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ရှေ့နေ တော်တော်များများသည် အချို့သောအမှုများအား ရှေ့နေလိုက်ပေးရန် လက်တွဲနှံ့ကြသည်။ ထိန်းသိမ်းခံရခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခံရခြင်းနှင့် ထောက်လှမ်းရေးတပ်ဖွဲ့ဝင်များ၏ စောင့်ကြည့်ခံရခြင်းများကို ကြောက်ရွံ့ခြင်းတို့အပြင် အစိုးရ အမှုထမ်းများအဖြစ် ရပ်တည်နေသည့် မိသားစုဝင်များအပေါ် အနှုတ်လက္ခဏာဆောင်သော သက်ရောက်မှုများပင် ရှိလာနိုင်သည်ကို ကြောက်ရွံ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ ဒုတိယ စိုးရိမ်ပူပန်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ အတိုက်အခံပိတ် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၏ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးလည်းဖြစ်သည့် ရှေ့နေတစ်ဦးက “အမှုသည် တွေက အန်အယ်လ်ဒီက ရှေ့နေတွေကို သူတို့ရဲ့ စိတ်ထဲမှာ လေးစားကြပါတယ်။ ဒါပေမယ့် သူတို့က အဲဒီရှေ့နေတွေကို ငှားရမ်းဖို့အတွက် ကြောက်ရွံ့ကြပါတယ်။ တရားရုံးတွေက အဲဒီရှေ့နေတွေကို မလေးစားကြလို့ပါ” ဟု ဖွင့်ဟခဲ့သည်။ အစိုးရရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီး များသည် ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များအား “သတိထားကြဟေ့။ ဒီတစ်ယောက်က နိုင်ငံရေးပါတီတွေအတွက် လှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်နေတာ” ဟူသော ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်းများနှင့် “ဒီလိုလူမျိုးတွေဆီက အကူအညီကို မင်းတို့ဘာလို့ ယူတာလဲ” ဟူသော ထုတ်ဖော်ပြောဆိုမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်ဟု အိုင်စီဂျေနှင့် ပြောဆို ဆွေးနွေးခဲ့သည့် ရှေ့နေများက ပြောကြားခဲ့သည်။

အချို့သောပုဂ္ဂိုလ်များသည် တရားမမှုနှင့် ရာဇဝတ်မှုများတွင် မိမိတို့အတွက် အမှုလိုက်ပေးရန် ရှေ့နေတစ်ဦး အား ဆက်သွယ်ခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ရှေ့နေတစ်ဦး ရှိနေရုံသက်သက်သည် တရားရုံးများရှိ ၎င်းတို့အမှု၏ ရလဒ်အပေါ် အနှုတ်လက္ခဏာဆောင်သော သက်ရောက်မှုရှိလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

၂။ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်မှုအား ငြင်းပယ်ခြင်းခံနေရသူ အမှုသည်များနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံခွင့်

ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု ကိစ္စရပ်များတွင် ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များအတွက် ကိုယ်စားပြု၊ အကြံပေးနိုင်ရန်နှင့် အမှုသည်များ၏ ခုခံချေပမှုအတွက် ပြင်ဆင်ရေးတွင် ကူညီနိုင်ရန်တို့ကို သေချာစေရန်အလို့ငှာ အထူးကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများအား အသုံးပြုသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ရှေ့နေတစ်ဦး၏ ကိုယ်စားပြုခွင့်ကို ရယူပိုင်ခွင့်သည် နိုင်ငံတကာဥပဒေများတွင် အသိမှတ်ပြုထားသည့် မျှတမှုရှိစွာ ကြားနားစစ်ဆေး ခံခွင့်၏ အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။¹²⁸ ရာဇဝတ်မှုတစ်ခုဖြင့် တရားစွဲဆိုခြင်းခံရခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဖမ်းဆီးခံရခြင်း၊ သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းခံရခြင်းများနှင့် ကြုံတွေ့ရသည့်အခါ၊ လူတိုင်းသည် ၎င်းတို့ရွေးချယ်လိုသော ရှေ့နေတစ်ဦး၏ အကူအညီအား ရယူခွင့်သည် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးဖြစ်သည်ဆိုသည်ကို တရားဝင် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော အာဏာပိုင်မှ ချက်ခြင်းဆိုသလို အသိပေးနိုင်ရေးအား အစိုးရများမှ အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရမည်။¹²⁹

ထို့အပြင် ရာဇဝတ်မှုဖြင့်၊ သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုမကျူးလွန်ဘဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဖမ်းဆီးခြင်းခံထားရ သောသူအားလုံးကို ရှေ့နေတစ်ဦးနှင့် အလျင်အမြန် တွေ့ဆုံခွင့်ပြုစေရမည်။ တွေ့ဆုံခွင့်ပြုရန် ဆိုင်းငံ့ထားခြင်းမျိုးအား အမှုတစ်ခုခြင်းစီ အပေါ်တွင်မူတည်ကာ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်ပြီး ၄၈ နာရီထက် မကျော်သင့်ပေ။ ဖမ်းဆီးခံရခြင်း

128 See ICCPR, Article 14(3)(d); UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 1; UDHR, Article 11(1); Human Rights Committee, General Comment NO. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 31-41.

129 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 5.

သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းခံရခြင်းနှင့် ထောင်သွင်းအကျဉ်းချထားခြင်းခံရသူများအတွက် ရှေ့နေတစ်ဦးမှ လာရောက်တွေ့ဆုံ ဆက်သွယ်၊ အကြံပေးရန် လုံလောက်သော အခွင့်အလမ်း၊ အချိန်နှင့် အထောက်အပံ့များ ပြုလုပ်ဖော်ဆောင်ပေးရမည်။ ထို့သို့ ဖော်ဆောင်ရာတွင် နှောင့်နှေးကြုံကြာမှု မရှိစေရပေ။ ကြားဖြတ်နားထောင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဆင်ဆာဖြတ်ခြင်း မျိုးလည်း မရှိစေရပေ။ လုံးဝဥသို့ လျှို့ဝှက်ထားရမည်။ ထိုသို့သော အကြံပေးမှုများသည် မြင်သာသည့်နေရာတွင်သာ ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်သည်။ သို့သော် ဥပဒေအား လက်တွေ့အကောင်အထည် ဖော်နေသည့် အာဏာပိုင်များ ကြားနိုင် လောက်သည့်နေရာတွင် မဖြစ်စေရပေ။¹³⁰

မြန်မာ့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၉ နှင့် ၃၇၅ တို့တွင် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် တရားစွဲဆိုခံထား ရသူများ အတွက် ခုခံပိုင်ခွင့်အား အသေအချာ ရေးသားဖော်ပြထားသည်။¹³¹

မြန်မာ့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားသည့် ခုခံချေပပိုင်ခွင့်မှာ စွပ်စွဲခြင်းခံထားရသူတစ်ဦးသည် အထူးသဖြင့် ကြားနာစစ်ဆေးခြင်း မပြုမီတွင် ခုခံချေပနိုင်ရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ရှေ့နေနှင့် ဆက်သွယ်ခွင့်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ မြန်မာ့အကျဉ်းထောင် အက်ဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၄၀ အရ မြန်မာ့အကျဉ်းထောင်များရှိ စွပ်စွဲခြင်းခံထားရသူများထံသို့ “အရည်အချင်းပြည့်ဝသော ဥပဒေအကြံပေးများမှ အခြားသူများမပါဘဲ” တွေ့ဆုံခွင့်အပါအဝင် လူအမျိုးမျိုး လာရောက် တွေ့ဆုံခွင့်ပြုရန် လိုအပ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။¹³²

စစ်အာဏာရှင် အုပ်ချုပ်ရေးအောက်တွင် ရှေ့နေတစ်ဦးမှ သူ၊ သို့မဟုတ် သူမ၏ ထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသော အမှုသည်အား ရာဇဝတ်မှုများဖြင့် အမှုရင်ဆိုင်ခြင်းမပြုမီတွင် တွေ့ဆုံခွင့်အား ရှင်းပြပြောဆိုခြင်း၊ သို့မဟုတ်၊ အခြားနည်း လမ်းများ ပြောပြခြင်းမရှိဘဲ မကြာခဏဆိုသလို ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်းခံခဲ့ရသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအမှုများတွင် ဖြစ်သည်။ ဤအခြေအနေမျိုးသည် ယခုအချိန်အထိ ရံဖန်ရံခါ ကြုံတွေ့နေရသေးသော်လည်း လွန်ခဲ့သောနှစ်များအတွင်း ဌာ သိသိသာသာ လျော့နည်းသွားခဲ့သည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုများဖြင့် တရားစွဲဆိုခံထားသည့် တစ်သီးပုဂ္ဂလများအား ကိုယ်စားပြုသည့် ရှေ့နေများသည် အခက်အခဲတော်တော် များများနှင့် ကြုံတွေ့နေဆဲဖြစ်သည်။ ထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသည့် ၎င်းတို့ အမှုသည်များနှင့် တိုင်ပင်နှီးနှောရန် ကြိုးပမ်းသည့်အခါနှင့် ခုခံကာကွယ်ရန် ကြိုးပမ်းသည့်အခါများတွင် နေရာအလုံအလောက် မရှိသလောက် နည်းပါးခြင်းနှင့်/ သို့မဟုတ် ရှေ့နေ-အမှုသည် တွေ့ဆုံမှုများအတွင်း ကြားနိုင်လောက်သည့်နေရာတွင် အာဏာပိုင်တစ်ဦး ရှိနေခြင်းတို့ကြောင့် ရဲစခန်းရှိ အချုပ်ခန်း သို့မဟုတ် ထောင်များအတွင်း၌ ၎င်းတို့၏အမှုသည်များနှင့် တွေ့ဆုံရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များနှင့် ပေါက်ကြားမှု တစ်စုံတစ်ရာ မရှိစေရဘဲ တိုင်ပင်ရန်မဖြစ်နိုင်သော အခက်အခဲများ ရှိနေခြင်းကြောင့် ယခုကဲ့သို့ အခက်အခဲများနှင့် ကြုံတွေ့ နေရခြင်းဖြစ်သည်။

ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုခြင်းခံထားရသည့် အမှုသည်များနှင့် တရားရုံးကြားနာ စစ်ဆေးမှုများ မစတင်မီတွင် တွေ့ဆုံရန်နှင့်အမှုသည်များထောင်ကျနေရစဉ်အခါများတွင် တွေ့ဆုံရန်တို့မှာ အခက်အခဲဆုံးဖြစ်သည်ဟု ရှေ့နေများက ဖော်ပြခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်ဖြစ်သည်ဟု သုံးသပ်ခြင်းခံထားရသည့် အမှုများတွင် ဖြစ်သည်။ တရားစွဲဆိုခြင်းခံထားရသူသည် ရဲစခန်းအချုပ်ခန်းတွင် ထိန်းသိမ်းခံရစဉ်၊ သို့မဟုတ် တရားရုံး ကြားနာစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ် ပြုလုပ်နေသည့် ထောင်သွင်းအကျဉ်းချ ခံထားရသူများနှင့် တွေ့ဆုံရန် ပိုမိုလွယ်ကူသည်။

130 See UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 7 and 8. Also see, among others, General Assembly, Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment, UN Doc. A/RES/43/173 (1988), Principles 17 and 18.
131 See Constitution, S. 19 and 375.
132 Prison Act (India Act IX, 1894), S. 40 (“Due provision shall be made for the admission, at proper times and under proper restrictions, into every prison of persons with whom civil or unconvicted criminal prisoners may desire to communicate, care being taken that, so far as may be consistent with the interest of justice, prisoners under trial may see their duly qualified legal advisers without the presence of any other person.”).

ယင်းမှာရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုခြင်းခံထားရသည့် တသီးပုဂ္ဂလများ၏ (တရားရုံးကြားနာစစ်ဆေးမှု မတိုင်မီ ရရှိသော) အခွင့်အရေးများအား အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များမှ ပြည့်ပြည့်ဝဝ နားလည်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့အတူ အချို့သောအမှုများတွင် အာဏာပိုင်များသည် တရားစွဲဆိုခြင်းခံထားရသူများ၏ အခွင့်အရေးအား မလေးစားခြင်း သို့မဟုတ် အသိမှတ် မပြုခြင်းဖြစ်သည်ဆိုသည်မှာ ယုံမှားသံသယ ဖြစ်ဖွယ်ရာပင် မလိုပေ။ သို့မဟုတ် ပါက ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးအား ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ငြင်းပယ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

အကျဉ်းထောင်များတွင် ထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသည့် အမှုသည်များနှင့် ကြားနာစစ်ဆေးမှု မစတင်မီတွင် တွေ့ဆုံရန် အခက်အခဲများ၏ ရလဒ်တစ်ခုမှာ ရှေ့နေတော်တော်များများအနေဖြင့် ခုခံချေပရန်အတွက် ပြင်ဆင်နိုင်စွမ်း တွင် အခက်အခဲဖြစ်ရသည်ဟု ၎င်းတို့က ဖော်ပြကြသည်။ ၎င်းတို့သည် အမှုသည်၏ ခုခံချေပချက်တစ်ရပ်အတွက် ပြင်ဆင်သည့်အခါတွင် တရားရုံး၌ ၎င်းတို့အမှုသည်နှင့် ခဏတာမျှသာ စကားပြောဆိုဆွေးနွေးရသည့် အပေါ်တွင်သာ မဖြစ်မနေ မှီခိုရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အကျဉ်းထောင်များသို့ ရှေ့နေများ သွားရောက်ခွင့်အား ရက်သတ္တပတ် တစ်ပတ် တာ၏ အချို့သောနေ့ရက်များတွင် မကြာခဏ ပိတ်ပင်ထားသည်။ တွေ့ဆုံခွင့်ရသည့် အချိန်နှင့် ခွင့်ပြုသည့်ကြာချိန်မှာ လည်း အကျဉ်းထောင်တစ်ခုနှင့် တစ်ခုအပေါ် မူတည်၍ ကွဲပြားခြားနားမှုများစွာ ရှိသည်။ ဥပမာ - ရှေ့နေများသည် ပဲခူး အကျဉ်းထောင်အတွင်းရှိ အမှုသည်များနှင့် တနင်္ဂနွေနေ့ တစ်နေ့တွင်သာ သွားရောက်တွေ့ဆုံနိုင်သည်။ သို့သော် ရံဖန်ရံခါတွင် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထိုသို့ သွားရောက်တွေ့ဆုံနိုင်သည့် တရားဝင်နေ့မဟုတ်ဘဲ အခြားနေ့များတွင် အမှုသည် များထံသို့ သွားရောက်တွေ့ဆုံရန် အကျဉ်းထောင် အာဏာပိုင်များထံမှ ခွင့်ပြုချက်များ အောင်အောင်မြင်မြင် ရရှိခဲ့ကြဖူး သည်။

မိမိတို့၏ ထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသော အမှုသည်များ မည်သည့်နေရာတွင် ရှိနေသည်ဆိုသည်အား ရဲတပ်ဖွဲ့ထံမှ သတင်းအချက်အလက် ရရှိရန်၊ အကျဉ်းထောင် သို့မဟုတ် ရဲစခန်းအချုပ်ခန်းတွင် ထိန်းသိမ်းခြင်း ခံထားရသည့် အမှုသည်နှင့် တွေ့ဆုံခွင့်ရရန်၊ တွေ့ဆုံရန် အတွက် အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များထံမှ အလျင်အမြန် ခွင့်ပြုချက်ရရန်၊ သို့မဟုတ် တိုင်ပင်နှီးနှောရန်အတွက် အချိန်အလုံအလောက် အသေအချာရရှိရန် မကြာခဏဆိုသလို လာဘ်ပေးရန် လိုအပ်သည်ဟု ရှေ့နေများက တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ရှေ့နေ-အမှုသည် တွေ့ဆုံခြင်းအတွက် ခွင့်ပြုချက်ရရန် နှောင့်နှေး ကြန့်ကြာမှုများ ပုံမှန်ဖြစ်ပွားလေ့ရှိပြီး၊ ယင်းသည် အမှုသည်များနှင့် အပြန်အလှန် ပြောဆိုခွင့် ရရှိရေးအား ရည်ရွယ်ချက် ရှိရှိဖြင့် ကန့်သတ်သည့်နည်းလမ်းတစ်ခု သို့မဟုတ် လာဘ်လာဘတောင်းခံသည့် နည်းလမ်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟု ရှေ့နေ များက မှတ်ယူကြသည်။

အချို့သော အကျဉ်းထောင်များ၏ ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များသည် တစ်သီးပုဂ္ဂလ အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များ၏ အလိုဆန္ဒများအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ဟန်ရှိသည်ဟု ရှေ့နေတော်တော်များက ပြောဆိုခဲ့သည်။ အချို့သော အကျဉ်းထောင်များတွင် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ စတင်ကာ ရှေ့နေများမှ အမှုသည်များထံသို့ သွားရောက်တွေ့ဆုံနိုင်သည့်အနေ အထားများ တိုးတက်လာခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ အချို့သော အကျဉ်းထောင်များတွင်မူ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ အဟန့်အတား များပင် ထားရှိထားသေးသည်။

ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသည့် အမှုသည်များနှင့် တွေ့ဆုံခွင့်ရသည့် ရှေ့နေများကလည်း မိမိတို့၏ အမှုသည်များနှင့် ပေါက်ကြားမှု တစ်စုံတစ်ရာမရှိဘဲ သီးသန့်စကားပြောဆိုဆွေးနွေးခြင်းများ အသေအချာပြုလုပ်ရန် အခက်အခဲများရှိသည်ဟု တင်ပြခဲ့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် အမှုသည်သည် ရဲစခန်းအချုပ်ခန်းအတွင်း ထိန်းသိမ်းခံရ ခြင်းထက် အကျဉ်းထောင်တစ်ခုအတွင်း ထိန်းသိမ်းခံရသည့်အခါတွင် ဖြစ်သည်။ ရှေ့နေများနှင့် ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များ သည် အခြားအကျဉ်းဖော်များမှ ၎င်းတို့၏ဧည့်သည်များနှင့် တွေ့ဆုံသည့် အခန်းများအတွင်းတွင်ပင် အတူတကွ တွေ့ ဆုံရန် မကြာခဏ ဖိအားပေးခြင်းခံနေရသည်။ ထို့အတူ ပုံမှန်အားဖြင့် လျှို့ဝှက်ဆွေးနွေးရန် မဖြစ်နိုင်သည့် အခန်း

ဖွဲ့စည်းပုံရှိသော နေရာများနှင့် အခြေအနေများတွင် တွေ့ဆုံရန် မကြာခဏ ဖိအားပေးခြင်းလည်း ခံနေရသည်။ ဥပမာ- အချို့သောရှေ့နေများသည် ယုံကြည်စိတ်ချစွာ စကားပြောဆိုနိုင်လောက်သည့် အကွာအဝေး မဟုတ်သည့်နေရာ၊ သို့မဟုတ် ဖန်သားမျက်နှာပြင် တစ်ခုမှတစ်ဆင့် ဖိအားပေးစကားပြောဆိုစေခြင်းများကို ခံခဲ့ရသည်။ အကျဉ်းချုပ်ထားရသည့် အမှုသည်များနှင့် မိမိတို့တွေ့ဆုံနေစဉ်အတွင်း၌ အကျဉ်းထောင် အစောင့်များ၊ သို့မဟုတ် ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များ မကြာခဏ ရောက်ရှိလာခြင်းအား ရှေ့နေများမှ အစိုးရီခံခဲ့ရသည်။ လူသိများသော သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအမှုများတွင် အချို့သော အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များ၊ သို့မဟုတ် ရဲအာဏာပိုင်များသည် စကားပြောဆိုနေစဉ်တွင် မှတ်စုလိုက် ရေးခြင်းများပင် ပြုလုပ်သည်ကို မကြာခဏ တွေ့ရှိရလေ့ရှိသည်။ ရှေ့နေအမျိုးသမီးတစ်ဦးကလည်း အကျဉ်းထောင် အတွင်းရှိ သူမ၏ နိုင်ငံခြားသားအမှုသည်နှင့် တွေ့ဆုံသည့်အခါတွင် စကားပြန်တစ်ဦး ခေါ်ဆောင်သွားခြင်းကို ခွင့်ပြုပေးရန်၊ ထိုအကျဉ်းထောင်မှ စကားပြန်တစ်ဦးနှင့် စကားပြောဆိုရန် ခွင့်ပြုခဲ့သည်ဟု အိုင်စီဂျေသို့ ဖွင့်ဟခဲ့သည်။ မိမိ၏ဘေး၌ ရဲအရာရှိသုံးလေးဦး မတ်တပ်ရပ်နေစဉ် မိမိ၏အမှုသည်နှင့် အကျဉ်းထောင် သံတိုင်များခြားကာ ၁၅ မိနစ်တာ စကားပြောဆိုရန် စေခိုင်းခံခဲ့ရသည်ဟု နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်ဖြစ်သည့် အမှုတစ်ခုအား ရှေ့နေလိုက်ပေးသည့် ရှေ့နေတစ်ဦးမှ ဖွင့်ဟပြောပြခဲ့သည်။

၃။ မှတ်တမ်းများ ကြည့်ရှုခွင့်

ရှေ့နေများ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအခြေခံစည်းမျဉ်းတွင် “ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များ အတွက် ထိရောက်သော တရားဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ အကူအညီပေးမှုများ ဖော်ဆောင်စေနိုင်ရန်အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော အာဏာပိုင်များ၏ တာဝန်မှာ ၎င်းတို့ လက်ဝယ်ထားရှိသည့် သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းထားသည့် မှန်ကန်သော သတင်းအချက်အလက်များ၊ ဖိုင်များနှင့် မှတ်တမ်းများအား ရှေ့နေများမှ လုံလောက်သော အချိန်တစ်ခုအတွင်း လေ့လာခွင့်ရရေးကို အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်ပြီး၊ ထိုသို့သော ကြည့်ရှုလေ့လာခွင့်အား သင့်တော်သည့် အစောဆုံး အချိန်တွင် ဖော်ဆောင်ပေးသင့်သည်” ဆိုသည်ကို အလေးအနက် ဖော်ပြထားသည်။¹³³

ရာဇဝတ်မှုများတွင် တရားစွဲဆိုခြင်းခံထားရသူတစ်ဦး၏ ခုခံချေပခွင့်အား လေးစားသည်ဆိုသည်ကို ဖော်ပြရန် အတွက် အာဏာပိုင်များသည် အကြံဉာဏ်ရယူခွင့်အား အသေအချာ ဖော်ဆောင်ပေးယုံမျှသာမက၊ ဆက်စပ်မှတ်တမ်းများ ကြည့်ရှုခွင့်အပါအဝင် ခုခံချေပရန် ပြင်ဆင်ရေးအတွက် လုံလောက်သောအချိန်နှင့် အထောက်အကူပြုပစ္စည်းများ ဖော်ဆောင်ပေးရန်ကိုလည်း အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။¹³⁴

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားရုံးမှတ်တမ်းများနှင့်ပတ်သက်သော အခကြေးငွေများနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများအား သတ်မှတ်ခွင့်ကို ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်အား အပ်နှင်းထားပြီး¹³⁵ ၎င်းက တရားရုံးများ လက်စွဲစာအုပ်မှတစ်ဆင့် ပုံမှန်ပြင်ဆင်ထုတ်ဝေခြင်းကို ဆောင်ရွက်ပါသည်။¹³⁶

တရားရုံးလက်စွဲစာအုပ်တွင် တရားရုံးအာဏာပိုင်များထံမှ မှတ်တမ်းများတင်ပြ၊ ရယူရန်အတွက် လိုအပ်သော လုံးထုံးလုပ်နည်းများနှင့် အခကြေးငွေများကို အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။¹³⁷

133 UN Basic Principles on the Role of Lawyers, Principle 21. See also International Commission of Jurists, Geneva Declaration: Principles on Upholding the Rule of Law and the Role of Judges and Lawyers in Times of Crisis (2008), Principle 8.

134 See ICCPR, Article 14(3)(b); Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 33.

135 See Union Judiciary Law (the State Peace and Development Council Law No. 20/2010), S. 73.

136 See, e.g., Courts Manual 1999, S. 76 (setting fee for submission of a complaint at five kyat-approximately USD 0.05) and S. 103 (44) (setting stamp fee for inspection of court document at one kyat).

137 See Courts Manual 1999, S. 76 et seq.

ယင်းတို့သည် တရားဝင်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည့် ထောက်ခံချက်များ၊ သို့မဟုတ် တရားဝင်တံဆိပ်ခေါင်းများ မဖြစ်မနေကပ်ထားသည့် တိုင်ကြားစာများ၊ အမှုတွဲများနှင့် စီရင်ထုံးများ အပါအဝင် အမျိုးမျိုးသော မှတ်တမ်းများနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ ပို၍အရေးကြီးသည်မှာ တရားရုံးလက်စွဲစာအုပ်တွင် တရားသူကြီးတစ်ဦးထံမှ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် “မဆုံးဖြတ်ရသေးသော အမှုများနှင့် ဆုံးဖြတ်ပြီးသော အမှုမှတ်တမ်းများအား စစ်ဆေးခြင်း” ဆိုင်ရာ တရားပြိုင်ဖြစ်နေသူများ၏ အခွင့်အရေးအား ကာကွယ်ပေးထားသည်။ ထို့အတူ ရှေ့နေများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ရင်ဆိုင်နေရသည့် အမှုများအတွက် ခွင့်ပြုချက်မရယူဘဲ တရားရုံးမှတ်တမ်းများအား စစ်ဆေးကောင်း စစ်ဆေးနိုင်စေရေးကိုလည်း ဖော်ပြပေးထားသည်။¹³⁸

အိုင်စီဂျေမှ ရရှိခဲ့သည့် သတင်းအချက်အလက်များတွင် လတ်တလောကာလအတွင်း၌ မိမိတို့ အမှုသည်များ၏ အမှုအတွက် ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော မှတ်တမ်းများအား ရှေ့နေများ ကြည့်ရှုနိုင်စွမ်းမှာ အမျိုးမျိုးအဖုံဖုံ ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ အချို့ကလည်း သိသိသာသာ တိုးတက်လာသည်ဟု ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ တစ်ဖက်တွင်မူ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းပိုင်းဆိုင်ရာ နှောင့်နှေးကြုံကြုံမှုများ ကြုံတွေ့ခဲ့ရကြောင်းနှင့် ကြည့်ရှုလေ့လာခွင့် ရရန်အတွက် လာဘ်ပေးနေရသေးကြောင်း တင်ပြခဲ့ကြသည်။

လက်ရှိဥပဒေများတွင် တရားရုံးမိတ္တူကူးသူများသည် အခကြေးငွေများထဲမှ ဘဏ္ဍာငွေ၏ သုံးပုံနှစ်ပုံအား ရယူပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားပြီး၊ အနှစ်သာရအားဖြင့် ထိုမိတ္တူကူးသူများအား ကိုယ်ပိုင်အလုပ်ရှင် စီးပွားရေးသမားအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပေးလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။¹³⁹ သို့သော် “တရားရုံးစာရေးအနေဖြင့် အခကြေးငွေ တောင်းခံခြင်းအား သိသိသာသာ မပြုလုပ်နိုင်သော်လည်း အစဉ်အလာအားဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့မှ အခကြေးငွေပေးရသည်” ဆိုသည်ကို ကောင်းကောင်း နားလည်ကြဟန်ရှိပြီး၊ တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများအကြား လက်ခံထားသည်များ ပင်ရှိသည်။ တရားဝင်အခကြေးငွေများသည် တရားရုံးမှတ်တမ်းမိတ္တူများ ကူးယူခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကုန်ကျစရိတ်နှင့် မကာမိပေ။ ရှေ့နေများအကြားတွင်လည်း စရိတ်ကာမိသည်ဟု မမှတ်ယူကြပေ။ ရှေ့နေများ၏ တောင်းဆိုချက်နှင့် ကိုက်ညီရန်အတွက် “တရားမဝင် အခကြေးငွေပေးရန်” လိုအပ်စေပြီး တရားရုံးစာရေးများအတွက်လည်း ဝင်ငွေတစ်ခု ဖြစ်သည်။

ထို့အပြင် တရားရုံးလက်စွဲစာအုပ်တွင် “အရေးပေါ် အခကြေးငွေများ”¹⁴⁰ အတွက် ထည့်သွင်း ရေးသားထားသော်လည်း ထိုသို့သော တရားဝင်အခကြေးငွေများနှင့် တောင်းဆိုမှုအား (အရေးပေါ်ပြုလုပ်ပေးခြင်းထက်) တလေးတစား၊ လျင်လျင်မြန်မြန် ပြုလုပ်ပေးစေရန် သေချာစေရေးအတွက် လိုအပ်သည့် ထပ်ဆောင်းပေးဆောင်ရသည့် “သုံးစွဲသူများ၏” အခကြေးငွေများအကြားရှိ ကွာဟချက်အား ရှင်းရှင်းလင်းလင်း နားလည်နိုင်ပေသည်။ သက်ဆိုင်ရာ တရားရုံးစာရေးအား “လာဘ်ငွေ” တစ်ခုအဖြစ် ပေးအပ်ခြင်းသည် သက်ဆိုင်ရာမှတ်တမ်းအား ပုံမှန်အတိုင်း တစ်ပတ်နှစ်ပတ်အတွင်း ရရှိနိုင်ရန် သေချာစေပြီး၊ ထိုသို့ပေးအပ်ရန် ပျက်ကွက်ခြင်းသည် “အလွန်အမင်း အချိန်ကြာမြင့်ခြင်း” ဆီသို့ ဦးတည်သွားသည်ဟု ရှေ့နေတစ်ဦးက အသေးစိတ်ရှင်းပြခဲ့သည်။ တရားရုံးမှတ်တမ်းရယူရန် နှောင့်နှေးကြုံကြုံခြင်းကြောင့် လျှောက်လွှာတင်ရမည့် နောက်ဆုံးအချိန်အထိ လျှောက်လွှာမတင်နိုင်ခြင်းများ ဖြစ်ပွားစေနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် အယူခံဝင်ခြင်းများတွင် အမှုအခင်းအား ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် အချိန်တိုအတွင်း၌ လိုအပ်သော တရားဝင်စီရင်ချက်များနှင့်သက်ဆိုင်သော မိတ္တူများအားရယူခြင်းအတွက် ရှေ့နေများနှင့် အမှုသည်များမှ မေးမြန်းခြင်းတစ်စုံတစ်ရာမရှိဘဲ အခကြေးငွေအား ပေးလေ့ရှိသည်။

တရားရုံးမှတ်တမ်းများအား လေ့လာကြည့်ရှုရန် နှောင့်နှေးကြုံကြုံခြင်း၊ သို့မဟုတ် ငြင်းပယ်ခံရခြင်းများသည် နိုင်ငံရေးအရ ဖြစ်နိုင်သကဲ့သို့ ငွေကြေးအရလည်း ဖြစ်နိုင်သည်ဟု အချို့က ယုံကြည်ကြသည်။ နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်

138 See Courts Manual 1999, S. 103(43).
139 See Courts Manual 1999, S. 103.A (51)
140 See, e.g., Courts Manual 1999, S. 103.A(42)(d).

ရှုလွယ်သည့် အမှုများတွင် ရှေ့နေများပါဝင်ခြင်းအား ဟန့်တားရန်၊ သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုခံထားရသည့် အမှုသည်များအတွက် ရှေ့နေများမှ အမှုလိုက်ပေးခြင်းအား ဟန့်တားရန်အတွက် အာဏာပိုင်များအသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော ချိုးဖောက်မှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံတစ်လွှား၌ ယေဘုယျအားဖြင့် လျော့နည်းလာနေပြီ ဖြစ်သော်လည်း ရှေ့နေများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အမှုသည်များ၏ အမှုများအတွက် အထောက်အထားများ ပြင်ဆင်သည့် အခါတွင် မဖြစ်မနေစဉ်းစားရသည့် အချက်တစ်ချက်ဖြစ်သည်။

၄။ ကြားနားစစ်ဆေးမှုနှင့် တရားမျှတမှုတို့အတွက် အချိန်ဆွဲမှုများ

တရားစီရင်မှု နှောင်းနှေးကြန့်ကြာမှုများသည် တရားပြိုင်များ၏ တရားမျှတမှုစွဲစားခွင့်ကို အဟန့်အတား ဖြစ်စေပြီး၊ ရာဇဝတ်မှုများတွင်မူ ကြောင်းကျိုးဆီလျော်သည့် အနည်းဆုံးအချိန်တစ်ခုအတွင်း တရားရင်ဆိုင်နိုင်ခွင့်အား ချိုးဖောက်ခြင်းလည်း မည်ပေလိမ့်မည်။

တရားမမှုနှင့် ရာဇဝတ်မှုများအပါအဝင် အားလုံးသောအမှုများနှင့်ပတ်သက်သော နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများတွင် “တရားစီရင်ရေးစနစ် အပေါ် မသင့်လျော်သော၊ သို့မဟုတ် ကြောင်းကျိုးခိုင်လုံမှုမရှိသော ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများ မရှိစေရန်” လိုအပ်သည်။¹⁴¹ တရားစီရင်ရေး မဏ္ဍိုင်သည် အထူးသဖြင့် တရားရေးစနစ်အား အချိန်မှန်ကန်စွာ စီမံခန့်ခွဲခြင်းအား အသေအချာ ဆောင်ရွက်စေရမည်။ တကယ်တမ်းတွင် တရားသူကြီးတစ်ဦးသည် “ကြားနားစစ်ဆေး၊ လေ့လာသုံးသပ်ပြီးနောက် ချမှတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအား ထိရောက်မှုတစ်စွာနှင့် ကြောင်းကျိုးဆီလျော်မှုရှိသော မြန်ဆန်မှုတို့ဖြင့် ချမှတ်ပေးရန်အပါအဝင် အားလုံးသော တရားစီရင်ရေးတာဝန်များကို ဆောင်ရွက်ရန်” လိုအပ်သည်။¹⁴²

ရာဇဝတ်မှု စီရင်ရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့် သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံတကာဥပဒေတွင် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုခြင်း ခံထားရသူတစ်ဦးတွင် မလိုအပ်သော နှောင်းနှေးကြန့်ကြာမှု များမရှိစေရဘဲ စစ်ဆေးခံခွင့်ရှိသည် ဆိုသည်အား သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားသည်။¹⁴³ ဤအာမခံချက်သည် လူအများအား ၎င်းတို့၏ ကံကြမ္မာနှင့်ပတ်သက်၍ မသေချာ မရေရာသော အနေအထားတွင် ထိန်းသိမ်းထားခြင်းကို ရှောင်ရှားနိုင်စေရန်နှင့် ရုံးတင်စစ်ဆေးခြင်းမပြုမီ ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းသည့် အမှုများတွင် လိုအပ်သည်ထက် ပိုမိုရှည်ကြာခြင်းမရှိသော လွတ်လပ်ခွင့်ငြင်းပယ်မှုမျိုး ဖြစ်စေရေးအား သေချာစေယုံမျှသာမက တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားကို ဖော်ဆောင်ပေးရန်အတွက်လည်း ဖြစ်သည်။ ကြောင်းကျိုးဆီလျော်မှုရှိသော နှောင်းနှေးကြန့်ကြာမှုအား အမှုတစ်ခုချင်းစီ၏ အခြေအနေများအပေါ်တွင် မူတည်ကာ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ပြီး၊ သံသယရှိခြင်းခံရသူအပေါ် တရားဝင်တရားစွဲဆိုသော ကြားကာလနှင့် အယူခံဝင်ခြင်းအပေါ် နောက်ဆုံး ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့် အချိန်တို့နှင့် ဆက်စပ်သည်။¹⁴⁴

တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်အနေဖြင့် ယင်း၏လုပ်ငန်းတာဝန်များအား မှန်ကန်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်စေမည့် ရင်းမြစ်များ အလုံအလောက်ထုတ်ပေးခြင်းသည် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံတော်၏ တာဝန်ပင်ဖြစ်သည်။¹⁴⁵ နိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံး၌ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အကူပြုပစ္စည်းများ ထားရှိနိုင်စေရန်၊ အရည်အချင်းပြည့်ဝသော တရားသူကြီးများနှင့် အခြားသောတရားစီရင်ရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အမှုထမ်းများထားရှိနိုင်ရန်၊ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အခြေခံအဆောက်အအုံများဖော်ဆောင်ပေးနိုင်ရန်အတွက် လုံလောက်သောဘဏ္ဍာငွေ ထောက်ပံ့ပေးရန်မှာ

141 UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Principle 4.

142 Bangalore Principles of Judicial Conduct, Adopted by the Judicial Group on Strengthening Judicial Integrity, as revised at the Round Table Meeting of Chief Justices held at the Peace Palace, The Hague, 25-26 November 2002, Principle 6.5

143 See ICCPR, Article 14(3)(c).

144 See Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, UN Doc. CCPR/C/GC/32 (2007), para. 35.

145 See UN Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Principle 7.

နိုင်ငံတော်အတွက် အရေးကြီးဆုံးဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စရပ်များ၏ ပထမဦးစားပေးလုပ်ငန်းတစ်ရပ် ဖြစ်သင့်သည်။¹⁴⁶

အမှုသည်များအတွက် တရားဝင်ကိုယ်စားပြုမှုသည် ကြားနာစစ်ဆေးမှုများ နှောင့်နှေးကြန့်ကြာခြင်းနှင့် အချိန် ဇယားများ ပြောင်းလဲခြင်းတို့ကြောင့် မကြာခဏဆိုသလို လေးနက်စွာညှိနှိုင်းရသည်။ တရားစီရင်ရေးစနစ်သည် နိုင်ငံ တော်တော်များများ၌ နှေးကွေးစွာ ဆောင်ရွက်နေသော်လည်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင်မူ အမှုတော်တော်များများ၌ ကြားနာ စစ်ဆေးသည့် အချိန်ကာလအား တရားဝင်ကိုယ်စားပြုမှု၏ ထိရောက်မှုကို ဟန့်တားရန်၊ သို့မဟုတ် မိမိတို့၏ ပါဝင်မှုကို ပိတ်ပင်တားဆီးရန်အတွက် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ခြယ်လှယ်ခြင်းများ ဆက်ရှိနေသေးသည်ဟု အိုင်စီဂျေသို့ ရှေ့နေများ က ပြောကြားခဲ့သည်။ “တော်တော်များများက ကြာပြီးရင်း ကြာရင်းပါပဲ” ဟု ဆိုခဲ့ကြသည်။

အခြေခံအကျဆုံးသော အဆင့်တွင် အချိန်တိကျမှု မရှိသလောက်နည်းပါးခြင်းနှင့် တရားရုံးဝန်ထမ်းများ၊ တရားလိုရှေ့နေများ၊ ရဲအမှုထမ်းများ၊ အသိမြင်ဗဟုသုတ ကြွယ်ဝခြင်းကြောင့် အမြင်သဘောထား ပေးအပ်ခွင့်ပြုထား သည့် မျက်မြင်သက်သေများနှင့် တရားသူကြီးများအပေါ် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် နမောနစ်မဲ့နိုင်ခြင်း သက်သက် ကြောင့်ဖြစ်စေ ယုံကြည်နိုင်မှုမရှိသလောက် နည်းပါးခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ တရားလိုရှေ့နေသည် ပုံမှန်အတိုင်း လုပ်ပိုင်ခွင့် ပြုထားသည့် ထပ်ခါထပ်ခါ ရပ်နားခြင်းများကို တောင်းဆိုကြပြီး၊ မျက်မြင်သက်သေများ (အထူးသဖြင့် ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များ) သည် ရောက်ရှိမလာကြပေ။ တရားသူကြီးများသည်လည်း ရံဖန်ရံခါတွင် နာရီပေါင်းမြောက်များစွာ နောက်ကျလေ့ ရှိ ကြသည်။ ဤသို့သော နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများသည် တရားမျှတမှုရှိစွာ စီရင်ခြင်းအပေါ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှု တစ်ခုရှိသည်။ မိမိ၏ သွားရောက်လျှောက်ထားမှုသည် အရေးမပါဟု ထင်မြင်ယူဆထားသည့် ရှေ့နေများသည် ကြားနာစစ်ဆေးမှုများသို့ သွားရောက်နိုင်ခြင်း မရှိသည့်အခါ တရားလိုရှေ့နေများနှင့် တရားသူကြီးများသည် ပုံမှန်အား ဖြင့် တရားဝင်ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် အရေးပါဆုံးသော အရာတစ်ခုဖြစ်သည့် အမှုများအပါအဝင် အမှုများအား လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများနှင့်အညီ ပိုမိုလျင်မြန်စွာ ဆောင်ရွက်ကြသည်။

ဤ“ရပ်နားခြင်း ဗျူဟာ” ၏ သက်ရောက်မှုသည် မြောက်များလှစွာသော ရှေ့နေများအား ဝေးလံခေါင်ဖျားသော တရားရုံးများသို့ မကြာခဏ မဖြစ်မနေ သွားရောက်ခြင်းကြောင့် ပိုမိုဆိုးရွားသွားသည်။ ဝေးကွာသောဒေသများသို့ သွား ရောက်ခြင်းသည် ပယ်ဖျက်ကြောင်း၊ သို့မဟုတ် ရွှေ့ဆင်းကြောင်းကို ကြားနာရန်အတွက်သာ ဖြစ်သည်ဟု အိုင်စီဂျေသို့ စကားပြောဆိုဆွေးနွေးခဲ့သည့် ရှေ့နေများက ပြန်လည်ပြောကြားခဲ့သည်။

၅။ တရားသူကြီးများနှင့် တရားရုံး ဆောင်ရွက်မှုများ

မြန်မာနိုင်ငံရှိ တရားရုံးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် တရားမျှတမှုရှိစွာ ကြားနာစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ပြည်တွင်းဥပဒေများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် ရေးသားဖော်ပြထားသည့် လိုအပ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိပေ။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ တရားစီရင်ရေးနှင့် တရားရုံးဆောင်ရွက်မှုများအား အသေအချာ အသေးစိတ်ဖော်ပြ ပေးရန်မှာ ဤအစီရင်ခံစာ၏ အခန်းများတွင် မပါဝင်သော်လည်း၊ တရားဥပဒေကြောင်းအရ လွတ်လပ်ထိရောက်စွာ ကိုယ်စားပြုခြင်းဆိုင်ရာ ရှေ့နေများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်အား အချို့သောအချက်များမှ တိုက်ရိုက်လွှမ်းမိုးထားသည်။

အချက်တစ်ချက်မှာ အထူးသဖြင့် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အောက်ခြေရုံးများရှိ တရားသူကြီးများသည် ဥပဒေ၊ တရားရုံးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှု မရှိခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ “ရှေ့နေများသည် ငယ်ရွယ်ပြီး၊ လုပ်ငန်းခွင် အတွေ့အကြုံ နည်းပါးလေ့ရှိကြသည်။ တရားရုံးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ပတ်သက်၍ ရှေ့နေများတွင် အတွေ့အကြုံ ပိုရှိသည်။” သမ္မတဦးသိန်းစိန်၏ အကြီးတန်း ဥပဒေအကြံပေးဖြစ်သူ ဦးစစ်အေးက အရည်အသွေးတိုးမြှင့်ပေးနိုင်သည့်

146 See Draft Universal Declaration on the Independence of Justice (also known as the Singhvi Declaration), Article 33.

အစီအစဉ်များအားနိုင်ငံတကာ၏အကူအညီဖြင့်အစိုးရမှဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်ဆိုသည်အားထောက်ပြခဲ့သော်လည်း “တရားသူကြီးများသည် လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ကြားနားစစ်ဆေးမှုများအား ကိုင်တွယ်ရန် အသိပညာဗဟုသုတ မရှိသလောက် နည်းပါးသည်” ဆိုသည်အား သဘောတူခဲ့သည်။

သမ္မတနှင့်လွှတ်တော်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်များအား ပူးပေါင်းခန့်အပ်ကြသည်။ သမ္မတမှ ပြည်ထောင်စုတရားသူကြီးချုပ်အား ခန့်အပ်ရန် အဆိုပြုတင်ပြပြီး၊ ၎င်းနှင့်ညှိနှိုင်းကာ ပြည်ထောင်စုတရား လွှတ်တော်၏ တရားသူကြီးများအား ခန့်အပ်ရန် ထပ်မံအဆိုပြုသည်။¹⁴⁷ ၎င်းတို့၏ခန့်အပ်မှုအား လွှတ်တော်မှ အတည်ပြုသည်။ ခန့်အပ်ရန် အဆိုပြုခြင်းခံရသူသည် လိုအပ်သော အရည်အချင်းများနှင့် ပြည့်စုံခြင်းမရှိသည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သက်သေမပြနိုင်ပါက ခန့်အပ်ရန်အဆိုပြုချက်အား လွှတ်တော်မှ မငြင်းပယ်နိုင်ပေ။¹⁴⁸ သမ္မတသည် တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်များဆိုင်ရာ တရားလွှတ်တော်၏တရားသူကြီးချုပ်များအား ခန့်အပ်ရန်အဆိုပြုခြင်းကိုလည်း ပြည်ထောင်စုတရားသူကြီးချုပ်နှင့် သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသကြီး၊ သို့မဟုတ်၊ ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်တို့နှင့် ပူးပေါင်းညှိနှိုင်း ကာ ပြင်ဆင်ရသည်။ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း တရားလွှတ်တော်၏ အခြားသောတရားသူကြီးများအား သက်ဆိုင်ရာ တိုင်း ဒေသကြီး၊ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်မှခန့်အပ်ရန် အဆိုပြုသည်။ ထို့နောက် သမ္မတမှ တိုင်းဒေသကြီး၊ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ၏အတည်ပြုချက်ကို ရရှိထားသော တရားလွှတ်တော်၏တရားသူကြီးချုပ်နှင့် တရားသူကြီးများ အား ခန့်အပ်သည်။ ခန့်အပ်ရန် အဆိုပြုခြင်းခံရသူသည် လိုအပ်သော အရည်အချင်းများနှင့် ပြည့်စုံခြင်းမရှိသည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သက်သေမပြနိုင်ပါက ခန့်အပ်ရန် အဆိုပြုချက်အား တိုင်းဒေသကြီး၊ သို့မဟုတ် ပြည်နယ် လွှတ်တော် များမှ မငြင်းပယ်နိုင်ပေ။¹⁴⁹ အရေးကြီးဆုံးအချက်မှာ ခန့်အပ်ခြင်းဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းတွင် တရားရုံးတွင်တာဝန် ထမ်းဆောင် မည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် ဥပဒေဘွဲ့တစ်ခု၊ သို့မဟုတ် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူတစ် ဦးအဖြစ် အတွေ့အကြုံရှိရန် မလိုအပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းအစား “သမ္မတ၏ အမြင်တွင် ဥပဒေရေးရာ ကျွမ်းကျင်မှု ယဉ်ကျေးမှုတစ်ခု” ဖြစ်ပါက လုံလောက်ကောင်း လုံလောက်နိုင်သည်။¹⁵⁰ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်၏ တာဝန်မှာ အောက်ခြေတရားရုံးများ၏ တရားသူကြီးများအား ခန့်အပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းအား ပြည်သူ့ဝန်ထမ်း ရွေးချယ်ရေးနှင့် သင်ကြားမွန်းမံရေးဘုတ်အဖွဲ့သို့ လွှဲပြောင်းတာဝန်ပေးသည်ဟု လူသိများသည်။¹⁵¹

အခြားသော အကြောင်းအရင်းတစ်ရပ်မှာ ခြစားမှုပင်ဖြစ်သည်။ အချို့သောတရားသူကြီးများသည် လာဘ် လာဘာအပေါ်မူတည်ကာ ဘက်လိုက်သောဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်သည်ဟု အိုင်စီဂျေသို့ တရားသူကြီးများက မကြာ ခဏ ပြောကြားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အမှုများအား စေတနာ့ဝန်ထမ်းအဖြစ် အမှုလိုက်ပါဆောင်ရွက်နေသည့် သို့မဟုတ် တရားဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ အကူအညီများပေးအပ်နေသည့် ရှေ့နေများသည် အောင်မြင်မှုတစ်ခု ရရှိရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ငွေထဲမှ တရားသူကြီးတစ်ဦးအား ပေးရခြင်းများ ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည်။ ရှေ့နေမရှိသည့် ဆင်းရဲ နွမ်းပါးသော အမှုသည်များမှ တင်ပြသည့် အယူခံများမှာ မကြာခဏဆိုသလို ချက်ချင်းလက်ငင်း ပယ်ချခံရခြင်းများနှင့် ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည်။

တရားသူကြီးများအပေါ် နိုင်ငံရေးနှင့် စစ်တပ်တို့၏လွှမ်းမိုးမှုသည် ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏ အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုပညာရပ်အား ထိရောက်စွာ အသုံးပြုနိုင်စွမ်းကို ပိတ်ပင်ထားဆီးထားသော အဓိကအကြောင်းအရင်း တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများသည် အမှုသဘောသဘာဝအပေါ် မူတည်ကာ အစိုးရနှင့် စစ်တပ်အာဏာပိုင်များ

147 See Constitution, S. 321. The President and the two houses of Parliament nominate three Justices each, who are appointed for five-year terms concurrent with the term of the Pyidaungsu Hluttaw (see Constitution, S. 335).
148 See Constitution, S. 299(c)(d); Union Judiciary Law (the State Peace and Development Council Law No. 20/2010), S. 26-27.
149 See Constitution, S. 308(b); Union Judiciary Law (the State Peace and Development Council Law No. 20/2010), S. 44-45.
150 Constitution, S. 301 and 310; Union Judiciary Law (the State Peace and Development Council Law No. 20/2010), S. 30-48.
151 See International Bar Association's Human Rights Institute (IBAHRI), *The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects*, December 2012, p. 57.

ထံမှ ရောက်ရှိလာသော အမိန့်များ၊ အထူးသဖြင့် ဒေသဆိုင်ရာနှင့် ပြည်နယ်အာဏာပိုင်များထံမှ ရောက်ရှိလာသော အမိန့်များအပေါ် အခြေခံကာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ကြသည်။

ဤအခြေအနေအပေါ်တွင် အဓိကမူတည်ကာ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရှေ့နေ-တရားသူကြီးဆက်ဆံရေးသည် အပြန်အလှန်လေးစားမှုတစ်ခု ဖြစ်ရမည့်အစား ပဋိပက္ခဆန်သော ဆက်ဆံရေးအဖြစ် ဆက်လက်တည်ရှိနေသည်။ ယင်းသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ ပြည်တွင်းဥပဒေများနှင့် လိုက်လျောညီထွေမှုမရှိသော ဆုံးဖြတ်ချက်များပင် ဖြစ်သွားနိုင်သည်။ အချို့သော တရားသူကြီးများသည် အသက်ကြီးသော ရှေ့နေများအပေါ် ဖိနှိပ်ဆက်ဆံမှုများရှိသည် (ထိုတရားသူကြီးများသည် ပိုမိုပညာတတ်ကြပြီး၊ လူငယ်တရားသူကြီးများထက် ပိုမိုအတွေ့အကြုံရှိကြသည်)။

သို့မဟုတ်ပါကလည်း ရေမြေပထဝီအနေအထားအရ ပိုမိုပေးကွာသော နေရာများမှ လာရောက်သူများအပေါ် ဖိနှိပ်ဆက်ဆံမှုများ ရှိသည်။ အခြားသော တရားသူကြီးများသည်လည်း ရှေ့နေများမှ မျက်မြင်သက်သေများအား မေးမြန်းသည့်မေးခွန်းများကို အကြောင်းပြချက်မရှိဘဲ တားမြစ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ကြသည်။ သတိပေးခြင်း၊ သို့မဟုတ် အချို့သောအဖြေများအား တရားရုံးမှတ်တမ်းများတွင် ရေးသားရန် ချန်လှပ်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် မေးခွန်းများအားလုံးအား စိတ်ပြောင်းကာ အဆုံးသတ် လိုက်ခြင်းများ (ဥပမာ - “မင်းစကားပြောတာ (တော်တော်)ကြာနေပြီ” နှင့် “မင်းမေးတာ လုံလောက်လောက်ပါပြီ” ဟူသော စကားရပ်များဖြင့်) ပြုလုပ်ကြသည်။

ထိုအခြေအနေအား ရှေ့နေတစ်ဦးမှ အိုင်စီဂျေသို့ အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားခဲ့သည်။

“ကျွန်တော်တို့က အငယ်တန်းရှေ့နေတွေပါ။ ဒါကြောင့် တရားရုံးတစ်ခုမှ အမှားအချို့ လုပ်နေတာကိုတွေ့လို့ စောဒကတက်ချင်တယ်ဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ရဲ့ အကြီးတန်းရှေ့နေတွေကို ပေးသိရပါတယ်။ အစပိုင်းကတည်းက လူမှုရေးအရ ခင်မင်ရင်းနှီးအောင် လုပ်ထားရတယ်။ ကျွန်တော်တို့က အကြီးတန်းရှေ့နေတွေကို စောဒကတက်ရတယ်။ သူကမှတစ်ဆင့် ပြန်ပြီး စောဒကတက်ရတယ်။ ကျွန်တော်တို့က စောဒကတက်တယ်ဆိုရင် တရားသူကြီးက နောင်ကျရင် ကျွန်တော်တို့ကို အရှက်ရအောင်လုပ်တာမျိုး၊ ဒါမှမဟုတ် အပြစ်ပေးတာမျိုးတွေ လုပ်လာမှာပါ။ နောက်တစ်ကြိမ်မှာ အဲဒီတရားသူကြီးဆိုရင် ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှာကို ကျွန်တော်တို့ ကြောက်ပါတယ်။”

၉။ အကြံပြုချက်များ

၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်ကာ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူများ၊ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုတို့အတွက် လေးစားသမှုပြုခြင်းများ သိသိသာသာ တိုးတက်လာသော်လည်း၊ ကြီးမားသောစိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အာဏာပိုင်များသည် ရှေ့နေများအပေါ် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများအား ဆက်လက်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ်ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူထားသည့် ကိစ္စရပ်များတွင် ပါဝင်သူများနှင့် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုခြင်းခံထားရသော တစ်သီးပုဂ္ဂလများအတွက် ကိုယ်စားပြု အမှုလိုက်ပေးသည့် ရှေ့နေများအပေါ်တွင် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ယခင်အာဏာရှင် အစိုးရများ၏ ရှေ့နေများအပေါ် အရည်သဖြင့် သွယ်ဝိုက်ဖိနှိပ်သည့် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုအပေါ် စနစ်တစ်ကျ ဟန့်တားမှုများသည်လည်း ယခုအချိန်တွင် သိသာထင်ရှားစွာ တွေ့မြင်နေရပြီး ဖြေရှင်းရန် လိုအပ်သည်။

ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုခြင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုများ ပိုမိုခိုင်မာလာရန်နှင့် လွတ်လပ်သော ရှေ့နေများ၏ အခန်းကဏ္ဍအပေါ် လေးစားသမှုပြုခြင်းအား အသေအချာဆောင်ရွက်ရန်တို့ကို လိုအပ်သော တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု အားကောင်းလာစေရေးအတွက် ပြုလုပ်သည့် စဉ်ဆက်မပြတ် ကြိုးပမ်းမှုများအား အကူအညီပေးသည့်အနေဖြင့် အိုင်စီဂျေမှ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အာဏာပိုင်များအတွက် အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပေးချက်များကို တင်ပြထားသည်။

အကျင့်ပျက်ခြစားမှု

တစ်သီးပုဂ္ဂလများ၏ အကျင့်ပျက်ခြစားမှု လုပ်ရပ်များနှင့် ယင်းအား အထောက်အကူပြုနေသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ဖွဲ့စည်းပုံအစိတ်အပိုင်းများအား အမြစ်ပြတ်ချေမှုန်းနိုင်ရန်အတွက် အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်များကို ဖော်ထုတ်တင်ပြထားသည်။

ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်အနေဖြင့် အောက်ပါတို့အား ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၁။ တရားဝင်မိတ္တူများနှင့် အခြားသောမှတ်တမ်းများအား ရရှိနိုင်ရန်အတွက် ကျသင့်သည့် တရားဝင် အခနှုန်းထားအား အမှန်တကယ် ကုန်ကျသင့်နှုန်းနှင့် ကြောင်းကျိုးဆီလျော်၍ လက်တွေ့ကျသော နှုန်းထားအထိ မြှင့်တင်သင့်သည်။
- ၂။ တစ်ဆက်တည်းဆိုသလို တရားဝင်နှုန်းထားများနှင့် အချိန်ကြန့်ကြာနှောင့်နှေးမှုများအား ပြန်လည်ထိန်းညှိခြင်းအပါအဝင် တရားရုံးမှတ်ပုံတင်ဌာနမှ မှတ်တမ်းများရရှိရန် လျှောက်ထားသော စည်းမျဉ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကိုလည်း တင်တင်းကြပ်ကြပ် လက်တွေ့အသုံးပြုသင့်သည်။

အသိမှတ်ပြု ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော် (အောက်တွင် ကြည့်ရှုပါ)နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တို့သည်လည်း အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၃။ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများအတွက် အကျိုးရလဒ်အား လျော့ချရန်အလို့ငှာ တရားသူကြီးများ၏ လစာများနှင့် ပင်စင်များအား ၎င်းတို့၏ အဆင့်အတန်း၊ ဂုဏ်သိက္ခာ၊ ရာထူးတာဝန်တို့နှင့် ကိုက်ညီလုံလောက်သော အဆင့်တွင် ထားရှိပါ။ ငွေကြေးဖောင်းပွမှု၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို လျော့ချနိုင်စေရန်အတွက် ထိုလစာငွေများနှင့် ပင်စင်လစာများအား အချိန်အပိုင်းအခြားအလိုက် ပြန်လည်သုံးသပ်သင့်သည်။
- ၄။ ပြည်သူ့အခွင့်အရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် ခွင့်ပြုနိုင်သော ခြွင်းချက်များနှင့် အမှုကိစ္စများမှအပ အခြားသော တရားရုံးကြားနားစစ်ဆေးမှုများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအား အများပြည်သူရှေ့မှောက်တွင်ပြုလုပ်ရန် အသေအချာ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။
- ပြည်ထောင်စု ရှေ့နေချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တို့သည် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။
- ၅။ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုဆိုင်ရာ စွပ်စွဲချက်များနှင့် သက်ဆိုင်သည့် လျင်မြန်ထိရောက်သော ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းတာဝန်ကို ပေးအပ်ထားသည့် အမှီခိုကင်းမဲ့သော အထူးအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းပါ။ ထိုအဖွဲ့အား စနစ်တကျ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများကို စစ်ဆေးရန်နှင့် တိုက်ဖျက်ခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော အကြံပြုချက်များ ပေးအပ်ရန် တာဝန်ပေးအပ်သင့်သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု၊ တရားရေးမဏ္ဍိုင်၏ လွတ်လပ်မှုတို့အား လေးစားသမှုပြုခြင်းနှင့်အညီ အမှုတစ်ခုခြင်းစီအား တစ်ဦးချင်းစီစုံစမ်းစစ်ဆေးသင့်ပြီး၊ တရားဥပဒေလမ်းကြောင်းမှန်အတိုင်း ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသင့်သည်။ ထို့အပြင် ထိုအဖွဲ့အား စနစ်တကျ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများကို စစ်ဆေးရန်နှင့် တိုက်ဖျက်ခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော အကြံပြုချက်များပေးအပ်ရန် တာဝန်ပေးအပ်သင့်သည်။

ရှေ့နေများ၏ ဘားကောင်စီနှင့် အသင်းများ

အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်များသည် ရှေ့နေများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကို ကိုယ်စားပြုရန် နှင့် ၎င်းတို့၏ ဖြောင့်မှတ်မှန်ကန်မှုအား မြှင့်တင်ရန်တို့အပြင် ပို၍ယေဘုယျကျသော ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ဆန္ဒပြခွင့်၊ ယုံကြည်ခွင့်၊ အသင်းအပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ငြိမ်းချမ်းစွာစုရုံးခွင့်တို့အတွက် ကိုယ်တိုင်စီမံအုပ်ချုပ်သော ပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသင်းအပင်းများ ဖွဲ့စည်းခွင့်နှင့် ပါဝင်ခွင့်တို့ကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့၏ စွမ်းရည်များ တိုးမြှင့်လာစေရန် ရည်ရွယ်သည်။

ပြည်ထောင်စု ရှေ့နေချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တို့သည် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၆။ ရှေ့နေများကောင်စီ (ဘားကောင်စီ) သည် ရှေ့နေများ၏ အကျိုးစီးပွားနှင့် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း မူပညာရပ်ဆိုင်ရာလွတ်လပ်ခွင့်၊ ဖြောင့်မှတ်မှန်ကန်မှုတို့ကို ကိုယ်စားပြုသည့် လွတ်လပ်၍ ကိုယ်တိုင်စီမံအုပ်ချုပ်သော အစည်းအရုံးဖြစ်လာစေရေးအား သေချာစေရန်အမြင်ဖြင့် ဘားကောင်စီအက်ဥပဒေအား ပြင်ဆင်ခြင်းကို နောက်ဆုံးအကြိမ် ပြင်ဆင်ရာတွင် တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူများနှင့် တိုင်ပင်နှီးနှောခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ အကြံပြုချက်များအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းတို့ ပြုလုပ်သင့်သည်။
- ၇။ ဘားကောင်စီ၏အမှုဆောင်အဖွဲ့သည် ယင်း၏အဖွဲ့ဝင်များမှ လွတ်လပ်စွာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော အဖွဲ့ဖြစ်ခြင်းနှင့် ယင်းအမှုဆောင်အဖွဲ့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များအား လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ခြင်းတွင် အခြားသောအဖွဲ့အစည်း၊ သို့မဟုတ် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦးတို့၏ ကြားဝင်စွက်ဖက်ခံရမှုမှ ကင်းလွတ်ရေးတို့ကို အသေအချာဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ဘားကောင်စီအား ရှေ့နေများကိုယ်တိုင်စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသင်းအပင်းတစ်ခုအဖြစ်သို့ ပြုပြင်ပြောင်းလဲသင့်သည်။

၈။ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအား စတင်လုပ်ကိုင်နိုင်ရန်နှင့် ဥပဒေပညာရပ်အား လက်တွေ့အသုံးပြုရန် လိုင်စင်တစ်ခု ရရှိရေးတို့အတွက် ကျင့်သုံးနိုင်သည့် ဘားကောင်စီ အက်ဥပဒေ၊ တရားဥပဒေအား လက်တွေ့အသုံးပြုသူများ အက်ဥပဒေနှင့် အခြားသောလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြန်လည်သုံးသပ် ပြင်ဆင်သင့်သည်။ သို့မှသာ တာဝန်ဝတ္တရားများသည်လည်း ပညာရှင်များ ကိုယ်တိုင်စီမံအုပ်ချုပ်သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသင်းအပင်းအဖြစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ ဖွဲ့စည်းထားသည့် ဘားကောင်စီအပေါ်တွင် တည်ရှိနေပေမည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်သည် လိုအပ်သည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ပညာရပ်ဆိုင်ရာ အရည်အချင်းရှိသူ အားလုံးအတွက် နိုင်ငံသားဖြစ်ခြင်း အခြေခံအပေါ်တွင် မူတည်ခြင်းအပါအဝင် အားလုံးသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ မပါဝင်စေရဘဲ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုနိုင်ရေးအား သေချာစေသင့်သည်။

၉။ အနိမ့်ဆုံးအနေဖြင့် ရှင်းလင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားသည့် ဘားကောင်စီ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထည့်သွင်းသင့်သည်။

က) တရားမျှတမှုပေါ်ပေါက်ရေးကို ကြောက်ရွံ့ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဘက်လိုက်ခြင်းများ မရှိစေရဘဲ မြှင့်တင်အားပေးသင့်သည်။ တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လွတ်လပ်မှုတို့ကိုလည်း ခုခံကာကွယ်သင့်သည်။

ခ) လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ ရှေ့နေများ၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၏ လွတ်လပ်မှုတို့ကို ခုခံကာကွယ်ပေးသင့်သည်။

ဂ) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းနှင့် လွတ်လပ်၍ ဘက်လိုက်မှုမရှိသော စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာစနစ်တစ်ခုကို လက်တွေ့အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းမှတစ်ဆင့် အပါအဝင် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၏ ဂုဏ်သိက္ခာ၊ ဖြောင့်မှတ်မှန်ကန်မှု၊ အရည်အချင်းပြည့်ဝမှု၊ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ၊ တာဝန်ယူမှုများအား ထိန်းသိမ်းသင့်သည်။ ထို့အတူ ရှေ့နေများအနေဖြင့် သူ၊ သို့မဟုတ် သူမ၏ အမှုသည်များအပေါ် ဉာဏ်ဆိုင်ရာ၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာတို့အရ အမှီခိုကင်းမဲ့မှုအား ကာကွယ်ပေးသင့်သည်။

ဃ) လွတ်လပ်၍ မျှတမှုရှိသော စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတစ်ရပ်အား ဆောင်ရွက်ခြင်းမှတစ်ဆင့် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၏ အရည်အသွေးနှင့် ဖြောင့်မှတ်မှန်ကန်မှုတို့ကို အသေအချာ ဆောင်ရွက်ထိန်းသိမ်းသင့်သည်။

င) လိုအပ်သည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပညာရပ်ဆိုင်ရာ ပညာအရည်အချင်းများ၊ ကျွမ်းကျင်မှုများနှင့် လုပ်ရည်ကိုင်ရည်များအား ပိုင်ဆိုင်ထားသူအားလုံးအတွက် ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှု တစ်စုံတစ်ရာ မရှိစေရဘဲ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် လွတ်လပ်စွာအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခွင့် ရရှိစေရေးကို အသေအချာဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်၏ ဖြောင့်မှတ်မှန်ကန်မှုကို အသေအချာ ကာကွယ်ပေးသင့်သည်။ သို့မှသာ ဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များအား လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ရန် လိုင်စင်ရထားသည့် ရှေ့နေများ ဖြစ်လာမည်ဖြစ်သည်။

စ) ဥပဒေရေးရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို နည်းပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုများ ပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့်သာမက၊ ပြည်သူများ၏ ဥပဒေဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများ၊ တရားမျှတစွာ စီရင်ခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်မြှင့်တင်ခြင်းတို့ကို အားပေးခြင်းဖြင့်လည်း မြှင့်တင်ထောက်ပံ့ပေးသင့်သည်။

- ဆ) ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာအရ အခမဲ့ ကူညီအကြံပေးမှုများ ပံ့ပိုးပေးခြင်းတွင် အစိုးရနှင့်အတူ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းမှတစ်ဆင့် အပါအဝင် တရားမျှတသောစနစ်အား ပြည်သူများ ထိရောက်စွာ သုံးစွဲနိုင်ရေးကို မြှင့်တင်ပေးသင့်သည်။
  - ဇ) ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူ အဖွဲ့ဝင်များ၏ဖူလုံရေးအား မြှင့်တင်ပေးသင့်သည်။ ထို့အတူ ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များအား သင့်တင့်လျောက်ပတ်သည့် ကိစ္စရပ်များတွင် အကူအညီများ ပေးအပ်သင့်သည်။
  - ဈ) ရှေ့နေများ၏ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ချိတ်ဆက်ခြင်း၊ ယင်းတို့၏ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းများ ပြုလုပ်သင့်သည်။
- ၁၀။ ရှေ့နေများသည် ဒေသဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ၊ သို့မဟုတ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၏ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများ ဖော်ဆောင်ခြင်း၊ ယင်းတို့တွင် ချိတ်ဆက်ပါဝင်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်စေရန် အသေအချာဆောင်ရွက်သင့်သည်။ အထူးသဖြင့် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်သောအသင်းအဖွဲ့များ၊ သို့မဟုတ် ကွန်ယက်များအား မှတ်ပုံတင်ရန် ခွင့်ပြုပြီး၊ ယင်းတို့အား တရားမျှတစွာစီရင်ရေး နယ်ပယ်အတွင်းရှိ ပါဝင်ပတ်သက်သူများအဖြစ် အသိမှတ်ပြုပါ။ ထို့အတူ ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်စွာ အသင်းအပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်၊ စုရုံးခွင့်နှင့် ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်တို့သည် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေအောက်တွင် အကာအကွယ်ပေးရန် လိုအပ်သည့်အတွက် ခွင့်ပြုထားသည့် ကန့်သတ်မှုများအပေါ်သာ ကန့်သတ်စေရေးအား အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပါ။

အနှောင့်ယှက်ပေးခြင်းနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း

အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်များသည် ရှေ့နေများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ တာဝန်များအား သင့်လျော်မှုမရှိသော ကြားဝင်စွက်ဖက်မှုများ မရှိဘဲ လွတ်လပ်စွာဆောင်ရွက်မည့် ၎င်းတို့၏ အရည်အချင်းများကို တိုးမြှင့်ပေးရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဤအကြံပြုချက်များသည် အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးအရ ထိလွယ်ရှလွယ် ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူခြင်းခံရသော အမှုများ၊ သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် တစ်သီးပုဂ္ဂလများကို ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက်ပေးသည့် ရှေ့နေများအပေါ် တုံ့ပြန်လက်စားချေခြင်း၊ အရေးယူခြင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေများနှင့် သက်ဆိုင်သည်။

အစိုးရအဖွဲ့များအားလုံးအနေဖြင့် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၁၁။ ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်မှုများ၊ သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေးများအား တရားဝင်အသုံးပြုခြင်းတို့၏ အကျိုးဆက်အဖြစ် ကျူးလွန်ခံရသော အကြမ်းဖက်မှု၊ ခြိမ်းခြောက်မှု၊ လက်စားချေမှု၊ အကျိုးယုတ်စေသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအား အသိမှတ်ပြုထားခြင်း မရှိသော်လည်း တည်ရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေကြောင်းအရ တည်ရှိနေခြင်း၊ ဖိအားပေးခြင်း၊ သို့မဟုတ် တရားဥပဒေမဲ့ ဆောင်ရွက်မှုများ၊ သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်းများ အပါအဝင် တုံ့ပြန်လက်စားချေခံရခြင်းများမှ ကာကွယ်ရန် သေချာစေမည့် ဆောင်ရွက်မှုများအားလုံးကို လုပ်ပိုင်ခွင့်ရ အာဏာပိုင်များမှ ပြုလုပ်ပေးသင့်သည်။

ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်မှလည်း အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၁၂။ တရားရုံးဥပဒေများနှင့် မညီညွတ်သော ဆောင်ရွက်မှုများအား လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်အတွက် လေးစားသမှုပြုခြင်းကို သေချာစေရန်နှင့် တရားရုံးတစ်ရုံး၊ ခုံရုံးတစ်ခု၊ သို့မဟုတ် အခြားသော တရားဥပဒေ ဆိုင်ရာ၊ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင် ရှေ့မှောက်တွင် မိမိတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု လုပ်ငန်း တာဝန်အရ လာရောက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် စာဖြင့်ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် နှုတ်အားဖြင့်ဖြစ်စေ အယူခံဝင်ခြင်းများကို ယုံကြည်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသည့်အတွက် ရှေ့နေများသည် တရားမမှုနှင့် ရာဇဝတ်မှုများမှ ကင်းလွတ်ခြင်း အား စံစားစေရေးကို သေချာစေရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ပါ။ ရှေ့နေများသည် မနှစ်လိုဖွယ်၊ သို့မဟုတ် လူအများ ကြိုက်နှစ်သက်ခြင်း မရှိသော အမှုများ၊ သို့မဟုတ် အမှုသည်များနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အကျိုးဆက် တစ်ခုအဖြစ်ဖြင့် အပါအဝင် ချိုးဖောက်သော၊ သို့မဟုတ် ခွဲခြားဆက်ဆံသော၊ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ တာဝန်များအား ယုတ်လျော့စေသော ရာဇဝတ်မှု၊ သို့မဟုတ် တရားမမှုဖြင့် အရေးယူခြင်း များ၊ သို့မဟုတ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၏ တရားခံများ မည်သည့်အခါတွင်မျှ မဖြစ်စေရပေ။ တရားရုံးလုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာနှင့် မညီညွတ်သော ဆောင်ရွက်မှုများကို ပြုလုပ်ခြင်းသည် လွတ်လပ်စွာ ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်နှင့် မဖြစ်မနေ ကိုက်ညီစေရမည်။

ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်နှင့် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်တို့အနေဖြင့်လည်း အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက် သင့်သည်။

- ၁၃။ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများတွင် အသုံးပြုနိုင်သော ဘားကောင်စီအက်ဥပဒေ၊ တရား ဥပဒေအား လက်တွေ့ အသုံးပြုသူများ အက်ဥပဒေနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲပါ။ သို့မှသာ ရှေ့နေများမှ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်မှုများ ကျူးလွန်သည်ဟူသော စွပ်စွဲချက် များကို အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်များ၊ အခြားအသိမှတ်ပြု စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ဥပဒေ ပညာဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းဆိုင်ရာ ကိုယ်ကျင့်သိက္ခာများနှင့်အညီ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်နိုင်မည်ဖြစ် သည်။ ရှေ့နေများအား ကျင့်ဝတ်ဖောက်ဖျက်ခြင်းအတွက် အဆိုပါ စံချိန်စံညွှန်းများ၊ ရှေ့နေများ၏ အခန်း ကဏ္ဍဆိုင်ရာ အခြေခံစည်းမျဉ်းများ၊ အခြားသော နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်အညီ အရေးယူရန်အတွက် သာ ရည်ရွယ်သည်။ စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများအား တရားဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများမှ ဖွဲ့စည်းထားသည့် လွတ်လပ်၍ ဘက်လိုက်မှုမရှိသော ကော်မတီတစ်ရပ် ရှေ့မှောက်တွင် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခံသင့်သည်။ ထိုသို့ စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် တရားမျှတမှုရှိသော ကြားနားစစ် ဆေးခြင်း၊ ချမှတ်လိုက်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် အရေးယူမှုများအား လက်မခံနိုင်သည့်အတွက် လွတ်လပ်သော တရားဥပဒေရေးရာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုတစ်ခုကို သက်ဆိုင်ရာရှေ့နေမှ ရပိုင်ခွင့်တို့အား အာမခံပေးခြင်း အပါ အဝင် သက်ဆိုင်ရာ ရှေ့နေ၏ အခွင့်အရေးများကို လေးစားသမှုပြုသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ဖြစ်သင့်သည်။

ကိုယ်ပိုင်စီမံအုပ်ချုပ်သော ပညာရပ်ဆိုင်ရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုပြုသူများ၏ အသင်း တစ်ခုကို တည် ထောင်သည့်ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုပြုလုပ်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင်ဘားကောင်စီအနေဖြင့်အောက်ပါတို့ကိုဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၁၄။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ လိုက်နာရမည့်ကျင့်ဝတ်များအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲသင့်သည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိစေရန် အသေအချာဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ယင်း၏ သဘောတူညီ

ချက်များကိုလည်း အကြံပြုချက် ၁၃ တွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ မျှတ၍ လျင်လျင်မြန်မြန်ဆောင်ရွက်သော စည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာအဖွဲ့မှတစ်ဆင့် လက်တွေ့လိုက်နာစေရန် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ထို့အတူ ဤအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများကို အားပေးမြှင့်တင်ရန်အတွက်လည်း စတင် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ သို့မှသာ ရှေ့နေများအားလုံးနှင့် ပြည်သူများမှ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် တရားဥပဒေဆိုင်ရာ တာဝန်များကို သတိပြုမိလာမည်ဖြစ်သည်။

- ၁၅။ ပယ်ဖျက်ထားသည့် လိုင်စင်များအား ပြန်လည်ပေးအပ်ရန် လျှောက်ထားမှုများအားလုံးကို အလျင်အမြန် ပြန်လည်သုံးသပ်ရန်အတွက် ဘက်လိုက်မှုမရှိသော ကော်မတီတစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းသင့်သည်။ တရားမျှတမှုရှိသော ကြားနားစစ်ဆေးခြင်း၊ ချမှတ်လိုက်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် အရေးယူမှုများအား လက်မခံနိုင်သည့်အတွက် လွတ်လပ်သော တရားဥပဒေရေးရာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုတစ်ခုကို သက်ဆိုင်ရာရှေ့နေမှ ရပိုင်ခွင့်တို့အား အာမခံပေးခြင်းအပါအဝင် သက်ဆိုင်ရာရှေ့နေ၏ အခွင့်အရေးများကို လေးစားသမှုပြုသည့် မျှတမှုရှိသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတစ်ရပ်နှင့်အညီ ပြန်လည်သုံးသပ်သင့်သည်။ လိုင်စင်ပြန်လည်ပေးအပ်ရန် လျှောက်ထားခြင်းများအား အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ လိုက်နာရမည့်ကျင့်ဝတ်များနှင့်အညီ စဉ်းစားဆုံးဖြတ်သင့်ပြီး၊ နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်လည်း ကိုက်ညီမှုရှိသင့်သည်။ အပြစ်ပေးအရေးယူမှုများသည်လည်း ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ပြစ်မှုနှင့် လျော်ညီရမည်။

အမှုသည်များ၊ သတင်းအချက်အလက်များနှင့် ထိတွေ့ခွင့်

အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်များသည် ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များအတွက် ကိုယ်စားပြုအကြံပေးနိုင်ရန်၊ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများအား ခုခံကာကွယ်နိုင်ရန်နှင့် ရာဇဝတ်မှုများအား ခုခံချေပရန် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အရာအားလုံးအား စီစဉ်နိုင်ရန်တို့ကို အသေအချာပြုလုပ်ရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် -

ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းသော အာဏာပိုင်များ၊ တရားဆွဲဆိုသော အာဏာပိုင်များ၊ တရားရုံး အာဏာပိုင်များနှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များသည် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၁၆။ မိမိတို့၏ လက်ဝယ်တွင်ရှိသော၊ သို့မဟုတ် ထိန်းချုပ်ထားသော သတင်းအချက်အလက်များ၊ ဖိုင်များနှင့် မှတ်တမ်းများအား ရှေ့နေများမှ သင့်လျော်သော အစောဆုံးအချိန်တွင် ကြည့်ရှုခွင့်ရရန် အသေအချာဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ရှေ့နေများမှ ၎င်းတို့၏အမှုသည်များအတွက် ထိရောက်သော ကိုယ်စားပြုအမှုလိုက်ပေးခြင်းအား ဖော်ဆောင်ပေးရန်အတွက် ဖြစ်သည်။

ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းသောအာဏာပိုင်များနှင့် တရားရုံးအာဏာပိုင်များအနေဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်များအား ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၁၇။ ရှေ့နေများမှ အထူးသဖြင့် ရဲစခန်း အချုပ်ခန်းများ၊ သို့မဟုတ် အကျဉ်းထောင်များအတွင်းရှိ အမှုသည်များ အပါအဝင် လွတ်လပ်ခွင့်ဆုံးရှုံးနေသည့် ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များနှင့် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှု မရှိစေရဘဲ တွေ့ဆုံခွင့်ရရန် အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။ ထို့အတူ မေးခွန်းမေးမြန်းခံရခြင်း မတိုင်မီ၌ အကြံပေးရန် တွေ့ဆုံခွင့်နှင့် မေးခွန်းမေးမြန်းနေစဉ်အတွင်း ကူညီအကြံပေးရန် တွေ့ဆုံခွင့်များအား ရှေ့နေများမှ ရရှိရန်ကိုလည်း အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရမည်။ ထို့အပြင် ရုံးတင်စစ်ဆေးခြင်းမပြုမီ ထိန်းသိမ်းထားသည့်

အချိန်များ၊ ရုံးတင် စစ်ဆေးနေစဉ်အချိန်များ၊ အယူခံတင်ခြင်းအား စောင့်ဆိုင်းနေစဉ်နှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်ကြောင်း တွေ့ရှိခြင်း၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်းတို့ ပြုလုပ်ပြီးနောက်ပိုင်း အချိန်တို့အပါအဝင် နောက်ပိုင်းအချိန်များတွင်လည်း ပုံမှန်တွေ့ဆုံခွင့်ရရှိစေရန် အသေအချာ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၁၈။ ရှေ့နေများသည် ၎င်းတို့၏ အမှုသည်များနှင့် တွေ့ဆုံနိုင်ရန်နှင့်၊ သို့မဟုတ်ပါကလည်း ၎င်းတို့အမှုသည်များ သည် ရဲအမှုထမ်းများ၊ အကျဉ်းထောင် အရာရှိများနှင့် အခြားအာဏာပိုင်များ မကြားနိုင်သည့် နေရာမှတစ်ဆင့် ဆက်သွယ်နိုင်စေရန် အသေအချာဆောင်ရွက်ပေးခြင်း၊ ထိုသို့သော အကြံပေးမှုများ ပြုလုပ်ရန်အတွက် လုံလောက်သောအချိန်နှင့် လုံလောက်သောနေရာများ ပံ့ပိုးပေးခြင်းတို့ကို အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပေးခြင်း အားဖြင့် ၎င်းတို့နှင့် အမှုသည်များအကြား ဆက်သွယ်ပြောဆိုမှုများ ပေါက်ကြားမှုမရှိစေရေးအား လေးစားခြင်း၊ အသေအချာ စီမံပေးခြင်းများ ပြုလုပ်သင့်သည်။

ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်နှင့် ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနတို့အနေဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်များကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၁၉။ ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်းခံထားရသော အမှုသည်များအား ရှေ့နေများမှ တွေ့ဆုံခွင့်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် စည်းမျဉ်းများကို အထက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် အကြံပြုချက်များနှင့်အညီ စံညွှန်းရေးဆွဲခြင်း၊ ရိုးရှင်းစွာ ရေးသားဖော်ပြခြင်းများ ပြုလုပ်သင့်သည်။ ထို့အတူ ယင်းတို့အား ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့် ဆုံးရှုံးနေသူများ ရှိသည့် နေရာအားလုံးတွင် တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရန် အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။ သို့မှသာ အကျဉ်းထောင်အာဏာပိုင်များမှ ချမှတ်သည့် တရားဥပဒေနှင့် မညီညွတ် သော ဆုံးဖြတ်ချက်များအား ဖယ်ရှားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဥပဒေပညာရေး

မြန်မာပြည်၏ နိုင်ငံတော်ဘတ်ဂျက်တွင် လိုအပ်မှုများမြင့်မားနေပြီး၊ ရင်းမြစ်များ အကန့်အသတ်ရှိနေသည်ကို နားလည်သော်လည်း ဥပဒေပညာရေး တိုးတက်လာမှုသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု ထပ်မံ တိုးတက်လာခြင်းအတွက် အလွန်အရေးပါသည်။ မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် ထိရောက်မှုရှိသော တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံအဆောက်အအုံတစ်ရပ် လိုအပ်ခြင်းကို ယင်း၏ ဦးစားပေး ဘတ်ဂျက်စာရင်းတွင် စတင်ထားရှိရန်နှင့် နိုင်ငံတကာနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အကူအညီရယူခြင်းများ ရှာဖွေခြင်းတို့ လိုအပ်သည်ကို သတိပြုသင့်သည်။ ထို့အပြင် -

ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနအနေဖြင့် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနေသူများ၏ ကိုယ်စား လှယ်များ နှင့် တိုင်ပင်ကာ အောက်ပါတို့အား ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၂၀။ အောက်ဖော်ပြပါ အကြံပြုချက်တို့မှတစ်ဆင့် ဥပဒေပညာရေးအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲပါ။

က) ဥပဒေကျောင်းသားထုသည် တိုင်းပြည်၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီသည့် အဆင့်တစ်ရပ်တွင် ဥပဒေများအား လေ့လာ၊ ကျင့်သုံးရန် ပညာရေးအလားအလာကောင်းများ ရှိလာလိမ့်မည်ဆိုသည်ကို အသေအချာဆောင်ရွက်ရန်အမြင်ဖြင့် ဝင်ခွင့်စံညွှန်းများအား တိုးမြှင့်သင့်သည်။

- ခ) ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေများအား ပြည့်ပြည့်ဝဝ နားလည်စွာလေ့လာခြင်းကို ပံ့ပိုးပေးမည့် လက်တွေ့ကျသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းတစ်ရပ်နှင့် သင်ကြားရေးစနစ်တစ်ရပ် ပြည်တွင်း၌ ကျင့်သုံးခြင်းအား လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရေးကို ဇောင်းပေးသည့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးများ ဆိုင်ရာ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် မသင်မနေရ ဘာသာရပ်များအတွက် ညွှန်ကြားချက်အား ရေးဆွဲသင့်သည်။ ထို့အပြင် ဖြန့်ကျက်တွေးခေါ်ခြင်း၊ ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ သုတေသနပြုလုပ်ငန်းများ၊ လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် ရေးသားခြင်း၊ ထောက်ခံအားပေးမှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုများ အပါအဝင် တစ်ဦးချင်းစီ၏ အရေးပါသော ကျွမ်းကျင်မှု အရည်သွေးများအား ကျောင်းသားများသို့ သင်ကြားပေးသင့်သည်။
- ဂ) ကျောင်းသားများ၏စွမ်းဆောင်ရည်ကို တင်းကြပ်၍၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုတစ်သော နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်းကို အသေအချာ ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။ ဥပဒေများ၊ ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၊ ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ သုတေသနဆောင်ရွက်မှု၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုများကို ရရှိအောင်မြင်ခြင်းအား စစ်ဆေးရန်အတွက် ဖြစ်သည်။
- ဃ) ဥပဒေပညာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များနှင့် သင်ကြားမှုများအတွက် ဘာသာစကားများအား မွေးစားသင့်သည်။ သို့မှသာ လူနည်းစု တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများမှ ပြည်သူများအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံသားများအနေဖြင့် သင်ကြားမှုနှင့် ဆက်စပ်အချက်အလက်များကို ပြည့်ပြည့်ဝဝ နားလည်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး အများလက်ခံနိုင်သည့် ဆန်းစစ်လေ့လာမှုများကို စတင်လုပ်ဆောင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- င) သင်ရိုးညွှန်းတမ်း၊ ပုံမှန်ပြုလုပ်နေကျ လေ့ကျင့်မှုများနှင့် သက်ဆိုင်သော ဥပဒေများ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ အချက်အလက်မျိုးစုံအား ရှေ့နေများနှင့် ဥပဒေဌာနမှ လေ့လာကြည့်ရှုနိုင်ခွင့်ကိုလည်း မြှင့်တင်ပေးပါ။
- စ) ဥပဒေဌာနသည် ပညာရေး အရည်အချင်းများ၊ ပညာရှင်ဆန်ဆန်ရေးသားထားသည့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော စာပေများ၊ လက်တွေ့ အတွေ့အကြုံနှင့် သင်ကြားရေးဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှု ကောင်းမွန်ခြင်းများအား ပြသခြင်းဖြင့် အရည်အသွေးကောင်းမွန်သည့် ဥပဒေပညာရေးတစ်ရပ်ကို ဖော်ဆောင်ပေးမည့် ယင်းတို့၏ဘာသာရပ်အတွက် လိုအပ်သော အသိပညာဗဟုသုတနှင့် အရည်အချင်းများ ပိုင်ဆိုင်ထားခြင်းကို အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရန်အမြင်ဖြင့် အဆင့်ဆင့် စတင်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ဤရည်ရွယ်ချက်နှင့်အတူ ဌာနဆိုင်ရာ ဝန်ထမ်းခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ရာထူးတိုးမြှင့်ပေးခြင်းတို့သည် မျှတ၍ ပွင့်လင်းမြင်သာသော စံညွှန်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအပေါ်တွင် အခြေခံသင့်သည်။ လစာပေးချေမှုသည်လည်း အလုံအလောက်ဖြစ်သင့်ပြီး၊ အရည်အချင်း ပြည့်မီ၍ ကြိုးစားအားထုတ်မှုရှိသော ဝန်ထမ်းများကို ဆွဲဆောင်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန်အတွက် ရည်ရွယ်သင့်သည်။
- ဆ) ကျောင်းသားများနှင့် ဌာနအတွက် နိုင်ငံတကာနှင့် ပညာရပ်ဖလှယ်သည့် အခွင့်အလမ်းများ မြှင့်တင်ခြင်း အပါအဝင် ဥပဒေဘာသာရပ်အား သင်ကြားနေသည့် မြန်မာ့အဆင့်မြင့် သင်ကြားရေး အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အခြားနိုင်ငံများရှိ အလားတူ အင်စတီကျူးရှင်းများအကြား ပူးတွဲလုပ်ကိုင်သော အခြေအနေတစ်ရပ်အား မြှင့်တင်သင့်သည်။

တရားရေးစီမံခန့်ခွဲမှု

အောက်ဖော်ပြပါ အထွေထွေ အကြံပြုချက်များသည် တရားရေးစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှုအား လေးစားသမှုပြုခြင်းတို့ကို ကူညီမြှင့်တင်ရန် ရည်ရွယ်သည်။

ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်အနေဖြင့် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၂၁။ ရှေ့နေများ၏ လစာများနှင့် ပင်စင်တို့အား သတ်မှတ်ခြင်းအပါအဝင် တရားရုံးများစနစ်အား စီမံကွပ်ကဲခြင်း အတွက် တာဝန်ရှိသည့် တရားရေးဝန်ကြီးဌာနတစ်ရပ်အား တည်ထောင်ပါ။

ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်အနေဖြင့်လည်း အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- ၂၂။ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်နှင့် ယင်း၏ ရွေးချယ်နိုင်သော သဘောတူညီချက်နှစ်ခု၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်နှင့် ယင်း၏ ရွေးချယ်နိုင်သော သဘောတူညီချက်၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြားသော ရက်စက်မှုများ၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် အသားရေညှိုးနွမ်းစေသော လုပ်ရပ် သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှုဆိုင်ရာ ဆန့်ကျင်ရေး နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်နှင့် ယင်း၏ ရွေးချယ်နိုင်သော သဘောတူညီချက်၊ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများအတွင်း၌ ကလေးသူငယ်များ ပါဝင်နေခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကလေးသူငယ် အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် ရွေးချယ်နိုင်သော သဘောတူညီချက်၊ အားလုံးသော ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များ၏ အခွင့်အရေးများ အကာအကွယ်ပေးရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်နှင့် ၁၉၄၉ ခုနှစ်၊ ဂျီနီဗာညီလာခံများဆိုင်ရာ ထပ်တိုးသဘောတူညီချက်များ အပါအဝင် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များအား အပြည့်အဝလက်ခံသဘောတူ၊ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၁၀။ လေ့လာဆန်းစစ်သည့်နည်းလမ်း

ဤအစီရင်ခံစာသည် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ လျင်လျင်မြန်မြန် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အသွင်းကူးပြောင်းမှု အခြေအနေများကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အလွတ်တန်းရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ မိတ်ဆက်တင်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာအတွက် သုတနသနပြုဆောင်ရွက်မှုနှင့် ရေးသားခြင်းအား ဤစီမံကိန်း၏ အိုင်စီဂျေအကြံပေးတစ်ဦးဖြစ်သူ Matthew Bugher¹⁵² အပြင် အိုင်စီဂျေ၏ အာရှပစိဖိတ် ဒေသဆိုင်ရာ အစီအစဉ်၏ အကြီးတန်း နိုင်ငံတကာဥပဒေအကြံပေးတစ်ဦးဖြစ်သူ Benjamin Zawacki နှင့် တရားသူကြီးများနှင့် ရှေ့နေများ၏ လွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာ အိုင်စီဂျေ အကြီးတန်းဥပဒေအကြံပေးတစ်ဦးဖြစ်သူ Laurens Huetting တို့မှ ရေးသားခဲ့သည်။ ဤအစီရင်ခံစာအား အိုင်စီဂျေမှ ဥပဒေနှင့် မူဝါဒရေးရာဆိုင်ရာ အကြီးတန်း ဥပဒေအကြံပေးတစ်ဦးဖြစ်သူ Jill Heine ၊ အိုင်စီဂျေ၏ နိုင်ငံတကာဥပဒေနှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအစီအစဉ်များ ဒါရိုက်တာ Alex-Conte နှင့် အိုင်စီဂျေ၏ အာရှနှင့်ပစိဖိတ်ဒေသဆိုင်ရာ ဒါရိုက်တာ Sam Zarifi တို့က ပြန်လည်စစ်စစ်ခဲ့ကြသည်။

ဤအစီရင်ခံစာအား ရေးသားရန်အတွက် ပြင်ဆင်ခြင်းတွင် ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဧပြီလမှ ဇူလိုင်လအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အလွတ်တန်းရှေ့နေ ၆၀ ဦးနှင့် တွေ့ဆုံခဲ့ပြီး၊ ရန်ကုန်၊ မန္တလေး၊ ပဲခူးနှင့် ပြည်မြို့တို့တွင် ဤအစီရင်ခံစာပါ အကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်သည့် အင်တာဗျူးပေါင်း ၃၇ ခုတိတိကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသည့် မတူကွဲပြားခြားနားသောအဖွဲ့များနှင့် ပြောဆိုဆွေးနွေးရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ယင်းတို့အနက် အသက်အရွယ် အကြီးဆုံးသောသူမှာ ၇၈ နှစ်ရှိပြီဖြစ်ပြီး၊ အငယ်ဆုံးသောသူမှာ ၂၅ နှစ် ရှိပြီဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အမျိုးသား ၄၁ ဦးနှင့် အမျိုးသမီး ၁၉ ဦး ပါဝင်သည်။ တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးခဲ့သည့် ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုသူများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၊ မွတ်စလင်များ၊ ခရစ်ယာန်များ၊ သို့မဟုတ် ယုံကြည်ကိုးကွာရာ ဘာသာမရှိသူများလည်း ပါဝင်သည်။ အချို့မှာ နိုင်ငံရေးပါတီဝင်များ၊ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပါတီများအား စာနာသက်ဝင်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ အခြားသူများမှာမူ ဥပဒေအဖွဲ့များမှ ဖြစ်ကြသည်။ တူညီချက်တစ်ခုမှာ ၎င်းတို့အားလုံး၌ ရာဇဝတ်မှု၊ တရားမမှုနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဆိုင်ရာ အမှုအခင်းအမျိုးမျိုးအား ကိုင်တွယ်ခဲ့သည့် အတွေ့အကြုံများ ရှိကြသည်။

ဤအစီရင်ခံစာသည် အမြင့်ဆုံးအဆင့်ရှိ အစိုးရရှေ့နေများ၊ အကြီးတန်း တရားစီရင်ရေး ဝန်ထမ်းများ၊ မြန်မာ့လွှတ်တော်၏ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ဒါဇင်ပေါင်းများစွာသော အလွတ်တန်းရှေ့နေများ၊ လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စရပ်များအား ဆောင်ရွက်နေသည့် မြန်မာရှေ့နေများနှင့် နိုင်ငံတကာရှေ့နေများ အပါအဝင် အိုင်စီဂျေ၏ လက်ရှိဆောင်ရွက်နေသည့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ဥပဒေပညာရပ်ဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ ကဏ္ဍအမျိုးမျိုးအပေါ်တွင် အခြေခံပြု ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၏ အဖွဲ့ဝင်များ၊ ဥပဒေပညာရှင်များနှင့်လည်း စကားပြောဆို ဆွေးနွေးခဲ့သည်။

နေပြည်တော်၌ ဤအစီရင်ခံစာအား ဆွေးနွေးရာတွင် အိုင်စီဂျေသည် သမ္မတ၏ အကြီးတန်း ဥပဒေအကြံပေး ဖြစ်သူ ဦးစစ်အေး၊ သမ္မတ၏ဥပဒေအကြံပေးဖြစ်သူ ဒေါ်ခင်မျိုးမြင့်၊ ပြည်သူ့လွှတ်တော် (အောက်လွှတ်တော်) ၏ ဥပဒေ

152 Mr Bugher is Project Manager for Myanmar of Justice Base, an organization that aims to promote the rule of law in transitional and post-conflict societies by building the capacity of local lawyers and supporting nationally-owned rule of law initiatives. It is registered as a company limited by guarantee operating on a not-for-profit basis. See www.justicebase.org.

ရေးရာများနှင့် အထူးအရေးကိစ္စရပ်များ လေ့လာဆန်းစစ်ရေးကော်မရှင်၏ သဘာပတိဖြစ်သူ ဦးနန္ဒကျော်စွာ၊ ပြည်သူ့ လွှတ်တော် (အောက်လွှတ်တော်) မှ နိုင်ငံသားများ၏ အခြေခံအခွင့်အရေးများ၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကော်မတီ၏ ဒုတိယသဘာပတိဖြစ်သူ ဦးဌေးဦးတို့နှင့် တွေ့ဆုံခဲ့သည်။

အိုင်စီဂျေအနေဖြင့် ယင်း၏ သုတေသနလုပ်ငန်းအတွက် တွေ့ဆုံခွင့်ရခဲ့သူများအားလုံးအား ကျေးဇူးတင်ရှိပါ သည်။ ကိုးကားချက်များ ဖော်ပြသည့်နေရာများမှအပ ဤသုတေသနဆောင်ရွက်မှုများနှင့် ပတ်သက်သော သတင်း အချက်အလက်နှင့် အမြင်အများစုအား ဤအစီရင်ခံစာတွင် တစ်ဦးချင်းအလိုက် ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပေ။ ဤသို့ လျှို့ဝှက် ထားခြင်းမှာ စကားပြောဆိုဆွေးနွေးသူများအနေဖြင့် တုံ့ပြန်လက်စားချေခံရခြင်းအား မကြောက်ရွံ့စေရန်နှင့် ပွင့်ပွင့် လင်းလင်း ပြောဆိုနိုင်သည်ဟု ခံစားစေရေးအား အသေအချာ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

ဤအစီရင်ခံစာပါ အကြောင်းအရာအား နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် ကိုက်ညီစေရန် ဆောင်ရွက်စဉ်တွင် အသုံးပြုနိုင်သော ပြည်တွင်းတရားရေးမူဘောင်တွင် ဆန်းစစ်သုံးသပ်ချက်၊ ယခင်ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနစာတမ်းများနှင့်အတူ အင်တာဗျူးများမှတစ်ဆင့် စုဆောင်းခဲ့သည့် သတင်းအချက်အလက်များအပေါ်တွင် အခြေခံထားသည်။ အစီရင်ခံစာ ရေးသားပြင်ဆင်ခြင်းသည် ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လအထိ ကြာမြင့်ခဲ့သည်။

Asia Pacific Regional Office
10/1 Soi Aree 2
Phahonyothin Rd.
Samsennai, Phayathai
Bangkok 10400
Thailand
t +662 619 8477/8478
www.icj.org